

КОМИСИЈА ЕВРОПСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

Брисел, 14.10. 2009. године

СОМ (2009) 533

**САОПШТЕЊЕ КОМИСИЈЕ УПУЋЕНО ЕВРОПСКОМ
ПАРЛАМЕНТУ И САВЕТУ**

Стратегија проширења и кључни изазови за 2009-2010. годину

(SEC(2009) 1333}

(SEC(2009) 1334}

(SEC(2009) 1335}

(SEC(2009) 1336}

(SEC(2009) 1337}

(SEC(2009) 1338}

(SEC(2009) 1339}

(SEC(2009) 1340}

САОПШТЕЊЕ КОМИСИЈЕ УПУЋЕНО ЕВРОПСКОМ ПАРЛАМЕНТУ И САВЕТУ

Стратегија проширења и кључни изазови за 2009-2010. годину

1. УВОД

Пето проширење ЕУ допринело је консолидацији демократије и владавине права у Европи. Овај процес унапредио је економске прилике и допринео значају ЕУ у процесима решавања глобалних изазова као што су климатске промене, конкурентност и регулисање и надзор финансијских тржишта. Током претходних пет година, проширена ЕУ показала је своју способност да се заједничким снагама понесе са важним изазовима са којима се суочава. Проширење је један од најделотворнијих инструмената спољне политике ЕУ.

Текући проце проширења Европске уније одиграва се у контексту дубоке и широко распрострањене рецесије. Криза погађа како ЕУ, тако и земље у процесу придруживања. Током истог периода, ЕУ је примила три нове кандидатуре од Црне Горе (децембар 2008. године), Албаније (април 2009. године) и Исланда (јул 2009. године). Ове кандидатуре такође указују на привлачност ЕУ и њену улогу у унапређењу стабилности, безбедности и просперитета.

Напредак у спровођењу реформи у земљама у процесу придруживања омогућио им је примену узастопних фаза процеса приступања. Преговори о придруживању са Хрватском приближавају се завршној фази. Преговори о придруживању са Турском доспели су у нешто захтевнију фазу која захтева нови подстрек реформама. Бивша Југословенска Република Македонија направила је значајан напредак у реализацији кључних изазова. Комисија припрема мишљење о кандидатури коју јој је доставила Црна Гора. Такође, Комисија припрема мишљење о кандидатури Исланда. Комисија је спремна да припреми мишљење и о кандидатури Албаније, када је Савет позове да то и учини. Што се тиче свих наведених држава Западног Балкана, даљи напредак могао би да доведе до стицања статуса кандидата када ове државе покажу спремност.

Земље Западног Балкана и Турска још увек, у различитом степену, пред собом имају значајан рад на реализацији утврђених критеријума и услова. Реформе се често спроводе споро. Овоме доприноси и међународна економска криза. У неколико случајева, билатерална питања непотребно утичу на процес придруживања.

У светлу ових изазова, обновљени консензус о проширењу, као што је договорено у оквиру Европског савета у децембру 2006. године, наставља да отвара пут напред. Ова политика заснива се на принципима консолидовања обавеза, праведне и строге условљености и добре комуникације са јавношћу, заједно са капацитетом ЕУ да интегрише нове чланице. ЕУ је унапредила квалитет процеса проширења. Конкретно, у раној фази није посвећена већа пажња питањима владавине права и доброг управљања.

Процес приступања даје снажан подстрек политичкој и економској реформи. У стратешком интересу ЕУ јесте да се одржи темпо овог процеса, на основу договорених принципа и услова.

Политика проширења ЕУ омогућује пажљиво руковођење процесом у оквиру којег кандидати и потенцијални кандидати приступају ЕУ у складу са брзином својих политичких и економских реформи, као и капацитетима за преузимање обавеза из чланства у складу са критеријумима из Копенхагена. На Западном Балкану, регионална сарадња је и даље од кључне важности и представља централну компоненту Процеса стабилизације и придруживања.

Уговором из Лисабона реформишу се институције проширене Уније како би се омогућило прилагођавање њених политика брзим променама које се дешавају у свету. Нарочито у погледу проширења, Уговор ће осигурати институционални оквир који би требало да олакша прилагођавање институција Уније када нека нова држава чланица приступи ЕУ, и који ће вршити измене и допуне процедуре приступања, при чему ће Европски парламент и национални парламенти добијати обавештење о кандидатурама за чланство.

Успостављање безвизног режима за Бившу Југословенску Републику Македонију, Црну Гору и Србију на почетку 2010. године, на основу предлога Комисије, показале да реформе доносе конкретне користи за грађане ових држава. Комисија ће саставити сличне предлоге за Албанију и Босну и Херцеговину до средине 2010. године, уколико ове државе испуне дефинисане услове.

У погледу Кипра, лидери грчко-кипарске и турско-кипарске заједнице улазе у одлучујућу фазу преговора о свеобухватном решењу под надзором Уједињених нација. Комисија подржава њихове напоре и пружа техничке савете о питањима у надлежности ЕУ.

Ово саопштење даје преглед постигнутог напретка и кључних изазова са којима се суочавају земље у процесу придруживања. У њему је представљен приступ Комисије у смислу усмеравања и подршке напорима ових земаља у наредној години. Поред тога, у пропратном документу, Комисија дефинише пут Косова¹ у погледу даљег напретка ка придруживању ЕУ, у складу са европском перспективом овог региона.

2. КЉУЧНИ ИЗАЗОВИ

У овом одељку дефинисана су кључна питања која у овом тренутку имају негативан утицај на процес проширења ЕУ, кроз своју политику проширења, може да допринесе решавању ових изазова, међутим, највећу одговорност носе државе у овом процесу.

¹ Према Резолуцији 1244/99 Савета безбедности УН.

Економска криза

Глобална рецесија у различитој мери има негативан утицај на привреду Западног Балкана и Турске. ЕУ помаже земљама у процесу придруживања да ублаже утицај кризе и утру пут ка опоравку, у сарадњи са међународним финансијским институцијама.

Економска активност на Западном Балкану и у Турској драстично је смањена од друге половине 2008. године, као последица смањене потражње за њиховим извозним производима, умањених страних директних инвестиција и нижих прекограничних позајмица. Фискална ситуација се погоршала у свим земљама. Степен незапослености, нарочито висок у неколико земаља, поново је почео да расте. Пад економских активности на Западном Балкану и у Турској током 2009. године једнак је просеку у ЕУ, али мање озбиљан у односу на најпогођеније државе чланице ЕУ. Међутим, у свим земљама макроекономска ситуација и даље је осетљива.

Земље Западног Балкана имају ограничене могућности за снажан одговор на кризу у области домаће макроекономске политике. Постоје значајна ограничења у погледу мера монетарне и фискалне политике због претходног процикличног фискалног приступа, девалвираних девизних кредита и хипотекарних уговора и великог спољашњег дебаланса. У оваквим околностима, одговор на кризу је, све у свему, у многим земљама у региону био адекватан, упркос томе што у неким случајевима иницијално није препозната озбиљност овог изазова. Перспектива приступања ЕУ допринела је одржању поверења у економије региона Западног Балкана и дала упориште за економске политике у овом турбулентном периоду. Истовремено, неке земље у процесу придруживања имале су користи од структурних реформи које су уведене током претходних година, што им је помогло да ублаже последице кризе. Унапређена финансијска регулација, на пример у Хрватској и Турској, допринела је стабилности и отпорности банкарског сектора. Србија и Босна и Херцеговина добиле су подршку ММФ-а, јер су се у обе земље спољашњи дебаланси повећали, уз посебан утицај на јавне финансије, због ранијих експанзионистичких политика.

Криза и даље погађа земље у процесу придруживања, нарочито њен утицај на реалну економију, укључујући запошљавање и социјалну ситуацију. За опоравак је потребно времена јер се предвиђа веома споро увећање економске активности са најважнијим трговинским партнерима. Очекује се смањени прилив капитала који стимулише домаћу потражњу. Предузете су краткорочне мере за ублажавање социјалног утицаја кризе на најугроженије групе становништва. У средњорочном периоду, од велике је важности осигурати добру фискалну политику, са нагласком на ефикаснијој и делотворнијој јавној потрошњи и улагању. Политике запошљавања и мере социјалне заштите су потребне као одговор на проблем структурне незапослености и заштите угрожених група.

Одговор на кризу мора узети у обзир потребу за одрживим развојем и изазов климатских промена и морају се приоритизовати мере које воде безбедној и одрживој економији заснованој на ниској емисији издувних гасова. Реформе у вези

са придруживањем ЕУ доприносе већој конкурентности и отворености, као и правном оквиру који је подстицајан за трговину и улагања. Мере консолидовања владавине права, као и мере за борбу против корупције, од важности су за побољшање пословне климе.

У погледу подршке ЕУ, претприступна помоћ је програмирана као подршка банкарском сектору, инфраструктурним пројектима, МСП и запошљавању, нарочито у руралним областима. За ову сврху издвојено је 200 милиона евра кроз грантове Инструмента за претприступну помоћ (ИПА), чиме ће се подстаћи улагање у износ од најмање једне милијарде евра кофинансираног кроз зајмове МФИ. Комисија је предложила смањење износа учешћа за државе које користе помоћ ИПА. Комисија је обезбедила директну буџетску подршку кроз ИПА за Србију у циљу ублажавања утицаја финансијске и економске кризе. Такође, Комисија је предложила Савету да се Србији одобри макрофинансијска помоћ као зајам од 200 милиона евра. Ове могућности по потреби стоје на располагању и другим земљама. У оба случаја финансијска помоћ је условљена, и подразумева споразум са ММФ о адекватним макроекономским политикама. Комисија блиско сарађује са МФИ које су се обавезале да ће подићи износ зајмова за земље Западног Балкана и Турску на преко 5 милијарди евра у 2009. години.

Владавина права

Западни Балкан и Турска и даље се суочавају са великим изазовима у области владавине права, посебно у погледу борбе против корупције и организованог криминала. Ова питања су од кључне важности за успостављање функционалне демократије и економије и важан услов у процесу придруживања ЕУ. Ова питања, такође утичу, понекада непропорционално, на слику у јавности о процесу приступања ЕУ. У земљама у процесу приступања улажу се велики напори у решавање ових проблема. Комисија ће и даље користити пун потенцијал процеса проширења како би пружила подршку овим активностима и блиско пратила постигнуте резултате.

Корупција је присутна у многим областима и негативно утиче на свакодневни живот грађана и пословно окружење. Области којима је потребно посветити посебну пажњу јесу области јавне набавке и приватизације, судства, финансирања политичких партија и транспарентности у раду државне управе и институција владе. Од суштинског значаја су независно и непристрасно судство и тужилаштво специјализовано за борбу против корупције и криминала у овој области, као и деполитизована и професионална полиција и управа. Квалитетно израђени законодавни акти и делотворна примена неопходни су у областима као што је јавна набавка, права интелектуалне својине, финансијска контрола, ревизија и борба против злоупотребе.

Неопходно је уложити додатне напоре у борби против организованог криминала што је и даље проблем присутан у целом региону. Органи за спровођење закона морају бити делотворнији и морају сарађивати како би сузбили деловање међународних криминалних организација.

У складу са обновљеним консензусом о проширењу и узимајући у обзир искуства из петог проширења, владавина права је кључни приоритет који ове земље морају решавати у раној фази процеса приступања. Уз помоћ ЕУ, учињен је одређени напредак у успостављању делотворног законодавства и структура за борбу против корупције и организованог криминала, међутим, да би се постигли видљиви резултати потребна је доследна примена и спровођење закона. Кроз ИПА инструмент у 2009. години је уложено око 80 милиона евра помоћи у јачање судства и спровођење закона. Комисија је спровела мисије за процену у сарадњи са стручњацима из држава чланица у области судства, борбе против корупције и организованог криминала у земљама кандидатима и планира да интензивира ове мисије. Коришћење процесних индикатора у преговорима о приступању и дијалогу о визној либерализацији дала је подстрека за спровођење реформи.

Комисија је наставила са пружањем подршке регионалној сарадњи судства, полиције и тужилаштва у борби против организованог криминала и корупције. Земље Западног Балкана морају оснажити сарадњу између судова у региону како би се осигурала ефикасност правосудних система. У овом смислу, решавање проблема избегавања казни за ратне злочине и друге тешке преступе од нарочитог је значаја. Са овим циљем, ове земље морају ревидирати постојећа ограничења у својим правним оквирима за изручење својих држављана и пренос поступака.

Комисија ће наставити са пружањем подршке партнерским земљама у борби против корупције и организованог криминала. Међутим, делотворни и одрживи резултати могу се постићи само уз постојање неопходне политичке воље и конкретне посвећености надлежних власти у овим земљама. Комисија ће строго пратити напредак постигнут на терену, са посебном пажњом на оствареним резултатима.

У већини земаља у процесу придруживања слобода изражавања и даље је забрињавајуће питање. Уопштено говорећи, док су основни аспекти правног оквира за заштиту слободе изражавања и слободе медија успостављени, неоправдан политички притисак на медије и све већи број претњи и физичких напада на новинаре, као и друге и даље присутне правне препреке, јесу забрињавајуће. Ова питања морају се што хитније решити.

Билатерална питања

Билатерална питања, укључујући погранична питања, све више утичу на процес проширења. Укључене стране морају разрешити своја билатерална питања и она не смеју успоравати процес придруживања.

Током периода покривеног извештајем, погранично питање између Словеније и Хрватске успорило је преговоре о приступању Хрватске.

Преговарачки оквири са Хрватском и Турском, о којима су се сагласиле све државе чланице, утврђују да ЕУ очекује да државе кандидати разреше евентуалне пограничне спорове у складу са принципом мирног решавања спорова према Повељи Уједињених нација, укључујући, ако је то неопходно, Међународни суд правде. Проналажење заједнички прихватљивих решења и потписивање споразума

о спорним питањима са суседним земљама такође су део Процеса стабилизације и придруживања.

Комисија очекује да све стране учине све могуће напоре у циљу решавања спорних билатералних питања са својим суседима на наведени начин. Тамо где је то прикладно, Комисија је спремна да посредује у проналажењу решења, на захтев укључених страна. Охрабрује начелни споразум између Хрватске и Црне Горе око проналажења решења за спор о граници на територији Превлаке кроз Међународни суд правде.

Стране укључене у овакве билатералне спорове имају одговорност да пронађу решења у духу добросуседских односа и имају у виду целокупне интересе ЕУ. Овим ће се оснажити делотворност обновљеног консензуса о проширењу којим се потврђује да брзина напретка земаља у европским интеграцијама зависи од брзине спроведених реформи.

Регионална сарадња

Последњих година регионална сарадња у југоисточној Европи знатно је напредовала и овај регион преузима све веће власништво над овим процесом. Међутим, регионална сарадња није довољно ефикасна. Билатерални спорови и неслагања око Косова неповољно утичу на регионалну сарадњу. Такође је неопходно унапредити ефикасност регионалних структура и иницијативе.

Неслагања око учешћа Косова у регионалним састанцима, иницијативама и споразумима постају препрека регионалној сарадњи. Ово може угрозити нормално функционисање важних структура као што су Споразум о слободној трговини држава централне Европе (ЦЕФТА), Савет за регионалну сарадњу (СРС) или Регионална школа за државну управу (Респа), уколико се тренутне праксе не промене. Комисија снажно подстиче све укључене стране да пронађу практична и прагматична решења као би се осигурала инклузивност регионалне сарадње, без обзира на различите ставове о питању статуса. Резултати регионалне сарадње процењују се у оквиру услова Процеса стабилизације и придруживања у свим фазама процеса придруживања.

Савет за регионалну сарадњу је оперативан дуже од годину дана као регионални наследник Пакта за стабилност који функционише под политичким надзором Процеса сарадње у југоисточној Европи (*SEECP*). Савет у овом тренутку мора оснажити своје напоре у погледу реализације конкретних резултата. Савет има стратешку улогу у развоју регионалне сарадње и идентификовању и решавању потреба у оквиру регионалних активности и структура. Он такође има и улогу у програмирању помоћи Заједнице у области регионалне сарадње. Комисија пружа подршку раду Савета и финансира трећину буџета Секретаријата за период 2008-2010. године. Комисија је укључена у дијалог са Секретаријатом Савета о приоритетима ове организације, побољшању њеног рада и даљег развоја. Комисија такође испитује могућности за будућу подршку и како се она може најбоље искористити за унапређење ефикасности рада Савета.

Регионална трговина нарочито је важна за економски развој и помирење Западног Балкана. Она може допринети и решавању утицаја економске кризе. Од кључне је важности улога регионалне области слободне трговине успостављене кроз споразум ЦЕФТА. Преговори о даљим важним корацима у погледу трговинске либерализације, нарочито у области пољопривреде, са успехом су спроведени али још увек нису на снази, док је у току рад на уклањању техничких препрека за трговину. На снагу су ступиле одредбе о дијагоналној кумулацији између ЕУ и неких земаља Западног Балкана, чиме се унапређује регионална трговинска интеграција. Међутим, постоји ризик од замрзавања ЦЕФТА споразума због несугласица о питању статуса Косова, што већ представља препреку за усвајање протокола о либерализацији трговине у пољопривреди. Све су већи протекционистички притисци као резултат међународне кризе што доводи до усвајања одређених мера које су супротне уговорним обавезама. Овом тренду треба се супротставити и треба уклонити овакве случајеве кршења уговорних обавеза.

Регионална сарадња је унапредовала у области енергетике и саобраћаја. Енергетска заједница промовише реформу сектора енергетике и побољшава безбедност понуде у региону, у исто време уводећи овај регион у енергетско тржиште Заједнице. Преговори о успостављању Саобраћајне заједнице између ЕУ и Западног Балкана се настављају и треба да буду завршени до краја ове године. Споразум о Заједничком европском ваздушном простору (*ЕСАА*) доприноси порасту ваздушног саобраћаја између ЕУ и Западног Балкана и постепено их интегрише у унутрашње тржиште ваздушног саобраћаја ЕУ. Све је интензивнија регионална сарадња у областима животне средње и правосуђа и унутрашњих послова.

Регионална школа за државну управу (*Респа*) интензивирала је активности обучавања. Потребно је спровести ратификацију Међународног споразума којим се успоставља правни субјективитет као приоритетну активност како би ова школа постала у потпуности оперативна.

Комисија, у контексту Љубљанског процеса, подржава рехабилитацију културног наслеђа као важно средство за помирење које ће допринети и развоју локалне привреде. На предстојећој министарској конференцији у Љубљани у новембру 2009. године Комисија ће се заложити за даље активности рехабилитације.

Комисија ће припремити Стратегију ЕУ за подунавски регион до краја 2010. године, на основу закључака Европског Савета од јуна 2009. године. Земље у процесу придруживања, као и релевантне организације, биће директно укључене у овај процес. Што се тиче црноморског региона, Турска је посвећена сарадњи у овом региону и учествује у оквиру Црноморске синергије. Комисија пружа подршку учешћу Турске у програму сарадње у црноморском басену у оквиру Инструмента за европско суседство и партнерство (*ENPI*).

Комисија ће наставити са пружањем подршке активностима и структурама регионалне сарадње на Западном Балкану, као и већем учешћу региона у планирању и програмирању вишекорисничког програма ИПА.

3. ПРЕТПРИСТУПНИ ИНСТРУМЕНТИ: РЕШАВАЊЕ КЉУЧНИХ ПРИОРИТЕТА

Безвизни режим путовања

Процес визне либерализације за земље Западног Балкана, у складу са обавезом из Солунске агенде, налази се у одлучујућој фази. Споразуми о визним олакшицама спроводе се у свим државама потписницама од јануара 2008. године, упоредо са споразумима о реадмисији. Мапе пута усвојене 2008. године за сваку појединачну државу у контексту дијалога о визној либерализацији показале су се као успешан подстрек за убрзавање реформи у релевантним областима, нарочито у областима безбедности докумената, управљања границама и процесом миграција, као и борбе против корупције и организованог криминала.

Имајући у виду напредак сваке од ових земаља у реализацији релевантних мерила за визну либерализацију, Комисија је у јулу 2009. године предложила да се безвизни режим успостави у Бившој Југословенској Републици Македонији, Црној Гори и Србији. Успостављање безвизног режима до почетка 2010. године значајно ће допринети успостављању контакта између народа чиме ће се грађанима ових земаља указати на конкретне користи које доносе реформе у вези са европском перспективом. Комисија ће припремити предлоге за Албанију и Босну и Херцеговину до средине 2010. године, под условом да ове земље испуне дефинисане услове. Студија о Косову која ће бити усвојена уз ово саопштење предлаже да треба наставити са промовисањем визне либерализације и да је на Косову потребно покренути процес, са циљем успостављања визне либерализације када буду предузете неопходне реформе и када услови буду испуњени.

Осигурање квалитета претприступних припрема

Континуирани напори се улажу као део обновљеног консензуса о проширењу са циљем унапређења квалитета овог процеса. Строга мерила утврђена као услови за отварање и затварање преговарачких поглавља показала су се као снажан инструмент којим се осигурава поштовање постојећих уговорних обавеза и руковођење економским, правним и административним реформама у државама са којима се воде преговори, чиме се доприноси раним припремама за процес придруживања. У припреми је студија о финансијском утицају приступања Хрватске у ЕУ. Будућа мишљења о кандидатурама за чланство обухватиће процену утицаја приступања конкретне земље на кључне стратешке области ЕУ. Са државама се спроводи интензиван политички дијалог о праћењу напретка, у којем главна референтна документа представљају појединачна Партнерства. Економски дијалог је интензиван у контексту актуелне кризе.

Саме државе у процесу придруживања морају обезбедити квалитетну припрему нових законодавних аката, засновану на неопходним консултацијама са заинтересованим странама, као и њихову адекватну примену. Неопходно је постојање независне, транспарентне и одговорне државне управе вредноване према заслугама како би се омогућило делотворно спровођење правних тековина ЕУ.

Приближавање грађана и управе ЕУ

Веће учешће организација цивилног друштва доприноси квалитету демократије и помирењу. Њихово учешће у реформама које се спроводе у државама у процесу придруживања доприноси квалитету процеса придруживања, као и одрживој подршци јавности овом процесу. Комисија, кроз подршку цивилном друштву у оквиру ИПА, финансирала је успостављање канцеларија за пружање техничке подршке у свакој држави корисници и све већи број краткорочних посета институцијама ЕУ, као и учешће око 800 особа у радионицама на територији Западног Балкана и Турске. Комисија ће наставити са пружањем подршке партнерствима цивилног друштва, са посебним освртом на секторе као што су култура, мањине и пословна удружења.

Учешће у програмима и агенцијама Заједнице показало се корисним за упознавање институција и грађана партнерских држава са ЕУ. Комисија је повећала своју подршку агенцијама Заједнице у припреми земаља у процесу придруживања за учешће у њиховом раду. Након представљања унапређених могућности за кофинансирање Заједнице, земље потенцијални кандидати узеле су учешће у новим програмима. Комисија ће наставити са пружањем подршке партнерским земљама у изградњи неопходних капацитета и средстава за успешно учешће у програмима и агенцијама Заједнице.

У складу са усмерењем ка основним питањима управе, Комисија ће и даље пажљиво пратити постојање професионалне и функционалне државне управе. Она ће и даље подстицати размену добре праксе и стручности између држава у области реформе државне управе. Са овим циљем треба да се користе сви расположиви инструменти, укључујући твининг програме, ТАИЕКС и СИГМА², и унапреде контакти са другим међународним организацијама и националним, регионалним и европским институцијама за усавршавање државне управе.

Пружање финансијске подршке државама у процесу придруживања

У току 2009. године, настављено је пружање подршке Западном Балкану и Турској кроз Инструмент претприступне помоћи. Укупно 1,5 милијарди евра биће уложено 2009. године. Нагласак је стављен на изградњу државе, добро управљање, владавину права и развој цивилног друштва. Кроз ИПА је настављена подршка прекограничној сарадњи и одрживом развоју у пограничним областима, чиме се доприноси помирењу и добросуседским односима, као и процесу припреме за приступање ЕУ. Комисија ће наставити да усмерава своју подршку у правцу претприступних припрема заснованих на приоритетима из партнерства.

² Средњорочна помоћ намењена различитим областима правних тековина пружа се кроз твининг пројекте којима се успоставља оквир за сарадњу између управа у државама корисницама и њиховим партнерима у државама чланицама. По захтеву пружа се подршка кроз програм ТАИЕКС (Техничка подршка и размена информација), чије активности спроводе службеници држава чланица. Краткорочна подршка у области хоризонталне управе и реформе државне управе спроводи се кроз програм СИГМА (Подршка за унапређење владавине и управљања), програм Организације за економску сарадњу и развој (OECD) који Комисија подржава у контексту проширења.

Државе кандидати су постигле напредак у области децентрализованог управљања фондовима. Процес децентрализације већ је добро поодмакао у случају Хрватске и Турске и обе државе морају усмерити свој рад ка испуњењу свих услова у овој области. У случају Бивше Југословенске Републике Македоније, постигнута је децентрализација компоненти регионалног развоја и људских ресурса у оквиру ИПА, али је потребно уложити још напора пре него што се изврши даља децентрализација. Комисија и даље пружа неопходну подршку државама кандидатима у сврху испуњења захтева за децентрализовано управљање фондовима ЕУ, укључујући и регионални развој, развој људских ресурса и рурални развој.

У другим државама које су у процесу придруживања, делегације Комисије, које су сада у пуној снази након затварања Европске агенције за реконструкцију, одговорне су за спровођење помоћи ЕУ и рад са корисницима како би се осигурало ефикасно и делотворно коришћење помоћи ЕУ. Децентрализована помоћ и даље је средњорочни циљ, нарочито у контексту припреме за будуће управљање инструментима кохезионе политике.

Комисија пружа подршку развоју секторских стратегија у државама корисницама, како би се обезбедио стратешки приступ, заснован на програмима, коришћењу помоћи и како би се унапредила њена делотворност.

Као што је предвиђено Уредбом о ИПА, Комисија је оснажила процес координације рада донатора укључујући државе чланице ЕУ, међународне финансијске институције (МФИ) и друге донаторе. Ово подразумева успостављање и координирање приоритета и редовно праћење примене на терену.

Комисија, партнерске МФИ и државе чланице приводе крају дефинисање услова за успостављање Инвестиционог оквира за Западни Балкан (*WBIF*). Ово је важан корак који ће омогућити подршку улагањима у инфраструктуру, МСП и енергетску ефикасност. Циљ овог оквира јесте да се удруже средства Комисије, партнерских МФИ, држава чланица и других донатора и повезивања средстава која се дају кроз грантове са зајмовима међународних финансијских институција за финансирање приоритетних пројеката у покривеним секторима. Са овим циљем, Комисија је наменила грантове у вредности од више од 100 милиона евра, што је чини највећим улагачем. У целини, кроз *WBIF* би требало да се обезбеде зајмови у износу од преко 1 милијарде евра током наредних неколико година.

Заједничко деловање против климатских промена

ЕУ ће оснажити редован дијалог о климатским променама са државама кандидатима и потенцијалним државама кандидатима, нарочито кроз будућу Регионалну мрежу за приступање у области животне средине (*RENA*). Комисија очекује од свих држава у процесу придруживања да подрже циљ ЕУ за постизање амбициозног и свеобухватног споразума на Конференцији о климатским променама у Копенхагену на крају 2009. године. Током претходних година, Комисија је наменила грантове у износу од 120 милиона евра за програме МФИ кроз које ће се обезбедити око 600 милиона евра за пројекте енергетске

ефикасности, чиме ће се земљама Западног Балкана и Турској помоћи у смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште. Комисија ће наставити са пружањем подршке иницијативама у вези са климатским променама у државама које су у процесу придруживања.

Обавештавање о проширењу

Боља комуникација са јавношћу кључни је принцип обновљеног консензуса о проширењу. Да би процес проширења ЕУ успео, неопходно је саслушати грађане и одговорити на њихове проблеме и питања. На мишљење јавности у ЕУ о будућем проширењу утиче перцепција претходних рунди проширења. Комисија је представила студију о економским постигнућима и изазовима пете рунде проширења ЕУ на дан њене петогодишњице, која даје анализу доприноса проширења економском расту и начина на који је ЕУ постала јачи учесник у светској економији. Комисија промовише јавну дебату засновану на информацијама о утицају проширења и организовала је низ догађаја којим је обележена годишњица петог проширења, а што се поклопило са двадесетогодишњицом пада гвоздене завесе. Комисија је покренула интернет презентацију посвећену том догађају и копродуцирала аудио-визуелне материјале.

Подршка јавности и даље је кључни циљ политике проширења ЕУ, а Комисија ће наставити са применом активне политике комуникације у овом погледу. Комисија ће посебно пружити подршку и употпунити напоре држава чланица, које имају кључну одговорност у овом смислу, као и партнерских држава и циљаће активности комуникације ка инстанцама које утичу на мишљење јавности, нарочито ка организацијама цивилног друштва и новинарима, као и младима. Нарочити напори улагаће се у подизање свести у ЕУ о културама и начинима живота у државама у процесу придруживања.

4. НАПРЕДАК У ЗЕМЉАМА У ПРОЦЕСУ ПРИДРУЖИВАЊА И ПЛАН ЗА ПЕРИОД 2009-2010. ГОДИНЕ

4.1. Усмеравање држава кандидата и потенцијалних кандидата ка ЕУ

Земље **Западног Балкана** приближиле су се чланству у ЕУ током претходне године, јер је цео регион постигао напредак, иако неуравнотежен, у погледу реформи и испуњења дефинисаних критеријума и услова. Значајан напредак је постигнут у правцу визне либерализације, што је довело до предлога Комисије из јула 2009. године да се укину визне обавезе за Бившу Југословенску Републику Македонију, Црну Гору и Србију. Мрежа споразума о стабилизацији и придруживању је додатно проширена. Добијене су још две кандидатуре за чланство из овог региона.

У случају свих обухваћених држава Западног Балкана, даљи напредак може да доведе до одобрења статуса држава кандидата када оне за то покажу своју спремност. Задовољавајући резултати у примени обавеза дефинисаних ССП, укључујући и одредбе које се односе на трговину, кључна су компонента напретка сваке од ових држава на путу ка чланству у ЕУ.

Следећи одељак даје сажет преглед напретка и дефинише план за период 2009 - 2010. године за **државе у процесу придруживања**.

Хрватска

Хрватска је наставила да постиже напредак у спровођењу кључних политичких реформи. Хрватска испуњава политичке критеријуме и постигла је напредак у већини области, укључујући интензивирани напоре у области владавине права. Приоритети Партнерства за приступање у великој мери су испуњени.

У Саопштењу о стратегији проширења и основним изазовима 2008-2009³ Комисија је представила индикативну мапу пута за реализацију последње фазе преговора о приступању. Ова мапа додатно је подстакла Хрватску да реализује мерила за отварање и затварање поглавља према индикативном распореду мапе пута. Кашњења у одређеним областима указују на то да реализација појединих одељака није напредовала према мапи. Ипак, припремне активности су значајно напредовале због чега технички преговори улазе у последњу фазу.

Економска криза је снажно погодила Хрватску али њени ефекти су ублажени захваљујући отпорном банкарском сектору и акумулираним девизним резервама. За унапређење конкурентности ове земље неопходно је побољшање структурних реформи и усвајање поуздане средњорочне фискалне стратегије.

Погранично питање између Словеније и Хрватске успорило је преговоре о приступању, у тој мери да изван број поглавља није могао бити започет нити закључен до октобра 2009. године, иако су технички финализовани раније. Комисија је пружила услуге посредовања у решавању овог спора, који треба да остане билатерално питање. Интензивни напори Комисије, уз подршку председавајуће тројке, уложени су у току претходних шест месеци, што је утрло пут постизању политичког споразума између ове две стране у септембру 2009. године. Комисија поздравља скорашњи напредак који је довео до отварања и привременог закључивања значајног броја поглавља на конференцији о приступању одржаној у октобру. Билатерална питања не треба да успоравају преговоре о придруживању.

Хрватска мора убрзати реформе у области судства и основних права, нарочито у погледу независности и ефикасности судства, борбе против корупције и организованог криминала, мањинских права, укључујући повратак избеглица, и суђења за ратне злочине. Потребно је посветити посебну пажњу реформи државне управе. Хрватска мора осигурати да хрватска влада предузме све неопходне кораке да реши питање приступа Међународног кривичног суда за бившу Југославију важним документима. Комисија припрема финансијски пакет за приступање Хрватске. Хрватска мора оснажити напоре за успостављање неопходних инструмената за руковођење и контролу финансијским инструментима Заједнице. Комисија препоручује да Савет успостави *ad-hoc* техничку радну групу за израду Уговора о приступању, на основу текстова које је Комисија припремила. Уколико

³ COM(2008) 674.

Хрватска реализује сва преостала мерила на време, преговори о приступању, као и о прелазним споразумима, могу бити завршени следеће године.

Бивша Југословенска Република Македонија

Од усвајања мишљења Комисије⁴ и добијања статуса кандидата 2005. године, Бивша Југословенска Република Македонија консолидовала је функционисање демократије и обезбедила стабилност институција чиме се гарантује владавина права и поштовање основних права. Ове активности је неопходно наставити.

Ова држава се у значајној мери понела са кључним приоритетима партнерства за приступање⁵. Председнички и локални избори у марту и априлу 2009. године спроведени су у складу са већином међународних стандарда. Унапређен је рад Скупштине, нарочито кроз увођење правилника о раду Скупштине и новог Закона о Скупштини. Закон о полицији се спроводи, кроз постављање регионалних и локалних шефова полиције, а реформа полиције настављена је усвајањем Закона о унутрашњим пословима. Законодавни део стратегије реформе судства је довршен, нови судови и судска тела су оперативна и целокупна ефикасност је унапређена.

⁴ У мишљењу - СОМ(2005) 562 – о кандидатури ове државе усвојеној у новембру 2005. године, Комисија је закључила следеће: „Бивша Југословенска Република Македонија је функционална демократија, са стабилним институцијама, која гарантује владавину права и поштовање основних права. Ова држава је потписала Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) 2001. године и од тада је уопштено испунила обавезе које из њега произилазе на задовољавајућ начин. Бивша Југословенска Република Македонија је са успехом применила законодавну агенду Оквирног споразума из Охрида што је допринело важним политичким и безбедносним побољшањима у земљи. Овај законодавни акт сада мора бити спроведен у потпуности. Ова држава и даље је посвећена регионалној сарадњи. Бивша Југословенска Република Македонија мора предузети додатне напоре посебно у областима изборног процеса, реформе полиције, реформе судства и борбе против корупције. На основу целокупног напретка у примени реформи, Комисија сматра да ова држава добро напредује на свом путу реализације политичких критеријума које је дефинисао Европски савет у Копенхагену 1993. године и критеријума из Процеса стабилизације и придруживања.“

⁵ Кључни приоритети партнерства за приступање са Бившом Југословенском Републиком Македонијом („мерила“) јесу следећи:

- обезбедити адекватну примену свих обавеза преузетих Споразумом о стабилизацији и придруживању,
- промовисање конструктивног и инклузивног дијалога, нарочито у областима које захтевају консензус између свих политичких страна, у оквиру демократских институција,
- осигурати делотворну примену закона о полицији,
- постићи континуиране резултате у погледу примене реформе судства и оснажити независност и целокупне капацитете судског система. Спровести реформу тужилаштва и довршити постављање Судског савета,
- успоставити континуиране резултате у примени законодавства у области борбе против корупције,
- осигурати да ангажовање и каријерно напредовање државних службеника не подлеже политичким утицајима, даљи развој система напредовања у каријери на основу заслуга и потпуна примена Закона о државним службеницима,
- смањити препреке за отварање нових радних места и нарочито решити проблем незапослености младих и дугорочне незапослености,
- унапредити опште пословно окружење даљим унапређењем владавине права, јачањем независности регулаторних и надзорних агенција, убрзањем законодавних процедура и даљим регистрањем имовинских права.

Постигнут је значајан напредак у борби против корупције, кроз вођење поступака високог нивоа, јачање правног оквира кроз усвајање измењеног и допуњеног Закона о финансирању политичких странака и унапређење капацитета институција за борбу против корупције. Закон о државној управи је измењен и допуњен са циљем јачања јавних служби и додатни је корак ка успостављању система напредовања на основу заслуга. У области запошљавања убрзано се примењују активне мере тржишта рада и унапређено је пословно окружење, укључујући и јачање регулаторних агенција.

Ова држава испуњава обавезе преузете Споразумом о стабилизацији и придруживању. На основу ових резултата, Комисија је у октобру донела предлог о преласку у другу фазу придруживања, према члану 5. ССП.

Економска криза је погодила ову државу али је успоравање економског раста ублажено стабилним банкарским сектором и континуираном приватном потрошњом. Здрава фискална политика и проналажење решења за структурну незапосленост могу унапредити конкурентност њене привреде.

Остаје неразрешено спорно питање са Грчком о називу ове државе. Ова држава учествује у разговорима о његовом разрешењу под окриљем УН. Треба избегавати деловање и изјаве који могу имати негативног утицаја на добросуседске односе. Од кључне је важности одржавање добросуседских односа, што укључује прихватање решења до којег би се дошло преговорима и које је прихватљиво за обе стране, под надзором УН.

Црна Гора

Политичке реформе су настављене у Црој Гори. Парламентарни избори у марту 2009. године спроведени су према готово свим међународним стандардима, али још увек постоје недостаци које треба превазићи. Одређен напредак је постигнут у погледу реформе судства. Примена Прелазног споразума у целини тече без проблема.

Економска криза је погодила Црну Гору али су њени ефекти ублажени добром туристичком сезоном и мерама за ублажавање кризе. Наставак структурних реформи од кључне је важности за унапређење њене конкурентности.

Црна Гора је поднела кандидатуру за чланство у ЕУ у децембру 2008. године, а у априлу 2009. године Савет је позвао Комисију да достави своје мишљење. Рад на припреми мишљења је у току. Црна Гора мора показати конкретне резултате у погледу консолидовања владавине права, нарочито у области реформе судства и борбе против корупције. Потребно је даље ојачати административне капацитете и капацитете за спровођење реформе.

Албанија

Албанија је напредовала по питању кључних политичких реформи. Парламентарни избори у јуну 2009. године спроведени су уз поштовање већине међународних стандарда, али потребно је још радити на превазилажењу уочених недостатака.

Примена Споразума о стабилизацији и придруживању, који је на снагу ступио ове године, у целини тече без проблема.

Економска криза је до сада имала само ограниченог утицаја у Албанији. Наставак структурних реформи и унапређење инфраструктуре од кључне је важности за конкурентност ове државе.

Албанија је поднела кандидатуру за чланство у ЕУ у априлу 2009. године. У јулу 2009. године Савет је изјавио да ће размотрити кандидатуру Албаније за чланство када се доврши изборна процедура у Албанији. Комисија је спремна да започне припреме за давање мишљења када је Савет на то позове. Албанија мора постићи напредак у области владавине права и борбе против корупције, као и адекватног функционисања државних институција, а нарочито независног судства. Потребно је даље ојачати административне капацитете и капацитете за спровођење реформе.

Босна и Херцеговина

У целини, примена Прелазног споразума у Босни и Херцеговини је задовољавајућа. Међутим, напредак ове државе у решавању кључних реформи и даље је веома ограничен. Домаћа политичка клима је погоршана, а настављају се изазови за адекватно функционисање институција, као и запаљива реторика. Захтеви за неометани прелазак са Канцеларије високог представника на појачано присуство ЕУ у земљи још увек нису испуњени. У овом контексту, ЕУ се сагласила са аранжманима за јачање канцеларије и мандата Специјалног представника ЕУ и разматра концепт „персоналне уније/двојне надлежности“ Специјалног представника и Шефа делегације Комисије, у складу са Уговорима и узимајући у обзир институционалну равнотежу.

Босна и Херцеговина што хитније мора убрзати кључне реформе. Да би се постигао напредак, неопходно је да лидери деле заједничку визију општег правца земље, и мора постојати политичка воља за испуњење захтева европских интеграција. Босна и Херцеговина такође мора испунити услове који се односе на затварање Канцеларије високог представника. Европска унија не може разматрати кандидатуру Босне и Херцеговине за чланство све док Канцеларија високог представника не буде затворена.

Босна и Херцеговина мора реформисати свој уставни оквир да би омогућила институцијама делотворно функционисање пре него што Комисија да препоруку за добијање статуса државе кандидата. Држава мора бити способна да усваја, примењује и спроводи законе и правила ЕУ. Комисија позива Босну и Херцеговину да настави са неопходним уставним изменама без одлагања. Комисија је спремна да пружи подршку напорима Босне и Херцеговине за унапређење Устава и примену других кључних реформи, што ће држави омогућити да напредује у процесу придруживања.

Економска криза је снажно погодила Босну и Херцеговину тако да се држава обратила ММФ-у за финансијску помоћ. Држава мора предузети структурне реформе у привреди и осигурати поуздане јавне финансије.

Србија

Србија је показала своју одлучност да се приближи ЕУ изузетним залагањем у примењивању одредби Прелазног споразума са ЕУ и спровођењем кључних политичких реформи у складу са европским стандардима. Такође, Србија је уложила напор да спроведе амбициозан програм европских интеграција. Србија има административне капацитете за остваривање значајног напретка ка ЕУ. Потребно је искористити те капацитете у служби наставка програма реформи, што ће довести до конкретних резултата у приоритетним областима попут оснаживања владавине права.

Србија је оштро погођена економском кризом и обратила се ММФ-у и ЕУ за финансијску помоћ. Потребно је убрзати економске реформе у земљи и обезбедити одрживост јавних финансија.

Сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију се додатно побољшала, али су оптуженици Ратко Младић и Горан Хацић и даље у бекству. У светлу континуиране сарадње са овим судом и обновљене посвећености Србије процесу европских интеграција, Комисија сматра да ЕУ треба да примењује Прелазни споразум. Србија мора да покаже конструктивнији приступ када је реч о учешћу Косова у регионалној трговини и сарадњи. Сарадња са ЕУЛЕКС мисијом владавине права је отпочела, али напоре у том смислу треба оснажити, нарочито у погледу рада ЕУЛЕКС-а на северу Косова.

Косово

Стабилност на Косову је одржана, али је и даље осетљива. Након реконфигурисања међународних снага, ЕУЛЕКС мисија владавине права је успостављена на територији Косова и у потпуности је оперативна. Власти су помогле у успостављању ЕУЛЕКС-а на Косову. Забрињавајући су скорашњи инциденти у којима је нанета штета имовини ЕУЛЕКС-а. Косово мора осигурати континуирану подршку раду ЕУЛЕКС-а. Косово је приступило ММФ-у и Светској банци. Косово је усвојило неке од кључних законодавних аката. Међутим, и даље су присутни најважнији изазови, укључујући владавину права, борбу против корупције и организованог криминала, јачање административних капацитета, заштиту Срба и других мањина, и унапређење дијалога и помирења између заједница. ЕУ подстиче косовске Србе да учествују у институцијама Косова и општинским изборима у новембру. Косово мора применити конструктивни приступ регионалној сарадњи, укључујући и учешће у регионалној трговини.

Косово ужива већу финансијку помоћ од Донаторске конференције 2008. године. Скоро 500 милиона евра ИПА средстава намењено је Косову за период 2007 - 2011. године. Косово је умерено погођено економском кризом. Од кључне је важности да власти Косова остварују своје обавезе у погледу фискалне дисциплине, управљања јавним расходима и реформе економске и социјалне политике.

ЕУ пружа подршку економском и политичком развоју Косова кроз пружање јасне перспективе уласка у Европску унију, у складу са европском перспективом за цео регион. Побољшање услова живота кључно је за добробит становништва Косова и

стабилност ширег региона. У односу на овакав контекст, и према Стратегији проширења 2008. и закључцима Савета из децембра 2008. године, Комисија, упоредо са постојећим Стратешким документом, одобрила је Саопштење под називом „Косово⁶ – ка европској перспективи“. Ова студија наводи инструменте Заједнице које ЕУ може да мобилише у циљу унапређења политичког и социоекономског развоја Косова. Студија посебно предлаже структурисан приступ приближавања грађана Косова Европској унији, што подразумева и дијалог о визама са могућношћу евентуалне визне либерализације. Комисија предлаже и проширење аутономних трговинских мера и, након што Косово испуни релевантне захтеве, у догледно време треба да предложи смернице за преговоре о трговинском споразуму.

Турска

Турска континуирано доказује своју посвећеност процесу придруживања ЕУ. Одржани су слободни и праведни локални избори. Позитивни кораци су предузети у области судства, усвајањем Стратегије и Акционог плана реформе судства, цивилно-војних односа и права у области културе. Треба нагласити да је Скупштина усвојила измене закона чиме је цивилним судовима омогућено да воде судске процесе против чланова војске у мирнодопском периоду. Влада је отворила широку јавну дебату са циљем решавања питања Курда, а на јавној телевизији отворен је канал који емитује програм у потпуности на курдском језику.

Отворена су нова поглавља у оквиру преговора о придруживању. Турска је усвојила Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ. Постављање Главног преговарача допринеће оптимизацији напора Владе у контексту реформи које се односе на ЕУ. Ово је нарочито важно са аспекта уласка преговора о приступању у одлучујућу фазу у којој ће Турска морати да интензивира напоре у реализацији процесних индикатора што ће довести до напретка у отварању нових поглавља.

Економска криза је снажно погодила Турску али њени ефекти су ублажени уз помоћ отпорног банкарског сектора и наменских мера. Наставак структурних реформи и опрезна фискална политика од кључне су важности за даље унапређење конкурентности ове државе.

Истрага о наводној криминалној мрежи Ергенекон довела је до покретања озбиљних кривичних тужби, укључујући и официре војске и чланове националистичких мрежа. Ово је прилика за Турску да ојача поверење у адекватно функционисање демократских институција и владавине права. Важно је да поступци у овом контексту у потпуности поштују прописане правне процедуре, нарочито права оптужених.

Потребно је значајно појачати темпо реформи. Забринутост се везује за бројне области, укључујући слободу изражавања, слободу штампе, верске слободе, синдикална права, цивилну контролу војних снага, као и права жена и родну равноправност. Иницијатива Владе усмерена на решавање питања Курда требало

⁶ У складу са Резолуцијом 1244/99 Савета безбедности УН

би да доведе до конкретних мера које ће грађанима Турске, без обзира на њихово порекло, гарантовати све слободе и права и знатно поправити ситуацију на југоистоку. Бољи дијалог међу политичким партијама биће од користи за реформске процесе, укључујући и рад на реформи Устава.

Турска је подржала преговоре који се, под покровитељством УН, воде између грчко-кипарске и турско-кипарске заједнице у циљу постизања свеобухватног решења кипарског проблема. Међутим, нема напретка у погледу нормализације билатералних односа са Републиком Кипром. Турска није у потпуности применила Допунски протокол Уговора о придруживању и није отклонила све препреке за слободан проток робе, укључујући и спутавање директних саобраћајних веза са Кипром. Турска хитно мора да испуни своју обавезу потпуне недискриминаторне примене Допунског протокола и оствари напредак у нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар. ЕУ ће наставити да проверава и преиспитује напредак по питањима обухваћеним Декларацијом донетом 21. септембра 2005. године, у складу са Закључцима Савета од 11. децембра 2006.

Грчка је поднела значајан број званичних притужби које се односе на повреду њеног ваздушног простора од стране Турске, укључујући и летове изнад грчких острва.

Добросусетски односи су и даље од кључне важности.

Турска игра кључну улогу у регионалној безбедности и промоцији дијалога између цивилизација. Она је предузела иницијативе како би допринела стабилизацији Јужнокавказке, Блискоисточне и других регија. Учествује у извесном броју мировних мисија ЕУ. Начињени су значајни дипломатски напори да се нормализују односи са Јерменијом, што је довело до потписивања протокола о нормализацији односа у октобру 2009. године. Од велике важности је да обе државе што пре ратификују ове протоколе.

У јулу 2009. године Турска је потписала Међудржавни споразум о гасоводу Набуко. Овај пројекат представља важан стратешки корак ка приснијој енергетској сарадњи између ЕУ, Турске и других држава у региону, као и према већој разноврсности извора енергије. Правовремено завршавање јужног гасног коридора, путем брзе примене Међудржавног споразума Набуко, за ЕУ остаје један од најважнијих приоритета у погледу обезбеђивања енергије.

Процес приступања ЕУ представља снажан подстрек Турској да истраје у реформама, оснажи демократију и поштовање људских права и додатно модернизује државу. Темпо реформи у Турској и даље је од кључне важности у напредовању овог процеса.

4.2. Исланд

Исланд је поднео кандидатуру за чланство у ЕУ 16. јула 2009. године, а 27. јула Савет је затражио од Комисије да припреми своје мишљење. Кандидатура Исланда ће бити процењивана у складу са принципима изложеним у Уговору, критеријумима које је дефинисао Европски савет у Копенхагену 1993. године, као и закључцима Европског савета о обновљеном консензусу о проширењу из децембра

2006. године, који предвиђају строгу и правичну условљеност, засновану на принципу заслуга.

Исланд је добро утемељена демократија. Снажно је погођен глобалном економском и финансијском кризом. Захваљујући свом учешћу у Европском економском простору, увелико је интегрисан у унутрашње тржиште. Такође је и члан Шенгенског споразума. Исланд је важан партнер ЕУ у склопу северне области и у погледу развоја арктичке политике. Комисија ће наведене елементе узети у обзир при формирању свог мишљења. Најважнији елемент на основу којег ће Комисија изводити процену биће постигнућа Исланда у погледу испуњавања обавеза по Споразуму о европском економском простору. Комисија припрема измену и допуну Уредбе о ИПА, како би и Исланд био укључен међу државе кориснице.

5. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу претходне анализе, Комисија представља следеће **закључке и препоруке**:

1. Процес приступања даје снажан подстрек политичким и економским реформама у земљама у процесу придруживања и учвршћује мир и стабилност у Европи. У интересу Европске уније је да се одржи ток процеса проширења, на основу договорених принципа и услова и обновљеног консензуса о проширењу.
2. Земље у процесу придруживања није заобишао утицај светске економске рецесије. ЕУ помаже овим државама да ублаже утицај кризе и да се припреме за квалитетан опоравак. Ово је подржано применом реформи за придруживање ЕУ.
3. Владавина права, нарочито борба против корупције и организованог криминала, али и јачање административних капацитета, и даље је највећи изазов са којим државе у процесу проширења морају да се суоче. Комисија ће наставити са коришћењем свих инструмената процеса проширења како би им помогла у овом напору. Неопходно је што хитније суочити се са проблемима који утичу на слободу изражавања и медија.
4. Билатерална питања не треба да заустављају процес придруживања. Билателарне спорове морају разрешити укључене стране, које имају одговорност да пронађу решења у духу добросуседских односа, имајући у виду свеукупне интересе ЕУ.
5. Регионална сарадња у Југоисточној Европи је унапређена, односно државе у региону су преузеле већу одговорност за сам процес. Међутим, ефикасност регионалних структура и иницијатива мора бити побољшана. Неусаглашеност око питања Косова⁷ не треба да омета регионалну сарадњу.
6. Успостављање безвизног режима за Бившу Југословенску Републику Македонију, Црну Гору и Србију почетком 2010. године на основу предлога

⁷ У складу са Резолуцијом 1244/99 Савета безбедности УН

Комисије, показаће да реформе носе конкретне користи за грађане. Комисија ће изнети предлоге за Албанију и Босну и Херцеговину до средине 2010. године, под условом да ове земље испуне услове утврђене мапама пута. Слободно кретање лица и размена, посебно младих људи и студената, суштински су важни у пружању помоћи Косову да изгради одрживе економске структуре. У том контексту, требало би наставити са промовисањем олакшавања визног режима и требало би за Косово покренути процес са коначним циљем визне либерализације када се спроведу неопходне реформе и стекну услови за то.

7. Хрватска је направила велики напредак у реализацији процесних индикатора утврђених током преговора о приступању. Овај напредак потврђен је на Конференцији о придруживању у октобру 2009. године, након постизања политичког споразума у септембру 2009. године између Словеније и Хрватске о решавању пограничног спора. Ово је значајан корак који даје подстрек за наставак преговора о придруживању. Хрватска мора наставити са реформским активностима, посебно у области судства и државне управе, борбе против корупције и организованог криминала, мањинских права, укључујући повратак избеглица и суђења за ратне злочине. Хрватска мора решити питање омогућавања приступа документима Међународног кривичног суда за ратне злочине у бившој Југославији. Уколико Хрватска испуни све преостале услове, преговори о приступању могу бити довршени следеће године.
8. Бивша Југословенска Република Македонија је у значајној мери решила кључне приоритете партнерства за приступање. На основу тога, као и у циљу свеукупног напретка реформи, Комисија сматра да ова држава у довољној мери испуњава политичке критеријуме које је дефинисао Европски савет у Копенхагену 1993. године и који су утврђени процесом стабилизације и придруживања. Ова држава је све ближе да постане функционална тржишна економија и направила је напредак у читавом низу области које ће јој омогућити да преузме обавезе из чланства.

У светлу претходно наведених разматрања и имајући у виду закључке Европског савета из децембра 2005. и децембра 2006. године, Комисија даје препоруку да се са Бившом Југословенском Републиком Македонијом отворе преговори за приступање Европској унији.

Од кључне важности је одржавање добросуседских односа, укључујући решење о називу државе усвојено кроз преговоре и прихватљиво за обе стране, под окриљем УН.

9. Црна Гора је поднела кандидатуру за чланство у ЕУ у децембру 2008. године, а у априлу 2009. године Савет је позвао Комисију да о овоме достави своје мишљење. Парламентарни избори су спроведени у складу са већином међународних стандарда, али треба превазићи преостале недостатке. Јачање административних капацитета и консолидовање владавине права и даље су најважнији изазови за Црну Гору.

10. Албанија је поднела кандидатуру за чланство у ЕУ у априлу 2009. године и Комисија је спремна да припреми мишљење када је на то позове Савет. Парламентарни избори су спроведени у складу са већином међународних стандарда, али треба превазићи преостале недостатке током будућих избора. Јачање владавине права и адекватно функционисање државних институција и даље су најважнији изазови за ову државу.
11. Босна и Херцеговина што хитније мора убрзати кључне реформе. За напредак је неопходно да лидери ове државе имају заједничку визију о свеукупном усмерењу државе, и мора постојати политичка воља да се испуне захтеви европских интеграција. Босна и Херцеговина такође мора испунити услове за затварање Канцеларије високог представника. Европска унија може разматрати кандидатуру Босне и Херцеговине тек када Канцеларија високог представника буде затворена. Босна и Херцеговина мора реформисати уставни оквир како би својим институцијама омогућила делотворно функционисање пре него што Комисија да препоруку за добијање статуса државе кандидата. Посебно је важно да је држава способна да усвоји, примени и спроведе законе и правила ЕУ.
12. Србија је показала своју одлучност да приступи ЕУ изузетним залагањем у примењивању одредби Прелазног споразума са ЕУ и спровођењем кључних политичких реформи у складу са европским стандардима. С обзиром на континуирану сарадњу Србије са Међународним кривичним судом за бившу Југославију и њену обновљену посвећеност процесу европских интеграција, Комисија сматра да ЕУ треба да почне да примењује Прелазни споразум. Веома је важно учвршћивање владавине права и убрзавање економских реформи. Србија мора да покаже конструктивнији приступ када је реч о учешћу Косова у регионалној трговини и сарадњи. Сарадња са ЕУЛЕКС мисијом владавине права је отпочела, али су потребни додатни напори у том смислу, нарочито у погледу рада ЕУЛЕКС-а на северу Косова.
13. Стабилност на Косову је одржана али је и даље осетљива. ЕУЛЕКС мисија владавине права ЕУ успостављена је на територији Косова и у потпуности је оперативна. Косово се суочава са великим изазовима, укључујући владавину права, борбу против корупције и организованог криминала, јачање административних капацитета, заштиту Срба и других мањина, унапређење дијалога и помирења између заједница. Косово мора предузети конструктиван приступ регионалној сарадњи и мора осигурати континуирану подршку раду ЕУЛЕКС-а. Комисија предлаже начине за мобилисање инструмената Заједнице за унапређење политичког и социо-економског развоја Косова, нарочито у области виза и трговине, као и за напредовање у интеграцијама у ЕУ у контексту процеса стабилизације и придруживања у складу са европском перспективом целокупног региона. Што се тиче трговине, Комисија предлаже проширење аутономних трговинских мера и у догледно време, када Косово испуни релевантне захтеве, предложиће смернице за преговоре о трговинском споразуму.

14. Турска мора искористити започете обновљене политичке реформе. Преговори о придруживању дошли су у захтевнију фазу у којој Турска мора увећати напоре за испуњење релевантних услова. Процес приступања ЕУ даје снажан подстрек Турској у јачању демократије и људских права, даљој модернизацији државе и приближавању ЕУ. Турска игра кључну улогу у области регионалне безбедности, енергетске понуде и промовисања дијалога између цивилизација. Учињени су значајни напори у правцу нормализације односа са Јерменијом, што је довело до историјски значајног потписивања протокола за нормализацију односа у октобру 2009. године. Турска мора осигурати потпуну, недискриминативну примену Додатног протокола уз Споразум о придруживању и мора постићи напредак у погледу нормализације односа са Републиком Кипром. ЕУ ће наставити да прати и анализира напредак у питањима покривеним Декларацијом од 21. септембра 2005. године, у складу са Закључцима Савета од 11. децембра 2006. године. Од кључне је важности одржање добросуседских односа.
15. Што се тиче питања Кипра, лидери грчко-кипарске и турско-кипарске заједнице улазе у одлучујућу фазу преговора о свеобухватном споразуму под надзором Уједињених Нација. Комисија пружа подршку овим напорима и даје техничке савете по питањима у надлежности ЕУ. Комисија позива оба лидера да уложи више напора у што скорије успешно довршавање разговора, а Турску позива да допринесе на практичан начин проналажењу свеобухватног решења за кипарско питање.
16. Исланд је поднео кандидатуру за чланство у ЕУ и Комисија припрема мишљење у складу са позивом Савета. Кандидатура Исланда ће бити процењена према принципима дефинисаним Уговором и критеријумима које је дефинисао Европски савет у Копенхагену 1993. године, као и у складу са закључцима Европског савета из децембра 2006. године о обновљеном консензусу о проширењу. Исланд је уско повезан са ЕУ у неколико области, кроз чланство у Европској економској области и Шенгенском споразуму.
17. Подршка јавности је од суштинске важности. Важно је и да власти држава чланица, партнерских држава и институција ЕУ код јавности негују познавање политике проширења ЕУ.

АНЕКС

Закључци о Албанији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Бившој Југословенској Републици Македонији, Црној гори, Србији, Косову⁸ и Турској

Албанија

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) ступио је на снагу у априлу и његово спровођење, уопштено посматрано, тече без проблема. Албанија и даље напредује у погледу испуњења **политичких критеријума** у складу са Европским партнерством. ОЕБС/Канцеларија за демократске институције и људска права су оценили да су скупштински избори одржани у јуну спроведени у складу са већином међународних стандарда, али су потребни даљи напори како би се испуниле препоруке за наредне изборе. Постигнут је конкретан напредак у области пријављивања гласача и успостављања правног оквира, али су примећени и недостаци у процедурама за пребројавање гласова. Завршена је реформа изборног система и нови Закон о изборима усвојен је на време уочи избора. На основу новог регистра грађана сачињени су побољшани спискови бирача, чиме је у великој мери испуњен овај кључни приоритет Европског партнерства. Додела личних карата је у највећој мери завршена, са циљем да се грађанима без пасоша омогући да гласају. Међутим, култура дијалога између главних политичких партија се током изборног периода постепено погоршавала. Политички дијалог, кључни приоритет Европског партнерства, мора се вратити на прави пут.

Постоји извештајан напредак у области јачања **демократије и владавине права**. Главне препоруке ОЕБС/Канцеларије за демократске институције и људска права са претходних избора у највећој мери су примењене у оквиру опште изборне реформе. *Скупштина* је усвојила низ важних закона са циљем усклађивања са правним тековинама ЕУ. Међутим, културу дијалога су са сцене изгубили партијско-политички приоритети и кључне реформе су због тога одложене. Албанија је постигла напредак у јачању структура *владе* за потребе координације европских интеграција. Упркос томе, остаје неопходно даље јачање капацитета и стратешко планирање. У области *државне управе* настављено је са запошљавањем у супротности са законом о државној управи, углавном путем примене уговора на одређено време. Кључни приоритет Европског партнерства који је неопходно даље спроводити јесте недостатак транспарентности и одговорности приликом запошљавања. Потребно је уложити додатне напоре како би се успоставила независна и ефикасна државна управа вреднована према заслугама, на коју се неће вршити политички утицај. Од кључног значаја за даљи напредак биће потпуна примена закона о државној управи, јачање институционалних капацитета у Министарству за државну управу и примена стратегије за реформу државне управе.

⁸ Према Резолуцији 1244 Савета безбедности УН

Напредак у области реформе *правосудног система* веома је слаб. Успостављен је систем приватних судских извршитеља. Међутим, тек предстоји усвајање свеобухватне стратегије реформе правосуђа. Закон о лустрацији усвојен је без свеобухватне консултације и консензуса једноставним већинским гласом у Скупштини. Примену закона о лустрацији је потом суспендовао Уставни суд. Правни оквир за реформу правосуђа није завршен. Чека се на усвајање главних правних аката везаних за рад Високог суда правде и административних судова. Проблем неразрешених процеса се наставља, а судска инфраструктура и даље је на незадовољавајућем нивоу. Напори извршне гране да се ограничи независност правосуђа и даље представљају озбиљан проблем. Одлагање случајева високог профила на основу процедуралних кочница као што је случај са процесом *Gürdec* покреће питања у вези са непристрасношћу правосуђа. Уопштено гледано, правосуђе и даље слабо функционише и остаје много тога да се учини како би се испунио овај кључни приоритет Европског партнерства тиме што ће се обезбедити његова независност, транспарентност и ефикасност.

Влада је наставила са напорима у области превенције и борбе против *корупције*. Почела је примена акционог плана и стратегије против корупције, што представља кључни приоритет из Европског партнерства. Уведен је правни оквир који захтева употребу електронских процедура за јавне набавке путем Интернета. Уложени су напори да се повећа транспарентност у појединим секторима као што је образовање. Све су то позитивна дешавања. Међутим, корупција наставља да преовладава у бројним областима и представља нарочито озбиљан проблем. Потребно је више политичке воље, између осталог и код случајева високог нивоа, како би се искоренила култура избегавања казне која је и даље присутна. Уопштено гледано, неопходно је даље јачање институционалних споразума и међуагенцијске сарадње у борби против корупције. Неопходно је још много рада на свим аспектима овог питања, укључујући правосудну одговорност и транспарентност финансирања политичких партија.

Настављен је изванредан напредак у погледу *људских права и заштите мањина*. Успостављен је општи правни оквир у тим областима. Међутим, неопходни су даљи напори у спровођењу постојећих закона у бројним областима.

По питању *грађанских и политичких права*, предузете су активности усмерене на решавање случајева *лошег опхођења* у претпроцесном притвору. Изграђени су нови *затвори* и претпроцесне притворске јединице за малолетнике и особе са менталним поремећајима. Почео је са радом систем условне казне. Међутим, незадовољавајући затворски стандарди погоршани преоптерећеним капацитетима остају озбиљан проблем, нарочито у старијим затворима. Неопходни су даљи напори како би се заштитила људска права и спровеле препоруке Заступника грађана. По питању *приступа правди*, приступ правној помоћи за осетљиве групе и поједине мањине остаје проблематичан.

Успостављен је правни оквир за заштиту *слободе изражавања*. Међутим, јавили су се притисци против одређених медијских оператера, укључујући њихово избацивање из просторија у власништву државе. Тек предстоји завршавање

правног оквира о медијској политици, а постојеће законе је неопходно спроводити. Потребно је уложити напоре у довршавање правног оквира, унапређење транспарентности власништва над медијима и независности регулативног тела за јавно емитовање. Поштовање слободе окупљања и верског опредељења је на задовољавајућем нивоу. Влада улаже више напора у пружање подршке *цивилном друштву*. Учињени су напори да се грађанство укључи у израду нацрта кључних закона. Међутим, потребно је даље појачати учешће организација цивилног друштва у изради политика.

На пољу *економских и социјалних права* постигнут је ограничен напредак. Постигнут је изванредан напредак у јачању *права жена*. Изборни закон укључује родну квоту од 30% коју је током јунских избора применио највећи број политичких партија. Успостављен је Национални савет за родну равноправност. Међутим, постојећи закони за заштиту жена од свих облика насиља не примењују се у потпуности. Насиље у породици остаје озбиљан проблем. Постигнут је континуирани напредак по питању *права деце*. Учестала је примена система алтернативног одређивања судских казни за малолетнике. Међутим, неопходни су додатни напори како би се решила питања запошљавања малолетника и стопа напуштања школовања, нарочито међу децом ромске припадности. Механизми за подршку *друштвено-осетљивим особама и особама са инвалидитетом* и даље су ограничени. Неопходна је боља координација међу државним агенцијама. Потребни су даљи напори како би се ојачала *радна и синдикална права*. Недостатак напретка у измени законодавства у области рада и даље отежава развој социјалног дијалога. Осим тога, још увек није усвојен закон против дискриминације.

Веома је слаб напредак на пољу консолидације *имовинског права*, кључног приоритета Европског партнерства. Мапе за вредновање земљишта које су неопходне како би се обештетили претходни власници завршене су за читаву земљу. Међутим, потребно је много више напора у свим аспектима овог питања. Неразрешена питања власништва настављају да подривају развој функционалног тржишта земљишта, задржавају иностране инвестиције испод нивоа стварних могућности и дају простора корупцији. Усвајање свеобухватне стратегије за решавање правних и институционалних питања представљаће кључну активност у овој области.

Настављен је напредак у вези са *заштитом мањина*. Учињени су напори како би се припадници мањинских заједница регрутовали за рад у полицији. Међутим, примена Оквирне конвенције Европског савета мора се оснажити. Још увек не постоје прецизни подаци о мањинама. Наредни попис становништва, уз поштовање међународних стандарда о заштити података, представљаће кључ за решавање овог питања. Правни оквир о заштити мањина неопходно је даље развити и разјаснити како би се омогућило свим мањинама да у потпуности уживају своја културна права. Предузети су извесни кораци како би се унапредио статус *Рома*, међутим примена Стратегије за Роме тече споро. Ромска мањинска заједница и даље се суочава са веома тешким условима за живот и дискриминацијом.

У погледу **регионалних питања и међународних обавеза**, Албанија наставља да игра конструктивну улогу у одржавању регионалне стабилности и неговања добрих односа са другим државама Западног Балкана и суседним државама ЕУ. Земља је активно учествовала у регионалној сарадњи, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи, Савет за регионалну сарадњу и Споразум о трговини са државама централне Европе. Добри су билатерални односи са другим земљама у процесу придруживања и суседним земљама чланицама ЕУ. По питању Међународног суда правде, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Америчким Државама није у складу са одговарајућим Заједничким ставовима ЕУ и руководећим принципима. Албанија мора да се усклади са ставом ЕУ.

Привреда Албаније одржала је макроекономску стабилност у контексту међународне финансијске и економске кризе. Током 2008. године привредни раст наставио је да се убрзава, али се успорио током 2009. године као резултат смањења извоза, броја дознака и пораста стопе кредита. Монетарна политика остала је чврста и очувана је стабилност цена. Међутим, експанзивна фискална политика, укључујући неопходне јавне радове на мрежи путева, довела је до буџетског дефицита. Недостаци у области владавине права, слабо развијена инфраструктура и неформална економија опстају као изазови за економски развој и пословно окружење.

По питању **економских критеријума**, Албанија је успешно напредовала ка успостављању функционалне тржишне привреде. Како би на средњорочном плану могла да се понесе са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Заједнице, Албанија мора да реформише и ојача правни систем и да реши недостатке у инфраструктури и људском капиталу.

Влада је на међународну кризу реаговала користећи широк дијапазон монетарних и фискалних средстава, као и регулаторних мера. Интензиван доток капитала, делимично покретан убрзаним процесом приватизације, био је довољан да се финансира актуелни дефицит. Наставак спровођења реформе пореског система проширио је пореску основу, повећао опште поштовање пореских мера и помогао смањење неформалног сектора. Ефикасније прикупљање пореза допринело је појави суфицита у примарном буџетском обрачуна и унапредило однос политика током 2008. године. Удео државног власништва у привреди додатно је умањен, и то приметно у секторима енергетике и телекомуникација. Даље је потпомогнут улазак на тржиште, а учесници на тржишту имали су користи од унапређених власничких и кредитних регистара. У тешком међународном окружењу банкарски сектор остао је добро капитализован и ликвидан. Јавним радовима већих размера унапређена је мрежа путева.

Међутим, експанзивна фискална политика током изборног периода као резултат је имала висок буџетски дефицит током 2008. године, а предвиђени буџетски дефицит за 2009. годину и даље је висок. Неопходни су додатни напори за консолидовање структура јавних финансија. Стечајне процедуре се још увек не користе. Слаби административни капацитети подривају ауторитет и усвајање правног система. Распрострањене су неформалне методе примене уговора, које заобилазе правни

систем. Неразрешена питања власништва настављају да подривају развој функционалног тржишта земљишта и задржавају иностране инвестиције испод нивоа стварних могућности. Неформални сектор опстаје као важан изазов. Степен незапослености је и даље висок. Неопходна је општа реформа образовног система. Саобраћајна инфраструктура и даље је слаба, а поузданост електроенергетске мреже још увек није у потпуности остварена будући да процес генерисања није расподељен на више независних извора, а капацитети мрежних веза нису задовољавајући.

Албанија је постигла напредак у усклађивању законодавства, политика и капацитета са **европским стандардима**. Постигнут је напредак у највећем броју области, иако не и равномеран. Настављен је напредак у областима као што су слободан проток робе, енергетика и политике МСП. У другим областима, као што је заштита интелектуалне својине, аудиовизуелна политика, пољопривреда и ветеринарска/фитосанитарна контрола, напредак је ограничен. Уопштено гледано, неопходни су даљи напори како би се унапредили административни капацитети и побољшало делотворно спровођење закона.

У појединим областима **унутрашњег тржишта** дошло је до напретка. По питању *слободног кретања робе*, настављен је напредак у процесу усвајања европских стандарда, као и у областима акредитације и метрологије. Међутим, неопходно је појачати капацитете за спровођење. Правни оквир за кретање капитала унапређен је изменом регулативе у вези са трговином девизним средствима. Регулативни оквир *заштите потрошача* унапређен је успостављањем консултативних и управних тела.

Настављен је напредак у процесу компјутеризације и уређења инфраструктуре *царина*, међутим неопходно је даље приближавање европским стандардима и јачање административних капацитета. Службеници царине немају статус државних службеника. Напредак у области *опорезивања* је настављен. Унапређен је учинак пореске управе, а компјутеризација канцеларија пореске управе ближи се крају. Међутим, уопштено гледано, стопа прикупљеног пореза и даље је ниска. Опорезивање увоза половних возила и штампаних материјала није у складу са договором из Споразума о стабилизацији и придруживању.

Настављен је напредак у области *конкуренције* како у области антимонополских активности, тако и државне помоћи. Правни оквир је у великој мери у складу са правним тековинама ЕУ, међутим неопходни су даљи напори за његово спровођење.

Приметан је напредак у области *јавних набавки*. Електронске процедуре су проширене на највећи број јавних уговора. Међутим, даље правно усклађивање још увек је неопходно у области концесија, комуналних услуга и процедура ревизије. Капацитети Агенције за јавне набавке унапређени су, али им је неопходно даље јачање. Постигнут је напредак по питању *права интелектуалне и привредне својине*. Порастао је број случајева кршења закона изнесених пред суд. Међутим, још увек су неопходни значајни даљи напори. Примена је и даље слаба, а

капацитети канцеларија за патенте и заштиту интелектуалне својине, као и искуство и квалификације судства још увек су недовољни.

Напредак у области *социјалних политика и запошљавања* је слаб. Средства намењена за социјалну заштиту су повећана, а одобрена је стратегија за здравље и безбедност на раду. Међутим, стандарди здравља и безбедности на раду остају недовољни, а капацитети инспекције рада и даље су слаби. Правно приближавање стандардима ЕУ настављено је у одређеним областима *јавног здравља*. Међутим, административни капацитети и даље су слаби. Постоји извесна мера напретка ка европским стандардима на пољу *образовања и политика везаних за истраживање*.

Приметан је напредак по питању одређених *секторских политика*. По питању *индустрије* и *МСП*, учињен је значајан позитиван помак у примени Европске повеље за мала предузећа. Постигнут је извешан напредак на пољу *пољопривреде*, по питању правног и институционалног оквира, али и даље опстају структурални недостаци. Лабораторијски капацитети у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне* политике унапређени су, али усклађеност са стандардима ЕУ остаје слаба и ограничава извозне капацитете Албаније. Настављен је напредак у области *рибарства* по питању хоризонталног законодавства, инспекције и међународне сарадње. Међутим, контрола улова и истовара остаје недовољна.

По питању *животне средине* дошло је до напретка у области управљања отпадом и заштите животне средине. Међутим, неопходно је даље јачање капацитета за доношење политика, примену и спровођење. По питању *саобраћаја*, унапређен је законодавни оквир у области ваздушног и поморског сектора. Међутим, неопходна су значајна општа побољшања.

У сектору *енергетике* дошло је до напретка. Приватизована је дистрибутивна грана електроенергетских компанија. У току су мере за унапређење генерисања електричне енергије и капацитета за међусобну повезаност. Међутим, енергетски сектор остаје слаб. Поузданост електроенергетског система није стабилизована. Неопходан је наставак напора усмерених на смањење губитака и побољшање система наплате рачуна.

Може се приметити ограничен напредак у области *информационог друштва и медија*. Настављена је либерализација тржишта у области електронских комуникација, али је и даље успорава недостатак средстава за заштиту конкуренције. Административни капацитети и даље су слаби, нарочито у оквиру Савета регулаторне агенције. Постигнут је ограничен напредак по питању *аудио-визуелне* политике. Неопходни су даљи напори за спровођење акционог плана за реформу медија. По питању *финансијске контроле*, постигнут је умерен напредак, али правни оквири и капацитети за спровођење морају се даље ојачати. Настављен је напредак у области *статистике*.

На пољу *правде, слободе и безбедности* постоји напредак у највећем броју области, међутим тај напредак је неравномеран. У оквиру дијалога о либерализацији визног режима предузети су кораци како би се испунили услови дефинисани мапом пута за либерализацију визног режима и уведене су кључне

реформе на пољу правде, слободе и безбедности. Настављен је напредак на пољу визне политике. Предузети су кораци како би се испунили услови дефинисани мапом пута либерализације визног режима. Ступио је на снагу Закон о странцима и усвојен је закон о његовом спровођењу. Почео је са радом поуздан грађански регистар и подељене су личне карте. Убрзан је темпо издавања биометријских пасоша. Међутим, неопходни су даљи напори за усклађивање са европским стандардима. Наставља се примена споразума о реадмисији између Европске заједнице и Албаније.

Постигнут је изванредан напредак у области *управљања границама*. Настављено је спровођење интегрисане стратегије за управљање границама. Међутим, неопходни су даљи напори како би се делотворно спровела међуагенцијска координација и обезбедила одговарајућа обука, људски ресурси и опрема на граничним прелазима. Тек предстоји делотворно спровођење Закона о контроли на државним границама. Неопходно је унапређење прекограничне сарадње. По питању *азила* може се известити о успешном напретку. Ревидиран је Закон о азилу. Међутим, неопходно је усвојити низ мера за спровођење како би се заокружио правни оквир. Настављен је напредак на пољу *миграције*. Спровођење Националне стратегије за миграцију је у току. Неопходни су даљи напори у области сузбијања незаконите миграције.

Постигнут је умерен напредак у спречавању *прања новца*. Правни оквир и административни капацитети су унапређени. Међутим, неопходно је јачање истражних ресурса и капацитета за спровођење закона и конфисковање средстава. Сарадња између полиције и правосудја и даље је недовољна. Уочава се ограничен напредак у сузбијању *наркотика*. Резултати на том пољу и даље су недовољни, а нарочито је неопходно појачати међуагенцијску сарадњу. Промет наркотика остаје озбиљан разлог за забринутост.

Настављен је напредак у области *полиције* применом новог закона о полицији. Учињен је изванредан напредак по питању особља. Међутим, неопходни су даљи напори како би се повећали истражни капацитети, побољшала сарадња са тужилаштвом и унапредило управљање људским ресурсима. Неопходно је даље јачање полицијских структура управе, запошљавања, обуке и унутрашње контроле. Неопходни су већи напори усмерени на развијање поуздане кривичне статистике.

Настављен је ограничен напредак у борби против *организованог криминала*, што је и даље озбиљан проблем. Предузете су мере како би се побољшао програм заштите сведока, али су оне и даље недовољне. Унапређена је сарадња са Интерполом, што омогућило извршење бројних међународних налога за хапшењем. Међутим, напоре за сузбијање организованог криминала подрива корупција, слаба заштита сведока и недовољна употреба обавештајног рада. Тешкоће у сарадњи између полиције и тужилаштва настављају да умањују делотворност истрага.

Може се уочити изванредан напредак у области сузбијања *трговине људима*. Постала је активна база података о жртвама на Интернету. Појачани су административни капацитети координатора за борбу против трговине људима и Националног механизма за упућивање жртава трговине. Међутим, неопходни су додатни ресурси и боља међуагенцијска координација ради спровођења стратегије против трговине

људима, нарочито у погледу заштите жртава. Албанија и даље представља земљу изворишта за трговину људима. У порасту је интерна трговина женама и децом.

Настављен је напредак у области *заштите података о личности*. Успостављен је правни оквир и постављено независно тело за надзор података. Међутим, неопходно је обезбедити одговарајуће ресурсе, укључујући обуку, како би канцеларија комесара за заштиту података радила делотворно. Неопходни су даљи напори како би се обезбедило адекватно спровођење постојећих закона и ојачали административни капацитети.

Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина је постигла веома ограничен напредак по питању реализације **политичких критеријума**. Ситуација на домаћој политичкој сцени се погоршала и нарушава ваљано деловање институција, док је расприривачка реторика настављена. Спровођење реформи је споро због непостојања консензуса и политичке воље, као и сложеног институционалног оквира. За даљи напредак ка Европској унији од суштинске је важности заједничка визија политичких лидера о усмерењу земље и кључним реформама у вези са ЕУ. Испуњење циљева и услова који су постављени за затварање Канцеларије високог представника⁹ од суштинске је важности. Европска унија неће моћи да разматра пријаву за чланство док се Канцеларија не затвори. Неопходна је реформа уставног оквира Босне и Херцеговине којим би се омогућило институцијама да делотворно функционишу пре него што Комисија може да пружи препоруку о додели статуса кандидата. Са тим циљем политичко руководство земље узело је учешћа у заједничкој иницијативи коју предводе ЕУ и САД, отпочетој 8/9. октобра у Сарајеву. Иницијативу је сада неопходно превести у конкретне резултате који ће одблокирати напредак Босне и Херцеговине ка ЕУ путем уставних промена и обнове консензуса у земљи.

По питању *демократије и владавине права* постигнут је веома слаб напредак ка стварању функционалнијих и ефикаснијих државних структура и ка *уставној* реформи, што представља кључни приоритет Европског партнерства. Устав Босне и Херцеговине по први пут је измењен како би се регулисао статус дистрикта Брчко, што је представљало значајан тренутак и корак унапред. Међутим, високи представник је недавно био присиљен да искористи извршну моћ како би обезбедио напредак ка завршетку међународног надзора над дистриктом.

⁹ Они покривају пет циљева: 1) прихватљиво и одрживо решење питања расподеле власништва између државе и других нивоа власти; 2) прихватљиво и одрживо решење за средства одбране; 3) завршетак коначне одлуке о статусу Брчког; 4) фискална одрживост (коју промовише споразум о трајној методологији за ИТА коефицијент и успостављање новог Савезног фискалног већа); 5) учвршћивање владавине права (што би се показало кроз усвајање Савезне стратегије о ратним злочинима, Закона о страним држављанима и азилу, као и Савезне стратегије за реформу правосудног сектора), као и два конкретна услова: 1) потписивање ССП и 2) стабилна политичка ситуација.

Систем руковођења Босном и Херцеговином и даље укључује међународно присуство. Земља је постигла извештан напредак у погледу испуњења захтева за затварање Канцеларије високог представника и прелазак на појачано присуство ЕУ. Међутим, процес омета недовољна политичка посвећеност. У овом тренутку неопходно је хитно делање како би се решили преостали циљеви, првенствено расподела власништва између државе и других нивоа владе, питање средстава одбране, као и обезбеђивање стабилне и конструктивне политичке климе у земљи.

Рад извршних и законодавних органа на државном нивоу био је недовољан. Рад *Скупштине* Босне и Херцеговине и даље коче неодговарајући људски и технички ресурси, а сарадња са Саветом министара и скупштинама ентитета и даље је слаба. Број усвојених закона у вези са европским интеграцијама је мали. На институције *влде* на свим нивоима и даље утиче унутрашња политичка тензија и разбијено и некоординисано доношење политика. У великом броју случајева се показало да власти нису у стању да брзо поставе званичнике високог нивоа. Рад Управе за европске интеграције ометала је општа политичка ситуација и недостатак директора током највећег дела трајања периода извештавања. Изведени су припремни кораци за попис 2011. године, али Закон о попису на нивоу државе, што представља кључну компоненту процеса, није усвојен.

Постигнут је извештан напредак у области *државне управе*, међутим неопходан је наставак ових напора. Стратегија за реформу државне управе, што представља кључни приоритет из Европског партнерства, спроводи се, али споро. Фонд успостављен за подршку реформи државне управе активан је и спроводи се извештан број пројеката. Упркос томе, неопходно је даље унапређење координације међу различитим управама у оквиру државе. Остају неопходни даљи напори за спречавање политичког уплива, ограничавање улоге коју игра етнички идентитет и политичко опредељење приликом постављања, као и за успостављање професионалне, непристрасне, одговорне, транспарентне и ефикасне јавне службе вредноване на основу заслуга и способности. Постављени су заштитници грађана на нивоу државе, али још увек не функционишу у потпуности због оклевања ентитета да елиминишу постојеће канцеларије на нивоу ентитета.

Босна и Херцеговина постигла је ограничен напредак у унапређењу *правосудног система*. Усвојени су нови закони и предузете су извесне активности како би се смањило број нерешених случајева. Постигнут је напредак у опремању судова адекватним информационим технологијама. Међутим, спровођење Националне стратегије за развој правосудног сектора и Стратегије о ратним злочинима недовољно је и потребно га је убрзати. Сложеност правног оквира, разбијеност правосудног система и непостојање обједињеног буџета и даље су велики проблеми за реформу у тој области. Политички уплив и даље је чест. Непостојање Врховног суда надлежног за читаву земљу представља озбиљан хендикеп. Опстају проблеми са тужбама по основу организованог криминала. Политичке власти Босне и Херцеговине нису решиле захтев правосудних органа за продужетак мандата међународних судија и тужилаца. Процесирање тужби по основу ратних злочина у државним судовима и даље је уопштено задовољавајуће, али га је неопходно побољшати у ентитетима и кантонима. Независност, одговорност и ефикасност

правног система неопходно је даље унапредити. Власти Републике Српске све чешће доводе у питање легалност, јурисдикцију и компетенције државне полиције и правосудних агенција у деловању на њиховој територији. То представља озбиљан разлог за забринутост.

Босна и Херцеговина је постигла веома мали напредак у *борби против корупције*, која у многим областима наставља да преовладава и представља озбиљан проблем. Усвојени су нова стратегија и акциони план за период 2009-2014. године, али је спровођење стратешког оквира из периода 2006-2009. године било слабо. Постигнут је веома мали напредак у испуњењу препорука које је формулисала Група држава против корупције. Процесирање тужби остаје проблематично, са веома ограниченим бројем осуда. Босни и Херцеговини неопходна је појачана посвећеност и одлучно деловање против корупције.

Постигнут је ограничен напредак у погледу *људских права и заштите мањина*. Босна и Херцеговина ратификовала је главне међународне конвенције о људским правима, међутим неопходни су непрестани напори како би се обезбедила њихова боља примена. Неопходно је унапредити спровођење домаћих пресуда, укључујући оних које доноси Уставни суд Босне и Херцеговине. Хитно је потребно решити неслагања између уставног оквира Босне и Херцеговине и Европске конвенције о људским правима, пре избора 2010. године и ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању.

Грађанска и политичка права уопштено се поштују. Постигнут је изванредан напредак у вези са обједињавањем праксе кривичних санкција између државе и ентитета. Усвојен је закон о правној помоћи у судским процесима на нивоу државе. Међутим, *приступ правди* у грађанским и кривичним процесима неопходно је унапредити и неопходно је обезбедити једнакост пред законом. *Лоше опхођење* ка затвореницима и даље предства проблем. Планирана изградња *затвора* на нивоу државе и даље наилази на озбиљна одлагања.

Устави државе и ентитета осигуравају *слободу изражавања* и медија, *слободу окупљања* и удруживања, као и *слободу вероисповести*. Међутим, неопходна је боља примена постојећих закона. Учестали су наводи о малтретирању новинара. Јача етничко усмерење медија. Спровођење реформе јавних гласила, што представља кључни приоритет Европског партнерства, одлаже се због недовољне хармонизације и спорог спровођења правних оквира, нарочито унутар Федерације. Извршни сектор мора да уложи даље напоре за побољшање дијалога са сектором *цивилног друштва* и да подржи његов развој. Власти морају да обезбеде да се расподела финансијских средстава невладиним организацијама спроведе на објективан и транспарентан начин.

Постигнут је ограничен напредак на пољу *економских и социјалних права*. Правни оквир Босне и Херцеговине укључује одредбе за заштиту економских и социјалних права, али је спровођење још увек генерално слабо. Усвојен је свеобухватни закон против дискриминације на нивоу државе, али је његов обухват прилично ограничен. Још увек су неопходни даљи напори по питању заштите *жена* против свих облика насиља. По питању *деце*, проблеми на пољу здравља, социјалне

заштите, образовања и насиља у домаћинству и даље опстају. Недостаци система социјалне заштите негативно утичу на услове *осетљивих група*, укључујући оболеле од менталних обољења. Ратификација ревидиране Европске социјалне повеље представља позитивно дешавање, али се мора побољшати њено спровођење. Сложен систем власти и фрагментирано законодавство настављају да ометају социјални дијалог широм земље.

Постигнут је изванредан напредак у области *културних права и права мањина*. Мрежа Савета националних мањина завршена је успостављањем Савета Федерације, иако тај Савет још увек није у потпуности оперативан. Стратешки и акциони планови за подршку ромској мањини полако се примењују. Упркос томе, неопходни су даљи кораци како би се унапредило спровођење Закона о националним мањинама, а Устав на нивоу државе је неопходно изменити како би се мањинама дозволио приступ свим политичким функцијама. Раздвајање деце у школама по основу етничке припадности још увек представља проблем. Упркос повећању финансијских ресурса за спровођење стратегије везане за *Роме*, та се мањина и даље суочава са веома тешким животним условима и дискриминацијом. Недовољан степен уписа у регистре наставља да омета њихов приступ основним социјалним и економским правима.

По питању *избеглица и интерно расељених лица*, безбедносна ситуација остаје стабилна, али је постигнут веома мали додатни напредак у побољшању социоекономске интеграције повратника. Остаје неопходно усвајање стратегије на нивоу државе усмерене на подршку процеса повратка и обезбеђивање ваљаног спровођења Анекса VII Дејтонског/Париског мировног споразума.

По питању *регионалних питања и међународних обавеза*, настављена је примена Дејтонског/Париског мировног уговора. Сарадња са Међународним судом за ратне злочине на просторима бивше Југославије је задовољавајућа. Међутим, изјаве политичког руководства Републике Српске којима се оспорава истинитост масакра цивилне популације током рата нарочито забрињава.

Босна и Херцеговина би, у сарадњи са својим суседима, требало да разреши регионално питање избегавања казни, између осталог предузимањем корака ка успостављању споразума о изручењу који би покривали случајеве ратних злочина.

По питању Међународног кривичног суда, билатерални споразум о имунитету постигнут са Сједињеним Америчким Државама није у складу са Заједничким ставовима ЕУ и руководећим принципима. Држава мора да се усклади са ставом ЕУ.

Босна и Херцеговина наставља активно учешће у иницијативама регионалне сарадње, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи, Савет за регионалну сарадњу и Централноевропски споразум о слободној трговини.

Односи Босне и Херцеговине са суседним државама остали су стабилни, али је учињено релативно мало како би се промовисало помирење и разрешила нерешена питања, што представља кључни приоритет Европског партнерства. Конкретно, питања везана за трговину и границе са суседним земљама и даље су отворена.

Привреда Босне и Херцеговине у значајној мери се успорила током четвртог квартала 2008. године, када је глобална криза почела да врши утицај на стварну економију. Тај се тренд наставио током 2009. године, гурајући земљу у рецесију. Стопа незапослености остала је веома висока. Квалитет јавних финансија је даље нарушен и карактерише га драматични пораст актуелних издатака. Земља је затражила програм ММФ-а и договорен је трогодишњи „стенд-бај“ споразум. Упркос извесној мери напретка у координацији економске политике на нивоу државе, посвећеност структуралним реформама и даље је неравномерна широм земље.

По питању **економских критеријума**, Босна и Херцеговина је слабо напредовала у смеру функционалне тржишне економије. Неопходно је одлучно уложити додатне напоре како би се земљи омогућило да се на дужи рок понесе са притиском конкуренције и тржишних сила у оквиру Уније.

Очувана је финансијска и монетарна стабилност, док је централна банка на одговарајућ начин реаговала на последице међународне финансијске кризе. Аранжман валутног одбора и даље ужива веома висок степен кредибилитета. У складу са међународним кретањима цена, стопе инфлације су у значајној мери опале. Смањен је спољашњи дебаланс углавном као последица брзог прилагођавања трговинског биланса. Док је проширење финансијског посредовања успорено, банкарски сектор је до сада успешно пребродио утицај глобалне кризе. Приметан је извештај ограничени напредак у пословном окружењу, нарочито у области дозвола за градњу, преноса власништва, регистрације компанија и изласка са тржишта.

Међутим, квалитет и одрживост јавних финансија даље су опали. Актуелни издаци, нарочито на плате и социјалне бенефиције драстично су порасли током 2008. године, а општи државни удео у БДП и даље је висок. Реструктурирање јавних предузећа, либерализација мрежних индустрија и приватизација нису се даље наставиле. Слаби производни капацитети и структурна крутост – висока стопа социјалних доприноса, лоши механизми одређивања плата, замашни и лоше циљани социјални трансфери и слаба покретљивост радне снаге и даље ометају стварање запослења и деловање тржишта рада. Стопа незапослености је и даље веома висока, а неформални сектор још увек представља важан изазов. На пословно окружење и даље утиче административна неефикасност. Нижа стопа директних иностраних инвестиција и јавних инвестиција успориле су унапређење инфраструктуре.

Босна и Херцеговина постигла је ограничен напредак у усклађивању законодавства и политика са **европским стандардима**. Постигнут је извештај напредак у областима као што су саобраћај, царине, порези, образовање и култура, као и у низу питања у области правосуђа, слободе и безбедности. Неопходни су посебни напори по питању кретања робе, лица и услуга, социјалних политика и политика запошљавања, државне помоћи, енергетике и животне средине.

Уопштено гледано, примена Прелазног споразума била је задовољавајућа. Упркос томе неопходно је убрзати припреме за испуњење услова Прелазног споразума и

Споразума о стабилизацији и придруживању – што су кључни приоритети Европског партнерства. Неопходно је даље јачање административних капацитета Босне и Херцеговине како би се постигло успрешно спровођење ССП. Такође је неопходно да држава учини додатне напоре како би успоставила потпуно функционалан јединствени економски простор у оквиру своје територије, као што се захтева у Европском партнерству.

Босна и Херцеговина је постигла изванредан напредак у испуњењу приоритета Европског партнерства у области *унутрашњег тржишта*. По питању *слободног кретања робе*, постигнут је ограничен напредак на пољу стандардизације, акредитације, метрологије и праћења тржишта. Неопходни су даљи напори како би се у овој области правни оквир приближио законодавству ЕУ, као и да би се развили неопходни административни капацитети.

Постигнут је ограничен напредак по питању *услуга, права оснивања и закона о предузећима*. Усклађени су закони о лизингу на нивоу ентитета, али је неопходно успоставити јединствену надзорну агенцију за банкарски сектор на нивоу државе. Законодавне иницијативе ентитета на том пољу остају недовољно координисане.

Ситуација у области *слободног кретања капитала* се развија. Усвојени су закони о раду са девизама у Републици Српској. Постигнут је изванредан напредак на пољу *царина*, иако је правно усклађивање и административне капацитете неопходно побољшати. Царинску стратегију – нарочито по питању управљања људским ресурсима, обуке и информационих технологија – тек треба дефинисати. На пољу *опорезивања*, усвојен је нови закон о акцизама како би се унапредила фискална одрживост.

По питању *конкуренције*, Босна и Херцеговина постигла је ограничен напредак на пољу антимонополских активности. Није постигнут никакав опипљив напредак на пољу државне помоћи. Усвајање одговарајућих закона о државној помоћи и успостављање оперативне независне организације за државну помоћ тек предстоји. Неопходни су даљи напори како би се ваљано спровеле *процедуре за јавну набавку* широм земље. Постигнут је ограничен напредак у спровођењу *права интелектуалне својине*, иако су ратификоване додатне међународне конвенције. Неопходно је употпунити правни оквир у тој области и даље ојачати капацитете за примену.

Веома је слаб напредак постигнут по питању *социјалних политика и политика запошљавања*. Закони и политике који регулишу области социјалних питања и запошљавања, као и закони који се односе на јавно здравство и даље су веома фрагментирани. Недостатак сарадње између различитих нивоа власти и даље остаје озбиљна кочница за развој неопходног координисаног приступа.

Учињен је изванредан напредак по питању европских стандарда на пољу *образовања и културе*. Конкретно, Босна и Херцеговина ратификовала је Конвенцију о заштити и промовисању разноликости културног израза УНЕСКО-а из 2005. године. Конференција министара за образовање допринела је елементарној координацији између четрнаест надлежних министарстава у земљи. Међутим, усклађивање

законодавства на нивоу ентитета и кантона није завршено, а примена остаје неуједначена широм земље. Неопходно је појачати административне капацитете појединих агенција за образовање. По питању *истраживања*, Босна и Херцеговина придружила се Седмом оквирном програму за истраживање и развој ЕЗ, али по питању унапређења истраживачких капацитета на државном нивоу неопходни су значајни напори.

Преговори за придруживање Светској трговинској организацији су у току, али процес још увек није завршен.

Босна и Херцеговина постигла је извештан ограничен напредак у достизању европских стандарда по питању низа **секторских политика**.

Напредак у области *привреде* је слаб. Остаје неопходно развити свеобухватну привредну политику. По питању *малих и средњих предузећа* усвојен је стратешки оквир на државном нивоу. Сада предстоји његово спровођење.

Постигнут је извештан напредак у области *пољопривреде и рибарства*. Усвојен је стратешки оквир за усклађивање пољопривредног и руралног развоја. Међутим, примена државног Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју спора је. Није постигнут напредак у успостављању Министарства пољопривреде на државном нивоу, те надлежности у пољопривреди остају на нивоу ентитета. Постигнут је ограничен напредак на пољу безбедности хране, ветеринарских и фитосанитарних политика. Остају проблеми узроковани неодговарајућим људским и финансијским ресурсима и недовољном координацијом између служби на нивоу ентитета и државе.

Припреме Босне и Херцеговине на пољу *животне средине* остају у раној фази. Није постигнут никакав значајан напредак током периода покривеног извештајем. Потребно је усвојити закон о заштити животне средине на нивоу државе како би се створио оквир за усклађену заштиту животне средине широм државе, а није ни установљена агенција за заштиту животне средине на нивоу државе.

Босна и Херцеговина постигла је извештан напредак у *сектору саобраћаја*. Ситуација по питању трансевропске железничке мреже и транзитног саобраћаја се развија, али је напредак прилично ограничен у секторима друмског, железничког и речног саобраћаја. Босна и Херцеговина постала је пуноправна чланица Заједничке ваздухопловне управе. Неопходни су континуирани напори за конзистентну примену Споразума о Заједничком европском ваздушном простору. Неопходне су даље активности за завршетак реорганизације институционалног састава и обезбеђивање одговарајућих услова за отварање тржишта у свим режимима саобраћаја.

На пољу *енергетике* није остварен никакав напредак. Као потписница Споразума о енергетској заједници Босна и Херцеговина мора да спроведе релевантне законе о енергетици ЕУ, али она у великој мери касни у низу области енергетике. Реформе сектора гаса нарочито касне. Развој електроенергетског сектора и даље отежавају различити фактори. Рад државне компаније за пренос (ТРАНСКО) озбиљно подрива политичко мешање и слаба управа. Није развијена свеобухватна

енергетска стратегија. На располагању су веома ограничене енергетске резерве за неподвижене случајеве.

Напредак на пољу *информационог друштва и медија* је слаб. Усклађивање правног оквира за јавно емитовање у Босни и Херцеговини није у потпуности постигнут, а реформа јавног система за емитовање се одлаже. Независност Регулаторне агенције за комуникације озбиљно је ослабљена непостојањем ваљано постављеног генералног директора и Савета. Остају изазови за независност Агенције.

Постигнут је ограничен напредак на пољу *финансијске контроле*. Припремљена су документа о политикама на нивоу државе и ентитета, али тек предстоји њихово усвајање. Неопходни су појачани напори за унапређење јавне интерне финансијске контроле и пропратних активности на основу ревизорских извештаја.

Остварен је изванредан технички напредак у области *статистике*. Међутим, сарадња између статистичких институција земље на нивоу државе и ентитета и даље је недовољна. Неопходно је побољшање производње статистичких материјала и њиховог квалитета, са нарочитим освртом на државне обрачунае и статистику у кључним секторима, укључујући трговину, пословање и пољопривреду. Попис становништва планиран за 2011. годину и даље је од кључне важности.

У области *правосуђа, слободе и безбедности* постигнут је додатни напредак. У оквиру дијалога за либерализацију визног режима предузети су кораци за испуњење циљева постављених у мапи пута визне либерализације, а уведене су кључне реформе у области правосуђа, слободе и безбедности. У области визне политике настављен је напредак. Усвојени су подзаконски акти са циљем дефинисања процедура за издавање виза као што је утврђено Шенгенским правним тековинама. Отпочела је пробна фаза издавања нових биометријских пасоша. Успостављена је нова, посвећена агенција са наменом да обезбеди сигурно и делотворно управљање системом личних идентификационих докумената. Међутим, неопходни су даљи напори за усклађивање са европским стандардима. Спровођење споразума за реадмисију са Европском заједницом наставља да се одвија без проблема.

Предузете су и одређене конкретне активности у области *управљања границама, азила и миграције*. Усвојена је државна стратегија о азилу и миграцији и установљен је миграциони профил Босне и Херцеговине. Спроводи се нова стратегија интегрисаног управљања границама, а предузете су иницијативе по питању сарадње са суседним државама. Упркос томе, неопходно је разјаснити питања везана за расподелу одговорности на граничним прелазима и управљање прелазима.

Постигнут је додатни напредак како би се спречило *прање новца*. Усвојен је нови закон против прања новца, а настављена је сарадња на међународном нивоу. Усвојена је државна стратегија и акциони план за спречавање и борбу против прања новца. Предстоји усклађивање домаћих закона, како интерно, тако и са међународним конвенцијама. Закон о конфискацији средстава није у складу са међународним стандардима и није усклађен у оквиру земље.

Предузети су извесни позитивни кораци у борби против *наркотика*. Усвојена је државна стратегија о незаконитим наркотицима и усвојен је одговарајући акциони план. Почела је са радом Комисија за опојне дроге. Упркос томе, промет наркотика остаје озбиљан проблем који захтева непрестане напоре.

Напредак остварен по питању рада *полиције* и спровођења реформе полиције, што је кључни аспект Европског партнерства, веома је слаб. Спровођење закона усвојених 2008. године споро је, а нису у функцији све агенције на државном нивоу наведене у тим законима. Фрагментација полицијских снага Босне и Херцеговине и даље подрива ефикасност и резултате.

Уз подршку Полицијске мисије ЕУ, Босна и Херцеговина предузела је одређене иницијативе по питању *борбе против организованог криминала*, који ипак остаје озбиљан проблем од утицаја на владавину права и пословно окружење. Усвојен је нови правни оквир за сузбијање организованог криминала, али делотворно процесирање криминалних организација неопходно је унапредити. Босна и Херцеговина спроводи државни акциони план против *трговине људима* за период 2008-2012. године. Међутим, неопходни су бољи резултати на пољу тужилаштва и пресуда. У том погледу, усвајање и спровођење одговарајућег програма заштите сведока од суштинске је важности. По питању *заштите података*, државна агенција за заштиту података почела је са радом, али још увек не поседује одговарајуће људске ресурсе и њен рад је неопходно унапредити.

Хрватска

Хрватска наставља да испуњава **политичке критеријуме**. Постигнут је напредак у највећем броју области, а појачани су напори на пољу владавине права. Међутим, неопходно је одржати реформске напоре, нарочито у областима као што су правосудна и административна реформа, борба против корупције, права мањина и повратак избеглица. Приоритети Партнерства за приступање у великој су мери испуњени.

Демократија и владавина права додатно су ојачане. И *влада* и *скупштина* уопштено добро функционишу. Међутим, од суштинске су важности значајна побољшања у правосудју и државној управи, као и у борби против корупције, не би ли се створила чврста основа за потпуно спровођење правних тековина ЕУ. Реформу полиције, што укључује деполитизацију кључних позиција и унапређење професионализма, неопходно је наставити.

Учињен је изванредан напредак у реформи *државне управе*. Усвојен је нови Закон о општим административним процедурама. Успостављена је нова функција министра за државну управу. Капацитет новоустановљеног Министарства за државну управу (раније Централна државна канцеларија за државну управу) даље је унапређен и настављене су мере обуке. Међутим, опстају важни недостаци у административним процедурама, а спровођење новог Закона о општим административним процедурама још није отпочело. Државна управа и даље трпи бројне недостатке, као што су политизација, ниске плате и слабо управљање људским ресурсима. Осим тога, плате у државној управи смањене су како би се ублажили ефекти

финансијске кризе, а уведено је замрзавање процеса запошљавања. Тек предстоји интегрисање антикорупцијских мера и етичких принципа у рад државне управе и унапређивање сарадње између различитих заинтересованих страна. Потребно је успоставити професионалну, одговорну и транспарентну државну управу вредновану према заслугама.

Спровођење стратегије за *реформу правосуђа* наставило се и усвојен је велики број нових закона. Оснажен је рад Дирекције за стратешки развој Министарства правде . Уведена је нова процедура за избор правосудних стажиста. Број нерешених процеса даље је смањен. Предузети су кораци за рационализацију мреже судова. Програми професионалне обуке додатно су проширени. Смањује се појава етничких предрасуда у случајевима ратних злочина. Питање пресуда *in absentia* из деведесетих година прошлог века делимично је решено.

Међутим, процедура избора судија и тужилаца и даље је неодговарајућа. Укупан број нерешених процеса и даље је велик, а трајање судских процеса претерано је дуго. Опстају проблеми у спровођењу судских пресуда. Рационализација судова је у врло раној фази. Праћење реформских мера још увек није задовољавајуће. Неопходно је и даље унапређење управљања случајевима, као и одговорности, независности, професионализма и надлежности правосудних органа. Избегавање кажњавања за ратне злочине опстаје као проблем, нарочито у случајевима у којима су жртве припадници српске етничке групације. Многи се злочини не истражују. Још увек не постоји историја спровођења нових одредби за случајеве *in absentia*. Уопштено посматрано, реформе правосудног система се настављају, али се конкретни резултати јављају споро.

Постигнут је изванредан напредак у *борби против корупције*. Правни оквир за сузбијање корупције даље је унапређен, укључујући ту и питање конфисковања средстава. Канцеларија за борбу против корупције и организованог криминала државне полиције је постала оперативна. У четири кључна суда успостављена су специјална одељења за борбу против корупције. Канцеларија за борбу против корупције и организованог криминала наставља са активностима и издала је оптужнице и обезбедила пресуде у низу важних случајева – првенствено у случају Хрватског фонда за приватизацију (Маестро). Такође је почела са истраживањем потенцијалног случаја корупције на високом нивоу у који је укључен и министар владе. Међутим, корупција још увек преовладава у великом броју области. Недавно унапређене правне и управне структуре тек треба испитати у пракси. Док је укупан број случајева корупције под истрагом порастао, број оптужница и осуда и даље је низак. Извршен је ограничен број истрага корупције на високом нивоу. Недостаје култура политичке одговорности. Административне капацитете државних органа за борбу против корупције неопходно је даље унапредити. Напредак у превенцији сукоба интереса је недовољан.

Постигнут је изванредан напредак на пољу *људских права и заштите мањина*. Заштита људских права уопштено је обезбеђена, али и даље опстају извесни важни изазови по питању спровођења. Неопходан је наставак напора усмерених на права мањина и повратак избеглица.

Почело је спровођење Закона о правној помоћи. Међутим, *приступ правди* ометају многи проблеми у спровођењу, укључујући сложеност саме процедуре пријављивања. Предузети су додатни кораци како би се разрешили недостаци *затворских услова*. Међутим, још увек постоји мањак затворског особља и капацитета. По питању *лошег опхођења*, заштитник грађана наставља да прима бројне жалбе на претерану употребу силе од стране полиције.

Слобода изражавања, укључујући слободу и плурализам у медијима, осигурани су у хрватским законима и генерално се поштују. Међутим, расте број претњи новинарима који раде на случајевима везаним за корупцију и организовани криминал. Уредници и новинари настављају да пријављују политичке притиске.

По питању *права жена* и *права деце*, унапређено је руковођење случајевима насиља у домаћинствима. Заштитници грађана настављају да играју важну улогу. Међутим, позиција жена на тржишту рада и даље је тешка; подаци подељени према полу још увек недостају, чиме се омета праћење законодавног оквира на пољу родне равноправности. Спровођење мера везаних за заштиту права деце мора се убрзати.

Нова Канцеларија заштитника грађана за особе са инвалидитетима успешно је за себе изборила видну улогу. Јавни органи и приватна предузећа одазвала су се на њене препоруке. Међутим, неопходни су даљи напори по питању *друштвено угрожених особа* и *особа са инвалидитетима*. Неопходан је даљи напредак на пољу деинституционализације, укључујући ту случајеве менталних обољења и деце са инвалидитетом.

Нови закон *против дискриминације* налази се у раној фази примене. Заштитник грађана је отпочео рад на својим надлежностима. Међутим, исправно спровођење новог закона угрожавају недавна смањења буџета. Дискриминација против мањина опстаје као конкретан проблем (видети ниже у тексту). У пракси, степен заштите против дискриминације и судско гоњење у случајевима дискриминације још увек нису у складу са стандардима ЕУ.

Постигнут је извешан напредак по питању *мањина*. Настављено је јавно изражавање посвећености правима мањина на високом нивоу. Ромској мањини се и даље поклања пажња, са нарочитим побољшањима у предшколском образовању. Међутим, опстају многи проблеми за мањине које се суочавају са нарочитим проблемима у области запошљавања, како по питању недовољне заступљености у државној управи, судству и полицији, тако и у ширем јавном сектору. Правне одредбе и програми морају се спроводити са више одлучности и неопходно је обезбедити одговарајуће праћење. Хрватска мора да подстиче дух толеранције ка српској мањини и да предузме одговарајуће мере да се заштите они који су и даље подложни претњама или случајевима дискриминације, непријатељства или насиља. Ромска мањина још увек се суочава са тешким животним условима и у многим областима остају изазови.

Постигнут је извешан напредак у питањима *повратка избеглица*. Постигнут је напредак у смеру постизања циљева владе за обезбеђење смештаја за раније

власнике права становања и пребивања и обезбеђени су бројни станови. Иако још увек није у потпуности испуњен, остварен је успешан напредак ка постизању циља из 2008. године за обезбеђивање 1.400 јединица за становање. Међутим, рад на постизању циља за 2009. годину још увек се налази у почетним стадијумима. Избеглицама које се враћају неопходно је обезбедити још неколико хиљада јединица за становање. Осим тога, неких 8.000 молби за реконструкцију станова још увек није решено.

Примена одлуке о овери права на пензије неравномерна је. Напори да се створе економски и социјални услови неопходни за одрживост повратка избеглица морају се убрзати. Хрватска би требало да обезбеди да смањења буџетских издатака неопходна у контексту економске кризе не утичу негативно на питање повратка избеглица.

Што се тиче *регионалних питања и међународних обавеза*, настављена је сарадња са Међународним судом за ратне злочине у бившој Југославији. Међутим, проблеми са приступом суду важним документима из Хрватске још увек нису решени. Хрватска мора да обезбеди да се предузму сви неопходни кораци за решавање тог питања.

Хрватска наставља активно учешће у регионалним иницијативама, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи, Савет за регионалну сарадњу и Централноевропски споразум о слободној трговини. Постигнут је напредак ка решавању билатералног питања границе између Хрватске и Црне Горе. Обе земље сарађују у припреми својих поднесака пред Међународни суд правде у утврђивању границе на Превлаци. Међутим, неопходан је даљи напредак ка проналажењу консечних решења за бројна билатерална питања која остају отворена, нарочито по питању граница. Потребно је уложити напоре како би се даље развила сарадња и добросуседски односи. Хрватска би, са својим суседима, требало да се позабави случајевима избегавања казни, укључујући ту предузимање одговарајућих корака у смеру споразума о изручењу у случајевима везаним за ратне злочине. На односе са Словенијом утицало је нерешено питање границе. Питање границе између те две земље кочило је преговоре о приступању, тако да значајан број поглавља није могао бити отворен или затворен до октобра 2009. године, иако су технички довршени још и раније. Комисија је обезбедила услуге посредовања у разрешењу овог спора. Током шест месеци појачани су напори Комисије, уз подршку председничке тројке, што је отворило пут за политички споразум две стране постигнут у септембру 2009. године. Комисија је задовољна недавним напретком који је довео до тога да је значајан број поглавља отворен или привремено затворен на конференцији о приступању у октобру.

Привреду Хрватске глобална криза све јаче погађа. Земља је ушла у рецесију током прве половине 2009. године и стопа незапослености је порасла. Макроекономска стабилност је одржана употребом штедљиве монетарне политике. Учињени су одређени напори усмерени на ребаланс буџета, али је фискални дефицит значајно порастао. Банкарски сектор је остао стабилан и отпоран на кризу. Висок степен спољашњих дуговања и велике краткорочне обавезе исплате дугова

представљају кључне тачке у којима је привреда осетљива. Процес економског реструктурирања и приватизације остао је спор, а у пословном окружењу је постигнут ограничен напредак.

По питању **економских критеријума** Хрватска представља делотворну тржишну економију. Требало би да је у стању да се понесе са притисцима конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније, уколико са одлучношћу настави са спровођењем свеобухватног програма реформе како би умањила структурне недостатке.

Одговор макроекономске политике је у великој мери био одговарајућ како би се решили ефекти кризе. Конкретно, монетарна политика је значајно допринела очувању финансијске стабилности уклањајући ограничења на девизну ликвидност путем регулаторних промена. Као реакција на растуће фискалне притиске у контексту сукцесивних ревизија буџета усвојене су одређене промене у потрошњи, као и мере за компензацију опадајућих прихода. Унапређен је правни основ за стратешко и вишегодишње буџетско планирање и извештавање. Усвојена је реформа здравства како би се унапредила финансијска ситуација у том сектору. Смањени су екстерни дебаланси, очувана је стабилност девизног курса, а инфлациони притисци су ослабили. Банкарски сектор отпоран је на шокове, а пораст кредита је опао. Економија Хрватске добро је интегрисана у ЕУ.

Међутим, економској политици владе повремено је недостајало јасно средњорочно усмерење. Координација политика у оквиру владе, као и између владе и централне банке понекад је слаба. Структуралне реформе се генерално одвијају споро, нарочито у погледу реструктурирања предузећа која остварују губитке. На тржишту рада влада ниска стопа запослености и учешћа, што је додатно погоршано кризом. Постигнут је ограничен напредак у реформама усмереним на решавање недостатка флексибилности тржишта рада. У контексту кризе јавили су се значајни ризици у вези са порастом потрошње и даљим опадањем прихода. Фискални дефицит је значајно порастао. Касни политички одговор открио је проблеме у процесу планирања буџета. Осим тога, у области повећања ефикасности јавних расхода учињен је веома мали напредак. Социјални трансфери остали су високи и нису добро усмерени, а велики број јавних и државних предузећа и даље добија државну подршку кроз субвенције и гаранције. Према томе, стварање кредибилне фискалне стратегије усмерене на повећање флексибилности буџета и повећање ефикасности јавних расхода остаје кључни изазов. Постигнут је даљи напредак у олакшању процедура регистрација компанија, али инвестициона клима је наставила да трпи тежак регулаторни терет и бројне парафискалне порезе.

Хрватска је унапредила **капацитете за преузимање обавеза које произилазе из чланства**. Припреме за испуњење услова ЕУ успешно су настављене и у највећем броју сектора постоји замашан степен усклађености са правилима ЕУ. У највећем броју области напредак је успешан, првенствено у смислу законског усклађивања, али и по питању изградње административних капацитета. Међутим, предстоје додатни напори, нарочито у погледу даљег учвршћивања административних структура и капацитета неопходних за ваљано спровођење правних тековина ЕУ. Такође је неопходна пажња како би се обезбедило да неопходна смањења

буџетских издатака у контексту економске кризе не утичу непропорционално на припреме за приступање ЕУ.

Постигнут је успешан напредак на пољу *слободног кретања робе*. Усклађеност је на веома високом нивоу, али поједини елементи нису још у потпуности успостављени, првенствено у погледу оцене прилагођености, метрологије и праћења тржишта. Неопходни су даљи напори како би се довршило усклађивање са правним тековинама ЕУ, те да се изграде неопходни капацитети за спровођење. Остварен је успешан напредак на пољу *слободног кретања радника*. Постигнут је задовољавајућ ниво правне усклађености. Међутим, неопходни су константни напори како би се развили неопходни административни капацитети, нарочито за координацију система социјалне заштите.

Постигнут је извешан напредак по питању *права на оснивање и слободе пружања услуга*. Уопштено говорећи, постоји разуман ниво усклађености са правним тековинама ЕУ. Међутим, неопходни су даљи напори на усклађивању. Такође је неопходно учврстити административне капацитете.

Остварен је напредак по питању слободног кретања капитала, нарочито у погледу либерализације тржишта некретнина и законодавних промена у подручју борбе против прања новца. Генерално је постигнут разуман степен поклапања. Биће неопходни даљи напори, нарочито у примени и спровођењу закона против прања новца, као и у завршавању либерализације кретања капитала и усклађивања са тековинама у вези са услугама плаћања.

Постигнут је значајан напредак у области *јавних набавки*, нарочито по питању довршавања успостављања неопходних институционалних система. Уопштено говорећи, припреме се налазе у одмаклој фази. Међутим, тек предстоји законодавно усклађивање и даље јачање административних капацитета на свим нивоима система набавке, нарочито у перспективи делотворног сузбијања корупције и решавања нерегуларности и потенцијалног политичког мешања.

Постигнут је извешан напредак на пољу *компанијског права*. Усклађеност са привредним тековинама ЕУ тече предвиђеним током. Предстоји даљи рад на пољу ревизије по питању спровођења нових правних одредби и јачања административних капацитета. Може се извести о напретку на пољу *права интелектуалне својине*, и у погледу законског усклађивања и спровођења. Усклађеност са правним тековинама ЕУ на изузетно је високом нивоу. Неопходно је подизање опште свести о правима на интелектуалну својину и потребно је обратити пажњу на све веће учешће група за организовани криминал у прекршајима везаним за интелектуалну својину.

Постигнут је значајан напредак по питању *политике конкуренције*, нарочито по питању усвајања *Закона о конкуренцији* и објављивању тендера за проблематична бродоградилшта са циљем њиховог реструктурирања кроз приватизацију. Уопштено посматрано, постигнут је разуман степен усклађености. Међутим, неопходни су даљи напори како би се довршило реструктурирање бродоградилшта. Такође предстоји рад на унапређењу деловања Агенције за

конкуренцију у сузбијању картела, усклађивању хрватског закона о емитовању и у сектору обраде челика.

На пољу *финасијских услуга* може се извести о значајном напретку. Правна усклађеност је на веома напредном нивоу, али су неопходни даљи напори на спровођењу. Неопходно је уложити напоре како би се појачали капацитети надзорних тела да врше функцију надзора и унапреди консултативна интеракција са финансијским сектором.

Постигнут је добар напредак на пољу *информационог друштва и медија*. Постигнут је добар степен усклађености. Неопходно је наставити јачање капацитета државних регулатора како би се исправно спроводио правни оквир, као и да се одржи либерализација тржишта електронских комуникација.

Постигнут је напредак у области *пољопривреде и руралног развоја*, нарочито по питању прикупљања и обраде пољопривредних података. Опште припреме су умерено напредовале. Међутим, још увек су неопходни значајни напори како би се успоставила агенција за плаћање и Интегрисани систем за администрацију и контролу/Систем за идентификацију земљишних парцела. Даље усклађивање схема за подршку са Заједничком пољопривредном политиком од суштинске је важности за припрему за несметани прелазак на заједничку политику. У области руралног развоја неопходно је унапредити капацитете за пријем претприступних фондова ЕУ.

Напредак у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике* био је добар, нарочито по питању спровођења нових закона. Уопштено, припреме су у одмаклом стадијуму. Неопходни су даљи напори како би се довршила транспозиција и спровођење правних тековина ЕУ, нарочито по питању спровођења државног програма за унапређење установа за храну животињског порекла и за обезбеђивање неопходних административних и контролних капацитета.

Хрватска је постигла значајан напредак у области *рибарства*. Уопштено посматрано, припреме су у веома одмаклом стадијуму. Хрватска ће морати да појача напоре како би попунила преостале празнине у области управљања флотом, инспекције и контроле, структурних активности и државне помоћи.

Постоји извешан напредак у области *саобраћаја*. Уопштено посматрано, постоји разуман степен усклађености. Неопходно је даље унапређење административних капацитета у сектору поморског саобраћаја, у цивилном ваздухопловству, и то нарочито по питању безбедности ваздухоплова, као и у погледу регулаторног тела за железнички саобраћај. Неопходно је даље законодавно усклађивање, нарочито у секторима за ваздушни саобраћај и поморски приобални саобраћај. На поглављу везаном за *енергетику* остварен је задовољавајућ напредак. Усклађеност са правним тековинама ЕУ је прилично напредна. Неопходни су даљи напори за унапређење административних капацитета, побољшање рада тржишта електричне енергије и гаса, као и да би се испунили циљеви у вези са обновљивим изворима.

Постигнут је задовољавајућ напредак по питању *опорезивања*, нарочито по питању законодавног усклађивања. Дискриминаторна акциза на цигарете је опозвана, а закони су поближе усклађени са тековинама ЕУ на пољу непосредног опорезивања, акциза и пореза на додату вредност. Упркос томе, неопходни су додатни напори за даље усклађивање хрватског законодавства, првенствено на пољу пореза на додату вредност. Неопходно је наставити напоре како би се ојачали административни капацитети, укључујући међусобну повезаност коришћењем информационих технологија.

Постигнут је значајан напредак у области *економске и монетарне политике*. Општа усклађеност са правним тековинама ЕУ је у тој области у веома одмаклом стадијуму. Неопходно је завршити рад на учвршћивању независности централне банке у законодавству Хрватске. Неопходни су даљи напори у вези са координацијом политика.

Постигнут је значајан напредак по питању *статистике*. Постигнут је задовољавајућ степен правне усклађености. Међутим, неопходно је наставити напоре како би се хрватска статистика даље ускладила за захтевима ЕУ.

По питању *социјалних политика и запошљавања* постигнут је задовољавајућ напредак. Постигнут је добар степен правне усклађености, иако су преостале одређене празнине, нарочито по питању Закона о раду. Неопходни су даљи напори за правовремено јачање административних капацитета, пре приступања, како би се обезбедила ваљана примена и спровођење.

Постигнута је извесна мера напретка по питању *предузећа и привредне политике*. Уопштено, усклађеност са привредним тековинама ЕУ је у овом поглављу на веома напредном нивоу. Међутим, неопходни су даљи напори како би се процена регулативног утицаја нових закона спровела у праксу, као и да би се унапредили услови за МСП.

Постигнут је задовољавајућ напредак по питању развоја саобраћајних и енергетских мрежа у складу са плановима и циљевима саобраћајне и енергетске мреже. Уопштено, усклађеност са тековинама ЕУ је на веома напредном нивоу.

Постигнут је изванредан напредак по питању *регионалне политике*, првенствено у припреми спровођења компоненти ИПА које служе као претходница за структурне фондове. Уопштено говорећи, Хрватска је делимично усклађена са тековинама ЕУ. Неопходни су додатни напори како би се испунили регулативни и оперативни захтеви кохезионе политике Заједнице. Поред унапређења административних капацитета и припреме система за пројекте, Хрватска мора да настави са изградњом капацитета за финансијско управљање и контролу.

Хрватска је постигла изванредан напредак у области *правосуђа и основних права*. Реформе у правосуђу су настављене, али предстоје значајни изазови, нарочито у вези са независношћу правосуђа и његовом ефикасношћу. Антикорупцијски напори су произвели почетне резултате, али корупција наставља да преовладава у многим областима, а инструменти за сузбијање се не спроводе са задовољавајућом ревностју, нарочито по питању политичке корупције. Правне одредбе о основним

правима су уопштено одговарајуће, али упркос извесној мери напретка, преостаје низ важних изазова у погледу спровођења, нарочито по питању права мањина. Неопходна је нарочита пажња у вези са слободом изражавања и претњама против новинара.

Хрватска је постигла извешан напредак у поглављу *правде, слободе и безбедности*, нарочито по питању борбе против наркотика, трговине људима и управљања спољашњим границама. Међутим, Хрватска мора да ојача напоре како би обезбедила испуњење захтева ЕУ приликом приступања, првенствено у области развоја административних капацитета, сузбијања организованог криминала и развоја инфраструктуре, опреме и ресурса за делотворно управљање спољашњим границама.

Постигнут је задовољавајућ напредак на пољу *науке и истраживања* и припреме су у одмаклом стадијуму. Неопходни су, међутим, додатни напори како би се обезбедило потпуно учешће Хрватске у Европској истраживачкој зони.

Остварен је добар напредак у области *образовања и културе*. Постигнут је задовољавајућ степен напретка у правном смислу. Хрватска би требало да настави са напорима да се припреми за управљање програмима Доживотног усавршавања и Младих у акцији. Неопходно је, такође, посветити дужну пажњу образовању одраслих.

Остварен је задовољавајућ напредак по питању *животне средине*, нарочито у областима квалитета ваздуха, индустријског загађења и управљања ризицима, као и климатских промена. Уопштено посматрано, припреме у Хрватској протичу добро. Међутим, још увек су неопходни значајни напори како би се постигла усклађеност са тековинама ЕУ у сектору водопривреде и заштите природе. Неопходно је унапређење спровођења хоризонталних тековина ЕУ, између осталог стратешке оцене заштите животне средине и приступа правди у питањима везаним за животну средину. Неопходно је даље јачање капацитета како на државном, тако и на локалном нивоу.

Постигнут је задовољавајућ напредак у области *заштите потрошача и здравствене заштите*. Постигнут је добар степен правне усклађености. Међутим, неопходни су даљи напори како би се додатно ојачали административни капацитети.

Хрватска је постигла задовољавајућ напредак у области *Царинске уније*, при чему је законодавство добро усклађено са правним тековинама ЕУ. Хрватска је унапредила административне капацитете и међусобну повезаност употребом информационих технологија, а почела је и са спровођењем кохерентне антикорупцијске политике у оквиру царина. Неопходни су даљи напори у преосталим областима законодавног усклађивања, у спровођењу антикорупцијске стратегије и међусобне повезаности употребом решења информационих технологија.

Хрватска је постигла извешан напредак у области *спољашњих односа*. Припреме за заједничку трговинску политику ЕУ теку у складу са плановима. Међутим,

Хрватска би требало да поштује своје међународне обавезе у приликама када се позива на мере трговинске заштите. Неопходно је уложити напоре по питању политике развоја и хуманитарне помоћи.

Хрватска је постигла задовољавајућ степен напретка и уопштено добар степен усклађености у области *спољне, безбедносне и одбрамбене политике*. Хрватска наставља са учешћем у неколико мисија Европске безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Хрватска би сада требало да учврсти примену и спровођење контроле наоружања, укључујући транспарентност информација везаних за наоружање, као и да даље унапреди капацитете за целовито спровођење Заједничке спољне и безбедносне политике - Европске безбедносне и одбрамбене политике.

Постигнут је напредак у вези са финансијском контролом. Неопходни су даљи напори како би се обезбедио одрживи развој свих система јавне интерне финансијске контроле, како на нивоу централне, тако и локалне власти. Функционална и финансијска независност Државне ревизорске канцеларије мора да се учврсти у оквиру Устава.

Постигнут је задовољавајућ напредак у области *финансијских и буџетских одредби*, са унапређеним институционалним капацитетима. Уопштено посматрано, Хрватска је постигла добар степен усклађености, изузев питања дажбина за шећер. Неопходан је наставак припрема за примену правила о сопственим ресурсима.

Бивша Југословенска Република Македонија

Председнички и локални избори из 2009. године испунили су највећи број међународних стандарда и спроведен је највећи број препорука ОЕБС/Канцеларије за демократске институције и људска права са претходних избора. Унапређен је политички дијалог: владајућа коалиција је стабилна, политичка клима је наклоњенија сарадњи, а скупштина је делотворнија. У великој су мери испуњени кључни приоритети Партнерства за приступање у вези са реформом полиције, правосуђа, државне управе и корупције. По том основу и у погледу општег напретка реформи Комисија сматра да земља у довољној мери задовољава **политичке критеријуме**.

Спровођење Охридског оквирног споразума преостаје суштински елемент **демократије и владавине права** у земљи. Постигнут је напредак у спровођењу закона о језицима, децентрализацији и равномерном заступању. На основу тога, неопходни су даљи напори у конструктивном духу како би се испунили циљеви Споразума.

Председнички и локални избори током 2009. године протекли су у складу са већином међународних стандарда. Дани избора протекли су мирно, политичка клима је била повољна, а само гласање је протицало уз приметна побољшања у односу на парламентарне изборе из 2008. године. Неопходно је разрешити недостатке које су уочили ОЕБС/Канцеларије за демократске институције и људска права. Унапређен је политички дијалог, што представља кључни приоритет Партнерства за приступање. Коалициона *влада* била је стабилна. Националним

саветом за европске интеграције председава главна опозициона партија. Рад *скупштине* је у великој мери ојачан, првенствено кроз увођење правилника о раду, а усвојен је и Закон о скупштини. Неопходни су даљи напори, нарочито како би се унапредила улога скупштине.

Постигнут је изврстан напредак у *реформи државне управе*, укључујући реформу јавних служби, што представља кључни приоритет Партнерства за приступање. У септембру су усвојени амандмани на Закон о државној служби чиме су учвршћене одредбе намењене запошљавању на основу заслуга и унапређењу јавних службеника. Неопходни су даљи напори за обезбеђивање транспарентности, професионализма и независности државне управе. Неопходно је обезбедити поштовање одредби и духа закона у пракси. Постигнут је даљи напредак у реформи полиције, што представља кључни приоритет Партнерства за приступање. Нови систем руководиоца на локалном и регионалном нивоу у потпуности је функционалан, управа је унапређена, а Закон о унутрашњим пословима је у полицијску службу увео каријерни систем. Члановима полицијске службе је забрањено да буду функционери политичких партија.

Постигнут је даљи напредак у области правосудне реформе, што представља кључни приоритет Партнерства за приступање. Први дипломци Академије за судије и тужиоце су постављени на позиције, особље за нове судове и правосудна тела се запошљава и почиње са активностима, а буџет је у значајној мери повећан. Неопходни су непрестани напори како би се обезбедила независност и непристрасност правосуђа, нарочито кроз примену одредби везаних за постављање и унапређење.

Постигнут је задовољавајућ напредак у јачању и примени *антикорупцијског* оквира, што представља кључни приоритет Партнерства за приступање. Изборни закон и Закон о финансирању политичких партија измењени су како би се ојачала транспарентност. Поднесено је још тужби и осуда у случајевима високог нивоа, а побољшала се сарадња међу агенцијама за примену закона. Упркос томе, корупција и даље преовладава и наставља да представља озбиљан проблем у многим областима. Неопходни су даљи напори, нарочито по питању спровођења правног оквира.

Правни и институционални оквир за *људска права и заштиту мањина* је у великој мери успостављен. Упркос томе, неопходни су даљи напори за унапређење њиховог спровођења у бројним областима.

Број оптужби против полиције због *лошег опхођења* значајно се смањио након распуштања специјалних полицијских јединица, спровођења темељитих истрага и предузимања дисциплинских мера. Међутим, још увек није успостављен независан спољашњи механизам за праћење случајева неадекватног понашања у полицији у складу са судском праксом Европског суда за људска права. Акциони план за ревизију *затворске* инфраструктуре усвојен је, али још увек нису предузете важне краткорочне мере како би се разрешили нехумани и понижавајући услови. Тек предстоји успостављање стручне управе у затворима.

По питању *слободе изражавања*, општа ситуација је задовољавајућа. Међутим, постоје трајни разлози за бригу по питању политичког утицаја на медије.

По питању *права жена*, почела је имплементација стратегије против насиља у породици. Међутим, неопходни су даљи напори како би се развили административни капацитети за родну равноправност. На пољу *права деце*, порасла је стопа уписа у школе; скоро сви ђаци основних школа уписују се и у средње школе. У јуну је ступио на снагу Закон о малолетничком криминалу.

У области *културних и права мањина* учињен је даљи напредак у спровођењу стратегије за равноправно заступање у складу са Охридским оквирним споразумом. До септембра 2009. године број јавних службеника из мањинских етничких заједница порастао је до 26% на централном нивоу. Закон о језицима, који обезбеђује ширу употребу албанског језика, почео је да се примењује у скупштини. Успостављена је специјализована агенција за заштиту права мањих заједница, али још увек није почела са радом.

Средње школе у општини Струга делимично су поново успоставиле етнички мешовито образовање на почетку школске 2009-2010. године. Међутим, власти морају да предузму даље кораке како би се промовисала интеграција етничких заједница у земљи, нарочито на пољу образовања. Проблеми мањих етничких мањина и даље се недовољно решавају.

Може се извести о веома слабом напретку по питању *Рома*. Четири акциона плана у оквиру Декаде инклузије Рома 2005-2015. године се и даље споро спроводе, иако су на државном нивоу одређена средства за њихово спровођење. Административни капацитети Канцеларије ромског министра без портфеља и јединице за спровођење стратегије о Ромима морају се значајно ојачати. Роми се и даље суочавају са веома тешким условима живота и дискриминацијом.

У вези са ***регионалним питањима и међународним обавезама***, Бивша Југословенска Република Македонија наставила је са потпуном сарадњом са Међународним судом за ратне злочине почињених на просторима бивше Југославије. Правосудни систем земље води четири случаја које је суд вратио државним органима.

По питању Међународног кривичног суда, билатерални споразум о имунитету са Сједињеним Државама није у складу са Заједничким ставовима и руководећим принципима ЕУ. Земља мора да се усклади са ставом ЕУ.

Држава је наставила активно учешће у регионалним иницијативама за сарадњу, укључујући Процес сарадње у југоисточној Европи, Савет за регионалну сарадњу и Споразум о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА).

Бивша Југословенска Република Македонија је генерално у добрим односима са земљама региона. Међутим, на односе са Грчком и даље утиче неразрешено питање назива државе. Ова држава тренутно учествује у разговорима под окриљем УН како би се ово питање разрешило. Неопходно је избегавати активности и изјаве који би могли имати негативан утицај на добросуседске односе. Од кључне је

важности очување добросуседских односа, укључујући ту и општеприхватљиво решење за питање назива, постигнуто преговорима под окриљем УН.

Привреда Бивше Југословенске Републике Македоније успорила се и делимично умањила током 2009. године док је међународно окружење слабило. Инфлација је значајно смањена, првенствено због нижих цена енергената и производа из иностранства. Постигнут је известан напредак у решавању структурне незапослености и препрека запошљавању. Међутим, веома висока стопа незапослености, нарочито међу младима и недовољно образованом становништву, још увек предствља разлог за забринутост. Недостаци администрације и владавине права још увек негативно утичу на пословну климу.

По питању **економских критеријума**, Бивша Југословенска Република Македонија веома је напредна. Наставила је свој развој ка функционалној тржишној економији. Требало би да буде у стању да се понесе са притисцима конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније у средњорочном периоду, уколико активно спроведе програм реформе како би умањила значајне структурне недостатке.

Земља је одржала општи консензус по питању суштинских питања везаних за економске политике. Приватизација је у великој мери завршена. Либерализација цена и трговине је у великој мери постигнута. Улазак на тржиште и регистрација даље су унапређени, а регулативни оквир је додатно поједностављен. Стечајне процедуре су скраћене, а регистрација власништва је веома напредна. Власти су појачале напоре у решавању структурне незапослености и предузете су мере како би се умањило пореско оптерећење на запошљавање. Финансијска независност надзорних и регулативних агенција појачана је. Финансијско посредовање је у благом паду, али сектор у целини је до сада добро поднео међународну финансијску кризу. Предузете су даље мере како би се унапредио квалитет људског ресурса.

Међутим, у контексту изборног периода и глобалне економске кризе, општи скуп политика је ослабио. Квалитет јавних финансија је слабији, са великим порастом у области јавних расхода, нарочито у трансферима за приходе, субвенцијама и пензијама, које су порасле пре инфлације. То је допринело снажном порасту у спољашњем дебалансу, док су потребе финансирања јавног сектора изгурале из фокуса средства за приватне инвестиције. Дуг јавног сектора је порастао, али је још увек релативно мали. Директне инвестиције из иностранства су значајно опале, у највећој мери због слабљења међународног окружења. Средства за решавање структурне незапослености и даље су скромна, док је незапосленост на веома високом нивоу. Неопходно је унапредити институционалне слабости и владавину права како би се омогућило несметано функционисање тржишне економије. Неопходни су даљи напори како би се ојачала државна управа и правосуђе, како би се унапредила правна сигурност и унапредило пословно окружење. Регулаторне и надзорне агенције још увек не поседују довољну меру независности и ресурса како би делотворно испуњавале своју функцију. Упркос напорима да се сведе сива економија, ово питање остаје важан изазов.

Бивша Југословенска Република Македонија постигла је задовољавајући степен напретка у унапређењу **способности да преузме обавезе из чланства**, нарочито по питању саобраћаја, царина, пореза и правде, слободе и безбедности. У појединим другим областима постигнут је мањи напредак, као што су енергетика, животна средина и политика запошљавања и социјална политика. Уопштено, постигнут је даљи напредак у испуњењу приоритета Партнерства за приступање. Међутим, неопходни су даљи напори како би се ојачали административни капацитети за примену и спровођење закона. У складу са релевантним кључним приоритетима Партнерства за приступање, спроведене су обавезе подузете у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању.

Постигнут је изванредан напредак у области *слободног кретања робе*. Тек предстоји пренос значајног дела хоризонталних и секторских правних тековина ЕУ. Постигнут је изванредан напредак у области *слободе кретања запослених*, при чему је усклађеност са тековинама ЕУ у раној фази. Напредак у области *права на оснивање и слободе пружања услуга* неравномеран је. Приметан је недостатак координације између различитих тела одговорних за ауторизацију прекограничних услуга. Напредак у области *слободног кретања капитала* углавном је везан за сузбијање прања новца. Обавезе наведене у првој фази ССП испуњене су током 2008. године.

Постигнут је задовољавајући напредак у области *јавних набавки*, где су предузети значајни кораци у смеру усклађивања закона са правним тековинама ЕУ. Неопходан је даљи рад на унапређењу административних капацитета на свим нивоима. Постигнут је задовољавајући напредак у области *закона о привредним друштвима*, иако усклађивање правних оквира за рачуноводство и ревизију касни. Постигнута је извесна мера напретка ка јачању правног оквира и унапређењу административних капацитета и институционалне сарадње у области *права интелектуалне својине*. Спровођење, иако се побољшава, још увек није на задовољавајућем нивоу.

Постигнут је изванредан напредак у области *конкуренције*. Забележено је поуздано спровођење, нарочито у области концентрација, иако би борбу против картела требало појачати. Повећан је број одлука за пружање државне *ex ante* помоћи. Људски и финансијски ресурси тела надлежног за конкуренцију и даље су неодговарајући.

Постигнут је изванредан напредак у области *финансијских услуга*, првенствено везаних за законодавна дешавања у сектору банкарства, тржишта хартија од вредности, инвестиционих услуга и пензија. Међутим, тржиште осигурања се још увек не регулише и не надзире ваљано.

Постигнут је напредак у области електронских комуникација и услуга информационог друштва. Конкуренција на тржишту електронских комуникација порасла је као резултат процеса либерализације, на корист свих потрошача. У области аудиовизуелне политике, Радиодифузни савет и јавни сервис и даље су подложни политичким утицајима. Уопштено, припреме у области *информационог друштва и медија* у напредној су фази.

Постигнут је напредак на пољу *пољопривреде и руралног развоја*. Појачани су административни капацитети агенције надлежне за исплате и оперативних структура одговорних за претприступне фондове ЕУ, иако у другим областима административни капацитети остају слаби. Усклађивање са правним тековинама ЕУ захтева даље напоре, нарочито усмерене на темељно спровођење усвојених закона. Остварен је изванредан напредак у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*, првенствено у области законске припремљености. Међутим, административни капацитети, како по питању броја, тако и обучености особља, још увек нису довољни како би се обезбедило ваљано спровођење тековина ЕУ.

Постигнут је задовољавајућ напредак у области *транспортне политике*, нарочито по питању саобраћаја, укључујући наплату путарина. Уопштено, правна усклађеност развија се у свим секторима. Међутим, административни капацитети у сваком од сектора у области саобраћаја недовољни су, како по броју, тако и у смислу квалификација. Независна регулативна тела и органи за безбедности тек треба да буду успостављени у ваздушном и железничком саобраћају.

Постигнут је изванредан напредак у сектору *енергетике*. Међутим, неопходни су амандмани на Закон о енергетици, као и ваљано спровођење закона, како би се испуниле обавезе преузете у Споразуму о оснивању енергетске заједнице. Тек предстоји успостављање делотворног рада тржишта електричне енергије. Степен независности регулативног тела за енергетику и регулативног тела за заштиту од зрачења треба даље унапредити.

Постигнут је задовољавајућ напредак на пољу *опорезивања*. Степен правне усклађености у области индиректног опорезивања прилично је напредан. Неопходни су даљи напори по питању директног опорезивања. Оперативни капацитети Канцеларије за јавне приходе појачани су, а процес прикупљања пореза унапређен.

Постигнут је изванредан напредак у законодавном усклађивању и административним капацитетима у области *економске и монетарне политике*. Уопштено, припреме у овој области теку по плану. Постигнут је задовољавајућ напредак у побољшању секторске *статистике* и усклађивању класификације са правним тековинама ЕУ. Статистичка инфраструктура је појачана, али ситуација по питању реурса остаје слаба.

Постигнут је ограничен напредак у области *социјалне политике и запошљавања*. Још увек недостаје репрезентативан социјални дијалог. Административни капацитети се полако јачају, али још увек су недовољни како би се ваљано спроводили усвојени закони и политике. Задовољавајућ, али неравномеран напредак је постигнут у области *политике предузетништва и индустрије*. Финансијски ресурси и административни капацитети јавних органа за спровођење политике предузетништва и индустрије су скромни. Усклађеност са тековинама ЕУ у овом поглављу умерено је напредна.

Постигнут је напредак у области *трансевропских мрежа*. Припреме у овој области су у напредној фази. Може се извести о извесном напретку у области *регионалне политике и координације структурних инструмената*, првенствено у облику појачаних напора и припрема за спровођење компонената ИПА које служе као претходница за структурне фондове. Уопштено гледано, усклађеност са тековинама ЕУ у овој области напредује.

По питању *правосудних и основних права*, постигнут је задовољавајућ напредак у сузбијању корупције и извештајан напредак у реформи правосуђа и очувању основних права. Новоустановљене институције и повећани буџетски ресурси унапредили су општу ефикасност правосуђа, али су неопходни даљи напори како би се обезбедила независност. По питању сузбијања корупције, може се извести о даљем напретку у истраживању случајева високог нивоа, јачању институционалног оквира и сарадњи између агенција за заштиту закона. Изборни закон и Закон о финансирању политичких партија измењени су како би се појачала транспарентност. Упркос томе, корупција наставља да преовладава и опстаје као озбиљан проблем у великом броју области. Неопходно је улагање напора. Највећи број законодавних и политичких мера усмерених на основна права је установљен, али је спровођење неравномерно и неопходни су даљи напори.

У области *правде, слободе и безбедности*, земља је наставила да решава кључне изазове. По питању визне либерализације, постигнут је важан напредак у областима које покрива Мапа пута и испуњени су најважнији критеријуми. На основу оствареног напретка, Комисија је у јулу 2009. године предложила укидање визних обавеза за грађане Бивше Југословенске Републике Македоније.¹⁰ Може се извести о ваљаном напретку у области азила, борби против организованог криминала и наркотика, као и о спољашњим границама и Шенгенском споразуму. Унапређени су административни капацитети за спровођење реформе полиције, али их још увек ограничава непотпуно развијено управљање људским ресурсима. По питању борбе против организованог криминала унапређени су употреба специјалних техника приликом спровођења истрага, заштита сведока и полицијски рад вођен путем обавештајног рада. Неопходни су даљи напори, нарочито на успостављању интегрисаног обавештајног система. Земља је постигла већи степен усклађености са правним тековинама ЕУ како у законодавном погледу, тако и у погледу административних капацитета. Уопштено, припреме у овој области теку према плану.

Постигнут је извештајан напредак на пољу *науке и истраживања*. Административни капацитети за подршку учешћу у Оквирним програмима нису довољно развијени. Уопштено, припреме у овој области теку према плану. Постигнут је извештајан напредак у области образовања, обуке, омладине и културе, нарочито по питању учешћа у програмима Заједнице. Међутим, буџет за образовање остаје недовољан како би се спровела државна стратегија реформе. Уопштено, припреме у области *образовања и културе* су у напредној фази.

¹⁰ COM(2009) 366.

Постигнут је напредак ка даљем преношењу правних тековина ЕУ у области *заштите животне средине*, нарочито у случајевима хоризонталног законодавства и управљања отпадним материјама. Спровођење закона опстаје као значајан изазов. Административни капацитети су слаби како на државном, тако и на локалном нивоу. Неопходни су значајни даљи напори за додатно усклађивање са правним тековинама ЕУ у овом сектору и, уопштено, како би се обезбедиле неопходне инвестиције. Уопштено, припреме у области заштите животне средине умерено су напредовале.

Постигнут је изванредан напредак у области *заштите потрошача и здравствене заштите*. По питању потрошачке политике, још увек не постоји делотворан и транспарентан систем за надзор тржишта. У области јавног здравства, људски и финансијски ресурси који стоје на располагању још увек нису довољни како би се обезбедило ваљано спровођење закона, стратегија и акционих планова.

Напредак у области *царинске уније* је значајан, нарочито по питању административних и оперативних капацитета. Царински закони су довољно усклађени са правним тековинама ЕУ, изузев у случају транзита. Административни капацитети царинске управе за спровођење закона и решавање прекограничних злочина даље се унапређују. Припреме у овој области теку по плану.

Постигнут је изванредан напредак у усклађивању са *спољном политиком* ЕУ. Уопштено, припреме у овој области теку по плану. Постигнут је изванредан напредак у области *спољне безбедности и политике одбране*, првенствено по питању јачања административних капацитета. Земља је усклађена са највећим бројем декларација и заједничких ставова ЕУ и приказала је непрестану посвећеност учешћу у активностима Европске безбедносне и одбрамбене политике.

Постигнут је изванредан напредак ка усклађењу и спровођењу закона у области *финансијске контроле*. Административни капацитети одговорних институција даље су ојачани. Постигнут је изванредан напредак по питању *финансијских и буџетских одредби*. Унапређени су оперативни капацитети царинских органа и Канцеларије за јавне приходе, нарочито у области сузбијања царинске и пореске злоупотребе.

Црна Гора

Црна Гора је и даље напредује у раду на испуњавању **политичких критеријума**. У складу са европским партнерством наставила је да се труди да употпуни свој законски оквир и повећала административне и институционалне капацитете. Уопштено гледано, Устав је делотворно спроведен. Реформа судства је настављена и почела је да даје резултате. Ипак, политика и даље има утицаја на судство и тужилаштво. Мора постојати одлучност у борби против корупције и организованог криминала. Јачање административног капацитета и даље представља велики изазов. И даље постоји јак политички консензус када се ради о питањима везаним за Европску унију. Способност Скупштине да будно прати законодавство и надгледа спровођење реформи мора бити већа.

И даље се ради на оснаживању *демократије и владавине права*. У начелу, спровођење Устава тече адекватно. Међутим, неки кључни закони морају бити усклађени са Уставом. Рад државних институција је побољшан, нарочито у областима везаним за европске интеграције. И даље постоји потреба за већом политичком вољом у борби против корупције, а нарочито оне на врху.

Напредак се види и у раду *скупштине*. И даље постоји велика законодавна активност, а и административни капацитет је бољи. Међутим, скупштина као законодавно тело мора знатно повећати своју ефикасност и надзорне капацитете. Скупштински избори који су одржани маја 2009. године испунили су скоро све захтеве ОЕБС-а и Савета Европе. Међутим, Канцеларија ОЕБС-а за демократске институције и људска права уочила је изванредан број проблема и недостатака које би требало решавати. Изборно законодавство мора бити усклађено са Уставом.

Влада је наставила да успоставља нове административне структуре након проглашења државне независности. Оквир за усклађивање европских интеграција је унапређен и наставио је да ради без проблема. Усвајање кључних законских аката, унапређење административних капацитета и боље управљање људским ресурсима довели су до помака у реформама *јавне администрације*. Међутим, недостатак људства и новца, поред структуралних недостатака и корупције, и даље стају на пут укупној успешности рада јавне администрације. Административни капацитет је и даље ограничен. Потребни су велики напори да би се успоставила професионална, одговорна и државна служба вреднована према заслугама која је ослобођена политичког утицаја. Већина мишљења и препорука које је донела Канцеларија Заштитника грађана је испоштована. Међутим, Закон о Заштитнику грађана мора бити у потпуности усклађен са Уставом, а капацитети Канцеларије морају се и даље унапређивати.

Потребни су већи напори да се установе и оснаже независна, надзорна и регулаторна тела која ефикасно функционишу.

Црна Гора бележи скроман напредак у *реформи судства*. Законски оквир је додатно обогаћен усвајањем новог Кривичног законика. Међутим, потребно је уложити још труда како би се обезбедила независност судске власти и самосталност тужилаштва. Морају се увећати капацитет тужилаштва које на себе треба да преузме нове задатке према Кривичном законнику. Судски систем треба додатно да се консолидује у погледу одговорности, интегритета и ефикасности.

Постоји знатан напредак у изградњи законског и административног оквира за *борбу против корупције*. Начињен је помак у даљем оснаживању тела за превенцију и спровођење истрага у оквиру борбе против корупције. Међутим, корупција и даље преовладава у многим областима и представља нарочито озбиљан проблем. Постоји забринутост у погледу свеобухватности и делотворности спровођења законских аката у овој области. Иако постоји позитиван тренд у овој области, капацитети за спровођење истрага су мали а сарадња агенција за спровођење закона слаба, што за резултат има мали број пресуда. Нема довољно контроле у областима финансирања политичких партија и сукоба интереса.

Направљен је помак у области *људских права и заштите мањина*, где Црна Гора углавном прати европске стандарде.

Генерално, постоји напредак у области *грађанских и политичких права*. Међутим, потребни су додатни напори да би се побољшало спровођење закона у областима *тортуре и нехуманог понашања, затворских система и доступности правде*.

Слобода изражавања и даље представља проблем. Бележи се напредак у истрагама о насиљу против новинара. Међутим, пријављени су и нови случајеви насиља. Заstraшивања од стране државних званичника на рачун улоге медија и невладиних организација представљају разлог за забринутост. Влада се мора укључити у конструктиван дијалог са представницима цивилног друштва. Поштовање *слободе удруживања и вероисповести* и даље је генерално на задовољавајућем нивоу. Међутим, питање повраћаја црквене својине мора се решити, а државна тела морају остати непристрасна у погледу спорова између Српске православне цркве и Црногорске православне цркве у Црној Гори.

Потребни су стални напори у области *права жена*, нарочито у погледу недовољне заштите жена од свих облика насиља, пошто је насиље у породици и даље раширена појава. Кључни законски документ, као што је Закон о заштити од насиља у породици, тек треба да се усвоји. Значајан законски акт, као што је Закон против дискриминације, још увек није донет. Потребно је стално улагати напоре како би се наставило спровођење закона и стратегија ради унапређивања *права деце* и социјално угрожених група. У погледу *својинско правних односа* у 2008. години забележен је мањи број жалби које се односе на својинска права. Међутим, и даље постоји забринутост у погледу спровођења законских аката који регулишу повраћај својине.

Црна Гора је направила извешан помак у спровођењу оквира за *заштиту мањина*. Савети мањина су почели са радом а додељена су им и новчана средства. Начињени су кораци ка побољшању положаја заједница *Рома*, Ашкалија и Египћана. Односи међу мањинама и даље су без проблема. Међутим, социјални и економски положај припадника ових заједница и даље представљају озбиљан проблем. Они се и даље суочавају са тешким животним условима и дискриминацијом. Спровођење закона и стратегија мора бити одлучније. Такође су потребна већа финансијска средства. Закон о мањинским правима и слободама још није усклађен са Уставом у погледу заступљености мањинских група.

Када се ради о *расељеним лицима* из Босне и Херцеговине и Хрватске, законски оквир за решавање њиховог статуса постоји, али и даље се мора осигурати његово спровођење. Црна Гора мора решити статус расељених лица са Косова и радити на побољшању њиховог, још увек ограниченог, приступа социјалним и економским правима. Њихова ситуација и даље представља разлог за бригу.

У погледу *регионалних питања и међународних обавеза*, сарадња Црне Горе са Међународним кривичним судом за бившу Југославију је задовољавајућа.

Постоји напредак у истражним и судским поступцима у ограниченом броју случајева црногорских ратних злочина. Побољшана је сарадња са суседним

земљама у овој области. Случај преживелих и чланова породица депортованих цивила из Босне 1992. године решен је вансудским поравнањем.

Што се тиче Међународног кривичног суда, споразум о битералном имунитету са Сједињеним државама није у складу са релевантним Заједничким ставовима и водећим принципима Европске уније. Држава мора да се усклади са ставом Еропске уније.

Црна Гора и даље активно учествује у иницијативама за регионалну сарадњу, укључујући и Процес сарадње у југоисточној Европи, Савет за регионалну сарадњу и Споразум о слободној трговини за централну Европу (ЦЕФТА). Црна Гора председава ЦЕФТА-ом у 2009. години. Почела је са радом Регионална школа за државну управу у Даниловграду надомак Подгорице.

Све су бољи односи са осталим земљама кандидатима за проширење као и са суседним чланицама Европске уније, а појачана је и билатерална сарадња у одређеним областима. Начињен је посебан помак у погледу решавања билатералних граничних питања између Црне Горе и Хрватске, које су оствариле сарадњу у припреми случаја граничног прелаза Превлака који треба да предају Међународном суду правде.

Привреда Црне Горе је видно успорена у 2009. години. Као резултат тога јавне финансије су се нашле под јаким притиском, а јавни дуг се још више увећао. Ипак, привреда није запала у дубоку рецесију, а спољни финансијски ризици нису се у потпуности материјализовали. Упркос економској кризи, влада је успела да погура низ структурних реформи. Побољшање владавине права и унапрђење инфраструктуре и даље представљају главне изазове привредног развоја.

Што се тиче **економских критеријума**, земља је кренула ка успостављању оперативне тржишне привреде. Како би се оспособила да се на средњерочном нивоу носи са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније, морала би да настави са спровођењем свеобухватних реформи ради смањења структурних недостатака.

Спољна неравнотежа и инфлација смањене су као резултат опадања привредне активности. Показатељи на тржишту рада и даље се поправљају упркос успоравању привредног раста. Стране банке изнеле су финансирање локалних огранака и тако подржале стабилност финансијског система у недостатку повериоца последње инстанце. Буџетски дефицит је умањен обуздавањем потрошње и захваљујући доприносима од приватизације великих умрежених система. Јавни дуг је порастао, али је остао у границама средње вредности. Донети су закони који гарантују већу сигурност у погледу имовинско-правних односа. Уследило је поједностављивање у законодавству како би се отклониле пословне баријере и смањио број нерешених случајева предузећа у стечају. Улога државе у привреди је постала већа као одговор на кризу која узима све већег маха, али је била ограничена на давање зајмова и гаранција кључним привредним секторима.

Међутим, услови за производни сектор у Црној Гори нагло су се погоршали јер је државу погодила смањена инострана потражња као и пад цена алуминијума и

челика на међународном нивоу. Реструктурирање фабрика челика и алуминијума и даље представља велики изазов. Крајем 2008. и почетком 2009. године финансијски систем је претрпео озбиљну кризу ликвидности због повлачења великих депозита. Каматне стопе су и даље високе иако је у банкарски систем убризган додатни новац. Јавне финансије су се нашле под великим притиском, док је дошло до нагомилавања владиних гаранција за кредите. Тржиште капитала је снажно кориговано претрпевши значајне губитке. Постоји неусклађеност између понуде и потражње радне снаге, па су послодавци приморани да се окрену радницима из иностранства иако је стопа незапослености велика. Сива економија и даље предствља велики проблем.

Црна Гора је направила помак у усклађивању са **европским стандардима**. Прелазни споразум се и даље несметано спроводи и бележи се све већи број обавеза утврђених Споразумом о стабилизацији и придруживању које је држава испунила. Постигнут је и помак у областима заштите права потрошача и истраживања, као и у неким областима унутрашњег тржишта, правде, слободе и безбедности. Известан помак је направљен у погледу слободног протока капитала, царина и опорезивања, запошљавања, пољопривреде и руралног развоја, енергетике, статистике као и у преосталим областима правде, слободе и безбедности. Потребно је и даље стално улагати напоре у овим областима. Посебно је потребно уложити напоре ради повећања капацитета за имплементацију. Напредак у областима животне средине, саобраћаја, информационог друштва и медија није уједначен. Мањи напредак бележи се у погледу акредитације и процене усклађености, метрологије, праћења тржишта и индустријске политике.

Што се тиче *унутрашњег тржишта*, Црна Гора је напредовала у бављењу релевантним приоритетима европског партнерства. Припреме у области *слободе кретања робе* и даље теку. Напредак је постигнут у спровођењу заштите потрошачких права. Потребно је даље развити праћење тржишта. Још увек је потребно побољшати институционалне и административне капацитете, међуинституционалну сарадњу и транспозицију законодавства ЕУ које се односи на производе.

У областима *слободе кретања људи, услуга и оснивачких права*, Црна Гора испуњава приоритете у погледу усклађености. Усвојен је Закон о запошљавању и раду страних држављана којим су предвиђене радне дозволе и квоте радне снаге и прекограничних услуга. Узнапредовала је и либерализација тржишта услугама. Институционални оквир за вршење надзора банкарског и ванбанкарског финансијског сектора наставио је да се развија мада га је потребно још оснажити. Донета је стратегија за поштанске услуге. Нова правила пословног извештавања и захтеви у погледу контроле повећали су транспарентност у вођењу пословних књига и учинковитост ревизије. Међутим, потребно је уложити још напора да би се напредак у овим областима усталио.

Помак у области *слободе кретања капитала* постигнут је усвајањем Закона о имовинско-правним односима и Закону о државној својини. Страни држављани још

увек нису добили једнак третман у погледу куповине пољопривредног земљишта, за које нови закон предвиђа варијанту дугорочног закупа.

Усклађивање *царинских и пореских закона* са правном тековином ЕУ и даље је у току. Међутим, потребно је додатно усклађивање у погледу земље порекла, транзита и поједностављених процедура, царинске процене и такси. Борба против корупције и решавање проблема сиве економије и даље остају велики изазов.

Настављено је усклађивање са правном тековином ЕУ у погледу *конкуренције*. Потребно је додатно оснажити оквир конкуренције и унапредити административне капацитете нарочито у погледу контроле пружања државне помоћи.

У области *јавних набавки* Црна Гора је наставила да усклађује домаће законодавство са правним тековинама ЕУ. Спроведене су обуке и активности за подизање нивоа свести по овим питањима. Међутим, потребно је додатно ускладити законе и повећати административни капацитет.

Известан напредак бележи се у области *права интелектуалне својине*. Нови Закон о патентима ојачао је законски оквир у овој области. Унапређена је процедура признавања ових права на националном нивоу. Међутим, треба и даље развијати припреме које су у зачетку, капацитет институција и могућност спровођења закона као и свест јавности о овим питањима.

Црна Гора и даље напредује у области *социјалних политика и запошљавања*. Међутим, законодавство се мора додатно ускладити са европским стандардима, а административни капацитет у области социјалних политика и запошљавања, нарочито у циљу делотворне примене нових закона, мора бити већи. Потребно је улагати још напора ради оснаживања административног и институционалног капацитета у области *здравствене политике*.

Постоји напредак у областима *образовања и културе*. Помак се бележи и у области *истраживања*, а нарочито у погледу оснаживања институционалног оквира и кроз учешће у Седмом оквирном програму за истраживање и развој.

Црна Гора је донела неопходне законе у циљу приступања Светској трговинској организацији.

Што се тиче *секторских политика*, Црна Гора је у области *индустријске политике* почела да се бави приоритетима у погледу усклађивања, док их у погледу *политике малих и средњих предузећа* само делимично испуњава. Потребно је улагати напоре како би се отклониле препреке у пословању, чиме би се убрзало издавање лиценци и дозвола, и како би се у потпуности спровеле мере као што су кредитне гаранције за мала и средња предузећа, бизнис-инкубатори и кластери.

Забележен је известан напредак у области *пољопривреде и руралног развоја* као и у *риболову* у погледу реформи законодавног система и доношења националних програма и стратегија. Међутим, њихово спровођење мора бити ефикасније. Кад говоримо о *безбедности хране и ветеринарској и фитосанитарној политици*, напредак је видљив углавном у јачању законског оквира мада јединствен систем безбедности хране тек треба да се установи. Напредак у погледу повећања

административних капацитета Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и даље је ограничен и потребно га је убрзати у циљу припрема за IPARD.

Напредак у области *животне средине* није уједначен. Према се напредак види у доношењу хоризонталног законодавства, спровођење и примена закона морају се додатно оснажити. Агенција за заштиту животне средине мора бити опремљена потребним ресурсима како би могла да обавља своје функције. Недовољна заштита животне средине, нарочито у приобаљу и националним парковима, и даље је разлог за бригу.

Што се тиче *транспортне политике*, постоји помак у припремама за изградњу саобраћајница и железнице, али оне су и даље на самом почетку у области ваздушног и поморског саобраћаја. Начињен је незнатан помак у погледу безбедности свих типова саобраћаја. Црна Гора би требало да развије кохерентну стратегију за развој саобраћајног сектора. Потребно је уложити знатне напоре како би се изградиле потребни административни капацитети.

Известан помак бележи се у неким деловим *сектора енергетике*. Начињени су кораци ка испуњењу захтева изнетих у Уговору о оснивању енергетске заједнице, али је потребно уложити додатне напоре. Промовисање енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије мора бити стављено на листу приоритета.

Известан напредак види се у *информационом друштву и медијима* јер су агенције за електронске комуникације и поштанске услуге почеле са радом. Међутим, и даље постоји забринутост у погледу независности Агенције за електронске комуникације и кашњења у спровођењу Закона о електронским комуникацијама. Одговорне црногорске власти морају се хитно позабавити и решити питање надлежности и процедура за додељивање радиодифузних фреквенција. Закони и пракса у овој области морају бити усклађени са европским стандардима.

Припреме Црне Горе у погледу Унутрашње финансијске контроле у јавном сектору и спољне ревизије тренутно су на почетку спровођења. Донети су основни законски акти о Унутрашњој финансијској контроли у јавном сектору. Све је већи број квалификованих државних ревизора и обављених ревизија, а Државна ревизорска институција развија своје административне капацитете.

Владина стратегија у области *статистике* у периоду 2009-2012. године додељује статистичкој канцеларији Црне Горе улогу координатора у развоју статистичког система у складу са Кодексом праксе европске статистике. Начињен је и помак у секторској и макроекономској статистици, док је у погледу класификација и регистара и даље ограниччен. Потребно је даље унапређивати законски оквир и административни капацитет.

У области *правде, слободе и безбедности* Црна Гора је наставила да се бави основним проблемима. Међутим, потребан је стални труд како би се наставило са спровођењем реформи. У погледу либерализације визног система Црна Гора је уложила велике напоре у свим областима које су део Мапе пута. На основу напретка који је постигнут, Комисија је у јулу 2009. године предложила

ослобађање грађана Црне Горе од обавеза под условом да Црна Гора испуни изузетне стандарде Мапе пута пре него што Савет донесе одлуку.

Известан помак је начињен у области *визне политике*. Настављено је спровођење визних олакшица и Споразума о реадмисији. На снагу су ступили нови Закон о странцима и нова Визна уредба заснована на правилима Шенгенског споразума. Међутим, Црна Гора би требало да уложи труд како би се њен визни режим побољшао и ускладио са европским стандардима. Административни и технички капацитети за издавање виза морају се у великој мери унапредити.

Што се тиче *управљања границама*, Црна Гора је напредовала у области граничне контроле. Настављено је спровођење њене интегрисане стратегије за управљање граничним прелазима. Известан помак се види у погледу опремљености на граничним пунктовима. Међутим, и даље остаје да се донесу нови закони о контроли државне границе, укључујући и гранични надзор. Повезивање свих граничних прелаза у једну електронску мрежу са могућношћу приступања националној и Интерполовој бази података мора бити један од приоритета.

Известан напредак се бележи у областима *азила и миграција*. У области *азила* законски и институционални оквир је скоро завршен. Међутим, мора се осигурати ваљано спровођење закона. Главни законски акт у области *миграција* је усвојен. Остаје да се изгради центар за задржавање илегалних миграната. Како би се закон примењивао, морају се уложити додатни напори. Морају се побољшати и административни и институционални капацитети и сарадња. Мора се решити статус расељених лица.

Црна Гора и даље напредује у области проблема *прања новца* мада забрињавају смањење броја истрага и пријава сумњивих трансакција. Потребни су одлучни напори да би се унапредили стручност и истражни капацитети власти, а нарочито одељења за финансијске обавештајне послове. Прање новца и даље представља разлог за бригу, те се додатни напори морају улагати у превенцију и борбу против овог проблема.

Црна Гора је направила известан помак у *политици за сузбијање трговине дрогом*. Тренутно су у току стратешки одговор државе на проблем наркотика и за њега везан план активности. Ојачан је институционални оквир за борбу против кријумчарења дроге, а количина заплењене робе је порасла. Међутим, кријумчарење дроге од стране организованих криминалних група и даље остаје велика брига. Црна Гора мора уложити више напора у области политике за сузбијање трговине дрогом.

Известан помак се види у раду полиције кроз наставак реформе *полиције* и бележење учинка у области унутрашње контроле. Међутим, професионални капацитети, опрема и инфраструктура морају се даље унапређивати.

Повећан је институционални, правни и административни капацитет за *борбу против организованог криминала*. Међутим, организовани криминал и даље представља повод за забринутост, што утиче на владавину права и пословну климу. Капацитети за спровођење истрага и суђење су недовољни, што за последицу има

ретке коначне пресуде у случајевима организованог криминала. Један од приоритета мора бити побољшање људских ресурса и јачање сарадње између агенција. Направљен је добар помак у борби против *трговине људима*. Црна Гора се и даље првенствено користи као транзитна земља. Спроведене су истраге случајева који се баве трговином људима и донете су пресуде. Потребне су додатне мере да би се повећали капацитети надлежних власти како би се идентификовале потенцијалне жртве.

Известан помак је направљен у области *заштите података о личности* доношењем законског оквира у овој области. Међутим, закон није у потпуности усклађен са правном тековином ЕУ, а надзорно тело још увек није успостављено.

Србија

Србија је остварила напредак у испуњавању **политичких критеријума** и спровођењу кључних приоритета Европског партнерства. Влада је показала своју одлучност да земљу приближи Европској унији предузимајући више иницијатива, укључујући у то и спровођење одредби Прелазног споразума. Сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (МКСЈ) додатно се поправила, али су оптуженици суда Ратко Младић и Горан Хацић и даље у бекству.

Спроведен је један број иницијатива са циљем учвршћивања **демократије и владавине права**. Међутим, потребне су даље реформе како би се обезбедило спровођење новог уставног оквира у складу са европским стандардима, нарочито у области правосуђа.

Скупштина је променила свој Пословник о раду, што је довело до побољшања у њеном раду и законодавном поступку. Осим тога, доношењем новог Закона о политичким странкама успостављена су нова, строжа правила за регистрацију странака. Међутим, још нису усвојене измене изборних закона с циљем њиховог потпуног усаглашавања са европским стандардима. Скупштина није у довољној мери вршила своју функцију надзора извршне власти, а капацитет скупштинских комисија је и даље мали.

Влада је приказала висок степен посвећености европским интеграцијама, била је активна у изради предлога закона у различитим областима и спроводила је национални програм европских интеграција. Ипак, посвећено је недовољно пажње делотворној примени постојећих закона и процени њихових ефеката. Треба ојачати планирање рада Владе и обезбедити већу координацију између ресорних министарстава.

Укупни капацитет органа *државне управе* је добар. Канцеларија за европске интеграције Србије добро функционише, али треба оснажити административни капацитет за европске интеграције у оквиру ресорних министарстава. Свеукупна реформа је спора. Мора се побољшати транспарентност, непристрасност, професионалност и одговорност и мора се дати већи приоритет борби против корупције и пружању подршке раду независних органа. Независна и регулаторна

тела функционишу релативно добро, унутар ограничења која им намећу недовољни ресурси.

Остварен је одређени напредак када је реч о *цивилном надзору безбедносних снага*, са већим укључивањем Одбора за одбрану и безбедност Скупштине Србије. Међутим, реформа на нивоу закона је и даље недовршена.

Када је реч о *правосудном систему*, донесен је пакет закона којима се спроводи опширна реформа правосуђа и реорганизација система судова. Основана су два нова тела – Високи савет судства и Државно веће тужилаца. Ипак, остаје забринутост у погледу начина спровођења поступка реизбора свих судија, као и ризика да би недостатак транспарентности могао довести до дугорочне политизације система правосуђа. Број заосталих судских случајева није се смањило, а и даље је присутна потреба за убрзавањем и поједностављивањем судских поступака и успостављањем ефикасног система управљања у судовима.

Србија је направила напредак у борби против *корупције*. Полиција је показала већу одлучност у борби против корупције, што је довело до хапшења неколико осумњичених лица, а покренут је и један број случајева који су изазвали велику пажњу јавности. Скупштина је изабрала Извршни одбор нове Агенције за борбу против корупције, која ће почети са радом 2010. године. Ипак, корупција је и даље распрострањена у многим областима и представља и даље озбиљан проблем. Нарочито су јој подложни сектори јавне набавке и приватизације. Правоснажне пресуде у случајевима корупције су ретке. Постоје недостаци у Закону о Агенцији за борбу против корупције, а контрола финансирања политичких странака и случајева могућег сукоба интереса је недовољна.

Правни и институционални оквир за *људска права и заштиту националних мањина* постоји, а *грађанска и политичка права* се у великој мери поштују. Међутим, постојеће уставне и правне гаранције морају се у потпуности примењивати.

Остварено је одређено побољшање у области *превенције мучења и злостављања*. Републички заштитник права грађана известио је о смањењу броја случајева злостављања. Међутим, поједине оптужбе упућене на рачун полиције нису у потпуности испитане. Када је реч о *доступности правде*, није било напретка у погледу доношења закона и успостављања свеобухватног система бесплатне правне помоћи. Што се тиче реформе *затворског система*, предузети су почетни кораци ка увођењу система алтернативних казних мера, али су практични резултати тих мера ограничени. Претрпаност, насиље и наркоманија и даље представљају разлог за забринутост.

Слобода изражавања је уопштено заштићена Уставом, а говор мржње је забрањен. У пракси, догађају се инциденти праћени говором мржње, претњама и физичким нападима усмереним против новинара, бранилаца људских права, као и против лезбејске, геј, бисексуалне и трансродне (ЛГБТ) популације, при чему починиоци нису изведени пред лице правде. Када је реч о *медијима*, Закон о јавном информисању је претрпео измене које су увеле додатне прописе о јавним

гласилима. Упркос томе, професионална удружења и међународне организације изразиле су забринутост због недостатка транспарентности и јавне расправе пре усвајања измена и допуна закона. Осим тога, постоји и забринутост да би неке од нових одредби, попут поштених казни за кршење професионалних норми, могле имати ефекат нарушавања слободе медија. Право на слободу окупљања и удруживања је предвиђено Уставом и додатно потврђено новим Законом о удружењима. Те слободе су начелно загарантоване, али је планирана Београдска поворка поноса у септембру 2009. године морала бити отказана у последњем тренутку услед претњи насиљем које су екстремистичке групе упућивале организаторима и учесницима.

Грађанско друштво наставља да игра активну улогу у друштвеном, привредном и политичком животу Србије. Нови Закон о удружењима је јасније регулисао правни статус невладиних организација. У оквиру државне управе Србије, уложени су одређени напори да сарадња са грађанским друштвом буде побољшана, али ову област треба додатно развијати.

Постоје уставне гаранције којима се препознаје *слобода вероисповести*, при чему је дискриминација по основу вероисповести забрањена. Међутим, спровођење Закона о црквама и верским заједницама из 2006. године изазвало је дискриминишуће ефекте у односу на регистрацију такозваних „нетрадиционалних заједница“.

Законске одредбе о заштити *економских и друштвених права* углавном постоје. Сада треба ставити већи акценат на обезбеђивање делотворнијег спровођења закона. Усвојена је национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности, а дискриминација по родном основу је забрањена. Упркос томе, још увек није донесен конкретан закон о родној равноправности, а заштиту жена од насиља треба значајно ојачати. Када је реч о *правима деце*, усвојена је национална стратегија за заштиту деце од насиља. Потребно је уложити организованије напоре на подизању свести о положају *социјално угрожених група и особа са инвалидитетом* и обезбедити заштиту њихових права. Донет је Закон о забрани *дискриминације*, што додатно проширује правни оквир за заштиту од дискриминације. Међутим, у пракси дискриминација и даље постоји, нарочито дискриминација угрожених група попут Рома, особа са инвалидитетом и ЛГБТ популације.

Када је реч о *правима на имовину*, непостојање јасне правне основе за реституцију имовине и даље спречава одговарајуће покретање тог процеса.

Правни оквир којим се обезбеђују *мањинска права и права у области културе* постоји. Такође, донет је нови Закон о националним саветима националних мањина. Министарство за људска и мањинска права, као и републички и покрајински заштитници права грађана, имају активну улогу у подизању свести и унапређењу права мањина. Поред Устава, дискриминација националних мањина је изричито забрањена и новим Законом о забрани дискриминације.

Што се *Војводине* тиче, на државном нивоу није постигнут договор о доношењу новог Статута. Договор је остварен у погледу реструктурирања државног

Координационог тела за *југ Србије*. Упркос свему томе, ситуација на југу Србије се погоршала у јулу 2009. године, након низа напада на српску Жандармерију. Ситуација у *Санџаку* је нестабилна; поделе унутар муслиманске заједнице се продубљују, а било је и неколико примера излива насиља.

Број *избеглих и интерно расељених лица (ИРЛ)* у Србији је и даље велики. Положај ИРЛ је и даље веома тежак и они се суочавају са многим сметњама у остваривању својих друштвених права.

Током председавања Србије Декадом Рома, у Србији је усвојена национална стратегија за унапређење положаја Рома. За обезбеђивање њеног пуног спровођења, међутим, потребни су додатни напори. Роми се и даље суочавају са веома тешким условима живота и честом дискриминацијом.

Када је реч о *регионалним питањима и међународним обавезама*, Србија је остварила додатни напредак у сарадњи са Трибуналом у Хагу. У свом обраћању Савету безбедности УН у јуну 2009. године, главни тужилац МКСЈ је изјавио да власти у Србији адекватно и благовремено одговарају на конкретне захтеве за помоћ, као и да се та сарадња мора наставити и довести до конкретнијих и позитивнијих резултата. Спроведено је неколико акција потраге, али су хашки оптуженици Ратко Младић и Горан Хацић и даље у бекству. Пуна сарадња са Трибуналом у Хагу остаје међународна обавеза и кључни приоритет Европског партнерства.

Заједно са својим суседима, Србија би требало да се позабави питањем избегавања казне у региону, укључујући предузимање корака ка постизању споразума о изручивању у случајевима ратних злочина.

Србија је наставила своје активно учешће у регионалним иницијативама, укључујући и Процес сарадње у југоисточној Европи (SEЕСР), Савет за регионалну сарадњу (СРС) и Споразум о слободној трговини држава централне Европе (ЦЕФТА). Билатерални односи су се побољшали са другим земљама у поступку проширења ЕУ, као и земљама у суседству које су чланице ЕУ. Међутим, потребан је додатни напредак у налажењу коначних решења за различита билатерална питања која су и даље отворена, поготово када је реч о државним границама. На регионалну сарадњу утицао је приступ Србије учешћу Косова у регионалним форумима.

Србија оспорава проглашавање независности Косова¹¹ и у том смислу је предузела правне и дипломатске мере, укључујући и захтев упућен Међународном суду правде. Влада Србије нема званичне дипломатске односе са косовским властима и инсистира да сарађује само са УНМИК-ом и ЕУЛЕКС-ом. Влада је задржала паралелне структуре на Косову и одржала локалне ванредне изборе, истовремено апелујући на Србе на Косову да не учествују у општинским изборима у организацији косовских власти. У контексту трговине, Влада Србије не признаје царинске печате Косова са којима је Европска комисија упозната и који су, према мишљењу УНМИК-а, сагласни са одредбама Резолуције 1244 Савета безбедности

¹¹ У складу са Резолуцијом 1244/99 Савета безбедности УН .

УН. Одбијање Србије да призна царинске печате Косова разлог је за озбиљну забринутост. Србија и Косово морају наћи прагматична решења како би омогућили кључним регионалним *форумима* да наставе са обављањем своје улоге у унапређењу регионалне сарадње и развоја.

Влада Србије је предузела прве кораке у сарадњи са Мисијом владавине права Европске уније (ЕУЛЕКС), али ове напоре треба додатно оснажити. У септембру 2009. године ЕУЛЕКС и Србија су потписали протокол о полицијској сарадњи.

Привреда Србије је оштро погођена актуелном светском економском кризом. Крајем 2008. године дошло је до успоравања привредног раста, а привреда је током 2009. године ушла у рецесију. Као последица тога, дошло је до погоршања макроекономске стабилности. Осим тога, претходне експанзивне политике и недостатак дисциплине довеле су до значајног погоршања фискалне позиције.

Што се тиче **привредних критеријума**, Србија је остварила тек ограничени даљи напредак ка успостављању функционалне тржишне привреде. Биће потребно додатно ангажовање да би Србија постала способна да се у средњем року суочи са притисцима конкуренције и снагама на тржишту у оквиру ЕУ. Структурне реформе се морају убрзати.

Ликвидност српског банкарског система је одржана и банке у Србији су добро капитализоване и углавном остварују профит. На међународном плану, српска привреда пролази кроз процес брзог спољашњег прилагођавања. То се одражава кроз значајно смањење дефицита текућег рачуна. Девизне резерве су остале стабилне. Консензус о основама тржишне привреде је задржан, али власти немају средњорочну стратегију структурних реформи.

Као одговор на све дубљу економску кризу, Србија је затражила помоћ од ММФ и ЕУ и пристала је на спровођење неколико фискалних мера са циљем смањења укупне потрошње. Ипак, са погоршањем кризе, програм ММФ је измењен. Не постоје мере за побољшање средњорочне одрживости јавних финансија. Оквир монетарне политике за снижавање инфлације и даље је тешко спровести и постоје ризици који подривају кредибилитет централне банке. Инфлација је остала релативно висока. Остварен је одређени напредак у приватизацији друштвених предузећа, али не и државних, чиме се утиче на динамизам приватног сектора. Стопа незапослености је и даље постојано висока. Превелики административни захтеви и даље отежавају улазак на тржиште и излазак са њега. Потребно је унапредити правну сигурност, нарочито у контексту делотворног остваривања права на имовину. Сектор сиве економије остаје велики изазов.

Србија је остварила напредак у усклађивању својих закона и политика са **европским стандардима** и започела је примену Прелазног споразума у складу са одредбама и према динамици утврђеној у том споразуму. Царинске стопе су снижене почев од 30. јануара 2009, а предузете су и одговарајуће мере у области конкуренције, државне помоћи и транзитног саобраћаја. Осим тога, Србија је донела важне законе у неколико области, укључујући пољопривреду, животну средину, запошљавање, конкуренцију, јавне набавке, правосуђе, слободу и

безбедност. Унапређен је административни капацитет у кључним областима за примену Споразума о стабилизацији и придруживању. Упркос томе, Србија се мора додатно ангажовати на обезбеђивању делотворне примене и спровођења закона у вези са приступањем ЕУ.

У погледу *унутрашњег тржишта*, Србија је остварила одређени напредак у усклађивању законодавног оквира и јачању институционалних капацитета. Велики напредак је направљен на пољу *слободног кретања робе*; доношење нових законских прописа о стандардизацији и оцењивању усаглашености поставило је основу за даље усклађивање са правним тековинама ЕУ. Институционални капацитети Института за стандардизацију и Акредитационог тела су унапређени и Србија је повећала број усвојених европских стандарда. Запажен је одређени напредак у области заштите потрошача доношењем закона о безбедности производа и електронској трговини. Међутим, потребно је додатно побољшати административни капацитет. Закони о акредитацији и метрологији још увек нису донети. Србија мора да појача напоре на успостављању система тржишног надзора. Доношење новог закона о заштити потрошача тек предстоји.

Србија је умерено напредна у областима *кретања лица и услуга и права оснивања предузећа*. Остварен је одређени напредак у погледу усклађивања законских прописа у области поштанских услуга. Што се тиче финансијских услуга, припремљена је мапа пута са циљем спровођења нових прописа у банкарству. Ипак, недостаје још неколико закона или постојећи нису усклађени са европским стандардима, нарочито на пољу регулисања банкарског пословања. У контексту *слободног кретања капитала*, потребно је да Србија настави своје напоре усмерене у правцу потпуне либерализације трансакција преко текућих рачуна и да уклони ограничења у погледу краткорочних кредитних и портфолио инвестиција.

Србија је остварила добар напредак у области *царина*. Капацитет управе царина је унапређен и донет је скуп правних аката у циљу примене Прелазног споразума. Међутим, захтева се додатно усаглашавање са Царинским законом ЕУ, а посебно у погледу транзита робе и анализе ризика. Србија је предузела кораке на даљем развоју свог законског оквира на пољу *опорезивања*. Поступци наплате пореза су унапређени, као и капацитети Пореске управе за принудну наплату. Србија мора додатно да побољша наплату регистрованих потраживања, као и да настави усаглашавање у области акцизних дажбина и ПДВ.

Значајан напредак у Србији запажен је на пољу *конкуренције и државне помоћи*, остварен доношењем нових закона. Потребно је да Комисија за заштиту конкуренције ојача свој капацитет за спровођење привредне анализе. Осим тога, независно тело надлежно за државну помоћ још није основано.

Србија је остварила добар напредак у области *јавних набавки* доношењем нових закона. Ипак, још увек нису именовани чланови нове Комисије за заштиту права понуђача. Србија је наставила напредовање у остваривању *права интелектуалне својине*. Административни капацитет Завода за интелектуалну својину је

унапређен. Међутим, потребно је решити питања финансијске самосталности и позабавити се проблемом недовољног броја компетентних судија да би се обезбедило делотворно остваривање права на интелектуалну својину.

У области *политике запошљавања* велики напредак је постигнут доношењем неколико важних закона, као и Националне стратегије запошљавања за 2009. годину. Подаци о спровођењу мера и политика запошљавања су се поправили, али је потребно појачати координацију са другим областима политике. Одређени напредак се може запазити и у области *социјалне политике*, иако је потребно додатно развити законски оквир, а постојеће законе примењивати на одговарајући начин. Напредак је постигнут и у области *јавне здравствене политике*, превасходно у реформи примарне здравствене заштите и превенције болести. Морају се уложити додатни напори на усаглашавању са европским стандардима.

Остварен је напредак на пољу *образовања и културе*. У *научно-истраживачкој* области, као и на пољу иновација, Србија је уложила значајне напоре на унапређењу сарадње у истраживачком раду и учествовању у пројектима у оквиру Седмог оквирног програма Европске комисије за истраживање и развој. Међутим, потребно је знатно ангажовање Србије на јачању националних истраживачких капацитета и обезбеђивању даље интеграције у Европску истраживачку област.

Припреме Србије за приступање *Светској трговинској организацији (СТО)* су знатно одмакле и усвојен је низ закона неопходних за чланство у СТО.

Када је реч о *секторским политикама*, у областима индустрије и МСП, унапређен је институционални оквир и Србија је започела спровођење циљева стратегије за МСП. Међутим, још увек није усвојена стратегија модерне индустријске политике усклађена са приступом који се примењује у ЕУ.

Напредак у усаглашавању са *правним тековинама* постигнут је у областима *пољопривреде и руралног развоја* доношењем важних оквирних закона. Исти је случај и у погледу безбедности хране, али је мали напредак остварен у унапређењу предузећа и радњи које се баве производњом и продајом хране. Одређени напредак је запажен у ветеринарском и фитосанитарном сектору, али тек незнатан напредак у усавршавању *лабораторија* за контролу безбедности хране у целом ланцу производње и промета.

Србија је постигла велики напредак у области *животне средине*, нарочито доношењем великог пакета закона и потписивањем међународних конвенција. Институционални капацитети као и технички и људски ресурси, међутим, и даље су слаби, посебно на локалном нивоу. Потребно је додатно ангажовање на доношењу закона о заштити и употреби воде, као и општа изградња капацитета за заштиту животне средине.

Што се тиче *саобраћаја*, донет је нови Закон о безбедности у саобраћају на путевима, а путарине за домаћа и страна возила су изједначене. Потписан је Споразум о европској заједничкој ваздухопловној области (ЕСАА), Монреалска конвенција и Хоризонтални споразум о одређеним аспектима ваздушног саобраћаја. Међутим, настали су проблеми у вези са придржавањем обавеза о

слободном приступу тржишту које је Србија преузела потписивањем *ЕСАА*. Гледано са општијег становишта, потребни су додатни напори за спровођење прве прелазне фазе *ЕСАА* и унапређење координације између Министарства за инфраструктуру и Директората цивилног ваздухопловства. Железнички саобраћај и даље захтева огромно реструктурирање.

Србија је остварила одређени напредак у сектору *енергетике*. Потребно је уложити додатне напоре на усаглашавању са захтевима Уговора о Енергетској заједници, као и на решавању нерешених питања у вези са аспектима заштите животне средине у сектору енергетике и нуклеарном безбедношћу. Што се тиче сигурности снабдевања, бележи се одређени напредак у повећању резерви гаса, али су интерконекције мрежа природног гаса између Србије и других земаља у региону и даље ограничене.

Када је реч о *информационом друштву и медијима*, напредак је постигнут доношењем неколико законских аката. Такође, Србија је ратификовала Европску конвенцију о прекограничној телевизији. Институционални и регулаторни капацитет је још увек ограничен, а напредак остаје условљен спровођењем закона.

Забележен је напредак у области *финансијске контроле*. Влада је усвојила исцрпан документ о политици јавне интерне финансијске контроле. Ступио је на снагу Закон о буџетском систему, који обухвата и правну основу за јавну интерну финансијску контролу. Упркос томе, припреме за увођење модерног и делотворног система јавне *финансијске контроле* застале су у раној фази. Недавно основана Државна ревизорска институција још увек није потпуно оперативна.

Усвојена је нова развојна стратегија на пољу *статистике*. Напредак је забележен и у области секторске статистике са припремом и спровођењем анкета и пописа. Ипак, и даље је потребно да Србија уложи додатне напоре усмерене ка стварању потпуно функционалних привредних регистара и даљем јачању административних капацитета.

Остварен је напредак у области *правде, слободе и безбедности*. Настављена је примена споразума између Србије и Европске заједнице о олакшавању поступка издавања виза и реадмисији. Србија је уложила значајне напоре у свим областима из мапе пута ка визној либерализацији, конкретно у погледу увођења нових биометријских пасоша. На основу напретка Србије, Комисија је у јулу 2009. године предложила укидање виза за грађане Србије, под условом да Србија испуни преостале критеријуме пре него што Савет буде одлучивао о томе.¹²

Почела је примена новог закона о *контроли државне границе*, али је потребно додатно ангажовање на унапређењу техничких стандарда и опреме појединих граничних прелаза као и контроле административне линије са Косовом.

Србија је остварила незнатан напредак у области *азила*. Упркос неким недостацима, поступци за одобравање азила су углавном задовољавајући. Међутим, јако мало се планирало унапред у погледу начина решавања могућег

¹² COM(2009) 366.

повећања броја захтева и не постоји координационо тело за интеграцију подносилаца захтева за добијање азила. На пољу *миграција*, постигнут је добар напредак усвајањем стратегије управљања миграцијама и спровођењем Закона о странцима. Међутим, потребни су додатни напори на спровођењу новоусвојених стратегија и унапређењу праћења миграционих токова.

Прање новца и даље представља разлог за забринутост. Донет је Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Међутим, извештаји о сумњивим трансакцијама су углавном ограничени на банкарски сектор, а број покренutih истрага и изречених пресуда у случајевима прања новца остао је мали.

Србија је важна транзитна земља на путу кријумчарења *наркотика* ка Европи. Усвојена је стратегија за борбу против наркотика, као и акциони план. Органи полиције запленили су велике количине опојних дрога. Упркос томе, кријумчарење наркотика кроз Србију још представља разлог за озбиљну забринутост.

Остварен је одређени напредак у реформи *полиције*. Интензивирано је обучавање и изградња капацитета, као и међународна и регионална сарадња. Међутим, потребно је побољшати стратешко планирање и унутрашњу контролу. Усвојена је национална стратегија борбе против *организованог криминала*. Направљени су први кораци у правцу унапређења институционалног и правног оквира за финансијске истраге и одузимање имовине. Међутим, доношење и ступање на снагу новог прерађеног Закона о кривичном поступку је одложено. Капацитети за спровођење истраге су и даље слаби, што за последицу има мали број правоснажних пресуда у овој области. Сталан напор је потребан у борби против организованог криминала, који и даље представља разлог за озбиљну забринутост.

Србија је остварила одређени напредак у борби против *трговине људима*. Ратификована је Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима и донет је акциони план. Сарадња између различитих заинтересованих актера, укључујући и невладине организације, у борби против трговине људима се побољшала. Међутим, број правоснажних пресуда у овој области је и даље мали, док проценат малолетних жртава наставља да расте.

Запажен је одређени напредак у успостављању правног и институционалног оквира за *заштиту података о личности*. Ипак, потребни су даљи напори на потпуном усаглашавању постојећих закона са европским стандардима и обезбеђивању одговарајуће примене релевантних одредби.

Косово

Косово је остварило одређени напредак у испуњавању кључних приоритета Европског партнерства, нарочито јачањем свог правног оквира у погледу **политичких критеријума**. Приоритет сада мора бити имплементација. У другој години након проглашења независности, косовске институције су успостављене и испуњавају своје одговорности у сарадњи са релевантним међународним организацијама. Међутим, потребно је ојачати капацитет државне управе и,

нарочито, скупштине. Потребни су стални напори на реформи правосуђа и унапређењу борбе против корупције, организованог криминала и прања новца. У пракси, сарадња са Мисијом владавине права ЕУ (ЕУЛЕКС) не подудара се са политичком одлучношћу и мора се побољшати у неколико области у оквиру овлашћења мисије.

Безбедносна ситуација на Косову је стабилна али осетљива. Било је више инцидената, укључујући и вандализовање имовине ЕУЛЕКС-а. Укупно посматрано, јавни ред је одржан. Косовске власти не остварују пуну контролу на целој територији Косова, а нарочито на северу. Паралелне структуре су наставиле са радом, а недавно су одржани и паралелни општински ванредни избори. Влада Косова треба боље да интегрише све заједнице, што нарочито важи за косовске Србе, као и да учврсти владавину права уз подршку ЕУЛЕКС-а. Заједница косовских Срба мора да заузме конструктивнији став према институцијама Косова у циљу бољег коришћења помоћи ЕУ и унапређења европске перспективе. Предстојећи општински избори и наставак децентрализације биће од нарочитог значаја у том контексту. Очекује се подршка Београда у том погледу. Додатни напори усмерени ка помирењу допринели би унапређењу стабилности у региону, као и социоекономском развоју.

Када је реч о **демократији и владавини права**, косовске власти су у великој мери поштовале одговарајуће уставне одредбе у свом раду. Ипак, остварен је незнатан напредак у учвршћивању владавине права на Косову.

Годишњи план рада *скупштине* за 2009. годину усвојен је и усаглашен са законодавном стратегијом владе. Међутим, слаб је капацитет скупштине да критички разматра нацрте закона и прати њихово спровођење након доношења. Функција скупштине да врши надзор извршне власти је ограничена. Конкретно, потребно је унапредити капацитет Одбора за европске интеграције да надгледа усвајање закона усклађених са стандардима ЕУ.

Главне структуре *влде* су успостављене и одржана је политичка стабилност на Косову. У одређеној мери, напредак је забележен у области реформе управе на локалном нивоу. У августу је усвојен прерађени и побољшани Акциони план за европско партнерство. Косово сада треба да се усредсреди на његово спровођење и утврђивање даљих приоритета. Координација међу министарствима на спровођењу програма европске реформе Косова је и даље слаба. Делотворне административне структуре у овој области су од суштинског значаја за остварење европске перспективе Косова. Агенција за координацију развоја и европске интеграције је ојачала свој координациони капацитет, али јој недостаје политичка подршка на високом нивоу да би управљала стварним процесом европске интеграције.

Постигнут је одређени напредак у *реформи државне управе*. Ревизија задатака и одговорности у оквиру државне управе је завршена и спроведена је већина препорука. Међутим, доношење појединих кључних правних аката тек предстоји. Политички утицај на рад служби државне управе и на процес именовања на јавне функције и даље представља разлог за забринутост. Потребно је истрајати у напорима на јачању капацитета целокупне државне управе Косова и успостављању

оквира професионалне, одговорне и независне јавне службе засноване на правим вредностима, способне да делотворно спроводи политику владе. Канцеларија заштитника права грађана мора бити додатно ојачана. Државна управа на Косову је слаба.

Када је реч о *систему правосуђа*, постигнут је ограничени напредак. Процес реформе се још налази у почетној фази. Основан је Уставни суд и именовани су његови чланови. Нови информациони систем за управљање радом судова функционише у већини судова. Суд у Митровици је поново почео да води кривичне поступке уз подршку ЕУЛЕКС-а. Основан је Правосудни савет Косова. Остварен је одређени напредак у доношењу пресуда у случајевима ратних злочина.

Међутим, потребно је уложити велике напоре на унапређењу независности и професионализма у правосуђу на Косову. Присутан је велики број заосталих нерешених случајева из области грађанског, али и кривичног права. Не постоји делотворни механизам за дисциплинске поступке против судија. Потребни су конструктивни напори владе и заједнице косовских Срба како би се Срби укључили у систем правосуђа. Правосуђе на Косову је и даље слабо и неефикасно. Владавина права није присутна на целој територији Косова, поготово не у северном делу.

Агенција за борбу против корупције функционише и ојачала је свој капацитет, али су њена овлашћења ограничена. Упркос неким мерама које су предузете, корупција је и даље распрострањена у многим областима и представља разлог за озбиљну забринутост. Оквир законских прописа у овој области је непотпун. Не постоји закон о финансирању политичких партија. Усвајање стратегије и акционог плана за борбу против корупције тек предстоји. Потребно је значајно унапредити сарадњу међу актерима који су укључени у борбу против корупције. Мора се обезбедити независност агенције за борбу против корупције. Косово мора да оствари запажене резултате у погледу спровођења истрага, подизања оптужница, судског гоњења и изрицања пресуда у антикорупцијским поступцима.

Уставом су загарантована **људска права и заштита мањина** и наведени су главни међународни споразуми и инструменти који се непосредно примењују на Косову. Ипак, потребно је додатно ангажовање да би се обезбедила заштита тих права у пракси, као и одлучни кораци у погледу интеграције свих заједница на Косову.

Уздржаност заједнице косовских Срба, нарочито у северном делу, од учествовања у раду косовских институција представља велику препреку. Потребни су истрајни напори владе и заједнице косовских Срба да би се овај проблем решио. Такође, неопходан је и конструктивнији приступ Србије.

У области *грађанских и политичких права* остварен је ограничени напредак. Када је реч о *доступности правде*, систем правне помоћи функционише, али је потребно да буде додатно оснажен. Одређени напредак је забележен у вези са *затворима* и другим поправним установама. Међутим, још је присутно доста изазова, нарочито у погледу услова притварања ментално болесних и малолетних преступника и њихове поновне интеграције након пуштања на слободу. Постигнут је ограничени

напредак када је реч о превенцији *мучења и злостављања* и борби против *избегавања казне*.

Слобода изражавања није потпуно загарантована у пракси. Било је случајева политичког утицаја на рад медија. Правни оквир који омогућава *слободу окупљања и удруживања* је додатно развијен.

Грађанско друштво треба да буде више укључено у формулисање и спровођење политике. Остварен је одређени напредак у смислу *слободе вероисповести*, нарочито у погледу реконструкције верских објеката. Остало је још посла на подстицању помирења између различитих верских заједница. Не постоји закон о *несталим особама*. Потребно је решити и питање обештећења породица несталих особа.

Економска и друштвена права нису потпуно загарантована. Потребно је значајно интензивирати заштиту *жена* од свих облика насиља. Трговина децом и дечија радна снага и даље представљају разлог за забринутост. Потребни су додатни напори на обезбеђивању права *детета*. Влада је усвојила акциони план за особе са инвалидитетом. Ипак, интеграција и заштита социјално угрожених група и особа са инвалидитетом није у потпуности обезбеђена. *Дискриминација* и даље представља забрињавајући проблем и потребно је више кампања за подизање свести владе. Закони и стратегије постоје, али је њихово спровођење недовољно. Институционални и правни оквир у области *права на имовину* је унапређен. Неспособност власти да спроводи своје одлуке на целој територији Косова и даље представља велику препреку заштити имовинских права. Сигурност верске имовине је углавном обезбеђена.

Што се тиче *мањинских права, културних права и заштите мањина*, закони који су на снази предвиђају веома заштитничко окружење за мањинска и културна права. Упркос томе, ова права у пракси нису на одговарајући начин загарантована. Остварен је јако мали напредак у погледу помирења између заједница. То представља велики изазов за власт. Број добровољних повратака *избеглих и интерно расељених лица* је и даље мали. Спорови између појединих општина и Српске православне цркве у вези са спорним земљиштем још нису разрешене.

Заједнице Рома, Ашкалија и Египћана се и даље суочавају са веома тешким условима живота и учесталом дискриминацијом. Неопходне су хитне мере пресељења ромских породица које живе у несигурним и неприхватљивим условима у подручјима загађеним оловом на северу Косова. Потребно је да власти уложе додатне напоре како би допрли до свих мањинских народа и обезбедили њихову заштиту и интеграцију.

Што се тиче *регионалних питања и међународних обавеза*, током извештајног периода Косово је наставило да сарађује са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. ЕУ и даље истиче да регионална сарадња мора бити обухватна како би била успешна и жали што неслагање у погледу начина на који Косово учествује у регионалним форумима има за последицу изостанак Косова из кључних регионалних догађаја. Косово је усвојило нове царинске печате, за које је

Специјални представник Генералног секретара УН Европској комисији и партнерима у оквиру споразума ЦЕФТА саопштио да су усаглашени са Резолуцијом 1244/99 Савета безбедности УН. Србија није признала важење ових печата, доводећи у питање њихову усаглашеност са Резолуцијом 1244/99 Савета безбедности УН. Косово и Србија морају пронаћи практична решења како би омогућили кључним регионалним форумима да наставе испуњавање своје улоге у унапређењу регионалне сарадње и развоја.

Привреда Косова је до сада само умерено погођена кризом. Раст БДП се наставио, иако је његова почетна вредност била веома ниска, али је незапосленост остала веома висока. Висока инфлација се преокренула у дефлацију након пада цена робе у увозу. Развој привреде је и даље озбиљно ометен слабом владавином права, веома ограниченим и недовољно разноврсним производним капацитетом, као и лошом саобраћајном и енергетском инфраструктуром. Фискална политика се води према *ad-hoc* потребама и недостаје јој систематска веза са средњорочним политичким оквиром. Стабилност снабдевања енергијом је унапређена, али је за то било потребно повећати субвенције из буџета.

Када је реч о **економским критеријумима**, Косово је постигло веома мали напредак ка успостављању функционалне тржишне економије. Косово мора наставити са значајним реформама и инвестицијама како би могло дугорочно да се носи са притисцима конкуренције и законима тржишта који владају у Европској унији.

Очуван је широк консензус о политици слободног тржишта. Коришћење евра, одсуство значајних износа спољног дуга и веома низак ниво извоза заштитили су економију од негативних утицаја глобалне рецесије. Сектор банкарства је остао поуздан, рентабилан и добро капитализован. Привредни раст је био условљен непрекидном експанзијом кредита и повећаном страном помоћи. Након значајног суфицита у претходној години, буџет за 2008. годину је забележио мали дефицит. Фискални приходи су се донекле повећали. Косово је у јуну постало чланица Међународног монетарног фонда и Светске банке.

Упркос томе, трговински дефицит, који је већ био велики, наставио је са растом, у великој мери услед обимног увоза машина и преносне опреме за велики програм изградње путева. Одрживост текућег и спољно-трговинског рачуна постала је још мања, првенствено услед лошег планирања и спровођења политике. Као последица економске кризе извоз је нагло опао током 2009. године, иако је и пре тога био веома низак. Економска статистика је и даље недовољна. Цена новца је остала висока јер банке и даље зарачунавају премије због високог ризика приликом одобравања пословних кредита. Повећане су буџетске субвенције и трансфери. Слаба владавина права и корупција, које преовлађују у многим областима, као и неизвесност у погледу имовинских права и даље представљају велике препреке за привредни развој. Незапосленост је веома висока. Остварен је веома мали напредак у погледу интеграције младих на Косову у тржиште рада. Сектор сиве економије и даље представља значајан изазов.

Напредак у усклађивању косовских закона и политика са **европским стандардима** је неједнак. Законски оквир је додатно унапређен у областима царина, опорезивања, образовања и полиције. Приближавање овим стандардима је и даље у зачетку када је реч о животној средини, конкуренцији, интелектуалној својини, енергетици и слободном кретању роба, лица, услуга и капитала. Примена европских стандарда је још ограничена на пољу финансијске контроле и статистике, заштите података и борбе против прања новца и организованог криминала.

У области **унутрашњег тржишта** ЕУ дошло је до одређеног напретка у *слободном кретању роба*. Међутим, преношење и примена европске праксе и закона налази се у почетној фази. Административни капацитет је и даље слаб. Усклађеност је недовољно на пољу *слободног кретања особа и услуга, као и права на оснивање предузећа*. Неопходни су истрајни напори да би се остварио напредак у *слободном кретању капитала*, нарочито унапређење прописа у финансијском сектору.

Царински приходи су се повећали као последица унапређене ефикасности царинске управе. Донет је Закон о царини и акцизама. Законске одредбе о царини су усаглашене са европским стандардима. Упркос томе, потребно је значајно ојачати административни капацитет и интензивирати борбу против корупције у области царина. Царинске дажбине се још не наплаћују на северу Косова. Царински службеници ЕУЛЕКС-а контролишу два административна прелаза на северу, услед чега је дошло до смањења кријумчарења на тим прелазима. Законски оквир у погледу *опорезивања* је додатно унапређен и почела је примена нижих пореских стопа. Потребно је додатно залагање на повећању административног капацитета у овој области и смањењу обима сиве економије.

Увођење законских прописа о *јавним набавкама* је у великој мери довршено и основано је Тело за разматрање набавки. Међутим, примена закона у пракси представља разлог за озбиљну забринутост. Власти морају на ефикасан начин испитати случајеве наводне корупције. Потребно је значајно појачати надзор спровођења уговора о јавним набавкама. Службеници за јавне набавке на Косову су и даље подложни спољашњим утицајима и застрашивању.

Још не постоји стратегија права *интелектуалне својине*. Механизми остваривања индустријских права, ауторских и сродних права су слаби. Основана је Комисија за *конкуренцију*, која испитује случајеве наводног кршења правила о конкуренцији. Законски прописи о конкуренцији на Косову нису у потпуности усаглашени са европским стандардима.

Власти морају учинити разне стратегије о *запошљавању* ефикаснијим и осигурати њихову примену. Потребно је унапређење прописа у области здравља и заштите на раду, као и на пољу социјалних услуга и институционалне заштите. У *сектору здравствене заштите* потребно је јачање административног и институционалног капацитета ради побољшања квалитета услуга здравствене заштите. Забележен је веома мали напредак у области *социјалног дијалога*. Усклађивање са европским стандардима у погледу *образовања* је настављено. Међутим, институционална реформа у овој области још није завршена и потребно је боље преточити препоруке

политике у праксу. Што се тиче *истраживачког рада*, власти су покренули иницијативе са циљем олакшавања сарадње са ЕУ, попут именовања координатора на Косову за Седми оквирни програм.

Када је реч о **секторским политикама**, институционални и правни оквир у области *индустрије и МСП* је још непотпун. Уложени су напори на пољу *пољопривреде*, уз одређени напредак у погледу укрупњавања земљишних поседа и повећања разноликости пољопривредних газдинстава. Међутим, капацитет за спровођење политике је недовољан. Донет је један број оквирних закона о *животној средини*. Потребно је велико залагање на њиховој примени и испуњавању стандарда ЕУ о заштити животне средине.

У области *саобраћаја*, Косово је покренуло обиман програм изградње путева, док је, са друге стране, улагање у железницу недовољно. Косово наставља своје активно учешће у Основној регионалној транспортној мрежи и Транспортној опсерваторији за југоисточну Европу. Ипак, у области ваздухопловства су донети прописи који не стоје у складу са европским стандардима. Одбор регулаторног тела за железницу још није именован. Одбор регулаторног тела за ваздухопловство је именован, али још није почео са радом.

У сектору *енергетике*, који се суочава са озбиљним проблемима, тек предстоји доношење неколико важних закона. Искључења струје су и даље честа. Иако је дошло до малог побољшања, стални губици и низак степен наплате рачуна ограничавају финансијску одрживост овог сектора. Влада је донела одлуку да изгради нову термоелектрану на лигнит, која ће морати да се придржава европских стандарда. Оператор преносног система на Косову се и даље суочава са потешкоћама у настојању да учествује у регионалним комерцијалним механизмима као партнер са свим правима.

У области *информационог друштва и медија* потребно је веће залагање на примени постојећих прописа и стратегија. Административни капацитет и финансијска и политичка независност регулаторних тела, попут Регулаторне агенције за телекомуникације и Независне комисије за медије, морају се додатно ојачати. Потребно је именовати одбор јавног радиодифузног сервиса.

У погледу *финансијске контроле* и *статистике* бележи се ограничени напредак. Потребно је стално залагање како би се унапредили капацитети унутрашње и спољне ревизије. Статистичка инфраструктура је и даље слаба.

Остварен је ограничени напредак у погледу **правде, слободе и безбедности**. Успостављени су механизми координације између одговарајућих агенција у области *управљања границом*. Упркос томе, граница је и даље порозна, а полицијски ресурси и капацитети за контролисање границе и административне линије морају се ојачати. Капацитет Косова за обраду захтева за одобравање азила је и даље ограничен. Поновна интеграција повратника је и даље ограничена. Потребно је изградити одговарајући оквир за реадмисију лица.

Капацитет правосуђа и полиције да се супротставе *прању новца* је и даље мали. Прање новца није дефинисано као кривично дело у одговарајућим законима.

Постојећи законски оквир је неодговарајући и не примењује се у потпуности. Не постоји стална структура која би координирала борбу против прања новца. Извештавање Финансијском информативном центру је ограничено. Сарадња између овог центра и пореске управе је и даље недовољна.

Током периода обухваћеног извештајем дошло је до повећања количине заплених наркотика, броја испитаних случајева и броја ухапшених и процесуираних особа. Косово је усвојило стратегију и акциони план за борбу против *трговине наркотицима*. Међутим, сарадња између органа који спроводе закон је и даље слаба у овој области. Безбедно складиштење заплених дроге није потпуно осигурано. Укупно гледано, трговина наркотицима и даље представља разлог за озбиљну забринутост.

Када је реч о *полицији*, основни законодавни оквир који регулише ту област постоји. Одржавање јавног реда је у великој мери осигурано. Већина припадника полиције из заједнице косовских Срба јужно од реке Ибар, који су напустили службу након проглашења независности, вратили су се у своје станице. Међутим, догодило се неколико инцидената праћених насиљем, укључујући и циљано наношење штете имовини ЕУЛЕКС-а. Непостојање мултиетничке полицијске јединице за очување јавног реда у региону Митровице умањује способност полиције да се супротстави појави нереда на северу. Касни се са доношењем описа послова високих полицијских руководиоца, од којих је један косовски Србин. Постоје озбиљни недостаци у погледу капацитета за спровођење истраге и рада полиције на основу обавештајних података. Не постоји стратегија за прикупљање оружја од цивилног становништва. Безбедност полицијског доказног материјала није у потпуности осигурана. Потребан је даљи напредак у обезбеђивању приступа Еулекса кључним базама података како би ЕУЛЕКСУ-у било омогућено да ефикасно спроводи истраге у оквиру својих овлашћења.

Организовани криминал је и даље разлог за озбиљну забринутост и утиче на владавину права и пословно окружење. Усвојени су стратегија и акциони план за борбу против организованог криминала, али је законодавни оквир и даље непотпун. Непостојање закона о заштити сведока и ограничени капацитет за пружање заштите сведоцима представљају препреку за напоре које полиција улаже у овој области. Косово и даље представља место извора и транзита активности организованог криминала. Такође, Косово је и даље место порекла, одредиште и транзитни пут за жртве трговине људима. Препознавање жртава и истраживање кривичних дела трговине људима од стране косовске полиције и даље ствара забринутост. Организовани криминал је нарочит изазов на целој територији Косова, поготово на северу. Што се тиче *тероризма*, Косово је усвојило стратегију и акциони план, али законодавни оквир још не постоји.

Косову и даље недостају закони у области *заштите података*. Не постоји независно тело за надзор заштите података.

Турска

Турска и даље у довољној мери испуњава **политичке критеријуме**. Широм државе спроведени су слободни и праведни локални избори. Примећује се и одређени напредак у реформама у области правосуђа, односа војног и цивилног сектора и културних права. Влада је започела процес опсежних консултација са политичким партијама и цивилним друштвом у циљу решавања курдског питања.

Када се ради о **демократији и владавини права**, истрага спроведена у вези с наводном криминалном мрежом *Ergenekon* довела је до низа оптужби за криминално деловање, које су се између осталих односиле и на војне старешине. Овај случај представља прилику за Турску да ојача поверење у рад демократских институција и владавину права. Међутим, од велике је важности да поступак у овим случајевима буде стриктно спроведен у складу са законом и то нарочито у смислу заштите права оптужених. Влада је поново истакла своју опредељеност за проевропске реформе, именовала је Главног преговарача и усвојила Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ. Међутим, недостатак дијалога и спремности на компромис између политичких партија представља највећу препреку даљем спровођењу реформи. Турска још увек није извршила хармонизацију законске регулативе о политичким партијама са европским стандардима.

Кад говоримо о *реформи државне управе*, неопходно је предузети знатне додатне напоре како би се модернизовала државна управа. Приоритет и даље представља смањење броја државних службеника и промовисање једноставнијих административних процедура, као и даље развијање професионалне, независне, одговорне, транспарентне државне управе, чији су службеници вредновани према својим заслугама.

Што се тиче *цивилног надзора над снагама безбедности*, постигнут је извешан напредак, нарочито у смислу ограничавања надлежности војних судова. Међутим виши представници снага безбедности наставили су да дају изјаве о питањима ван своје надлежности и осим тога неопходно је осигурати потпуни парламентарни надзор над трошковима безбедности. Наводна умешаност војног особља у антивладине активности, откривена током истраге о групи *Ergenekon*, изазива озбиљну забринутост.

У области *правосуђа* позитиван корак представља Владино усвајање стратегије реформе правосуђа након процеса консултација са свим заинтересованим странама. Позитивне су и мере донете у циљу повећања броја запослених и бољег финансирања правосуђа. Али мора се наставити са овим реформама и још увек постоји забринутост у вези са степеном независности, непристрасности и делотворности судства и то се нарочито односи на састав Високог већа судија и тужилаца и успостављање регионалног апелационог суда.

Унапређен је законодавни оквир у смислу спречавања корупције. Упркос томе, корупција и даље влада у многим областима. Турска мора довршити изразу

стратегије за борбу против корупције и мора доказати да је постигнут помак у истрагама, поднетим оптужницама, покренутим процесима и донетим пресудама.

Известан помак постоји у области *људских права и заштите мањина*, али потребно је да се и даље настави са значајним реформама. Примећује се и помак у *поштовању међународног права о људским правима*. Али још увек није ратификован Опциони протокол уз Конвенцију Уједињених нација против тортуре (ОПСАТ), нити је започето спровођење одлука Европског суда за људска права, које захтевају извесне законске амандмане. Институционални оквир за промоцију и заштиту људских права мора бити оснажен. Институција Омбудсмана (заштитника грађана) још увек није успостављена.

И док турско законодавство подразумева опсежан сет мера против *тортуре и злостављања*, веома су ограничени били покушаји да се спроведе и у потпуности примени Владина политика нулте толеранције према тортури и злостављању. Оптужбе за спровођење тортуре и злостављања, као и имунитет прекршилаца представљају озбиљан разлог за забринутост. Како би се тачно установио напредак у овој области било би од велике помоћи да турске власти одобре објављивање извештаја Комитета за борбу против тортуре Савета Европе (*Committee for the Prevention of Torture - CPT*).

Одређени помаци су постигнути у смислу побољшања *затворске* инфраструктуре, као и обуке и запошљавања нових кадрова. Ипак, остају проблеми претрпаних затвора и великог броја затвореника у притвору пре суђења.

Члан 301. турског Кривичног законика не користи се више систематски за ускраћивање *слободе изражавања*. Међутим, и даље има оптужби и пресуда заснованих на другим члановима Кривичног законика. Турски закон не гарантује у довољној мери слободу изражавања и није у складу са Европском конвенцијом о људским правима (*ECtHR*) и прецедентним правом Европског суда за људска права (*ECtHR*). Политички притисци на медије и законске нејасноће угрожавају право слободе штампе у пракси.

Законодавни оквир који регулише *слободу удруживања* је у најширем смислу усклађен са европским стандардима. Међутим потребно је обезбедити значајне помаке у смислу његове имплементације; активности удружења су под неоправдано строгим надзором, што је у извесним случајевима довело до покретања правосудних поступака.

У области *слободе вероисповести*, имплементација закона о верским заједницама тече глатко. Влада је покренула дијалог са заједницом Алеви и немуслиманским верским заједницама. Међутим, њихови специфични проблеми још увек нису решени. Закон о организацијама не бави се питањима некретнина које су отете и продате трећим лицима нити питањима некретнина које су присвојене пре усвајања новог закона. Напади на мањинске верске заједнице и даље се дешавају. Потребно је успоставити законодавни оквир у складу са Европским судом за људска права, како би све немуслиманске верске заједнице и верска заједница Алеви могле да функционишу без непотребних ограничења, што подразумева и обуку њиховог

свештенства. Потребно је улагати даље напоре да би се обезбедили услови пуног поштовања слободе вероисповести у пракси.

Свеобухватни законодавни оквир који гарантује заштиту *права жена* и родну равноправност у најширем смислу је успостављен. Међутим, и даље је потребно улагати напоре како би се он применио и како би се смањиле разлике између жена и мушкараца у смислу њиховог учешћа у привреди, прилика које им се пружају, политичке моћи и доступности образовања. Насиље у породици, убиства због одбране части и рани, присилни бракови представљају и даље озбиљан проблем у неким деловима земље. Потребно је и даље спроводити обуке и радити на подизању свести о правима жена и родној равноправности, како међу женама тако и међу мушкарцима.

Знатни напори морају се уложити у области *права детета*, укључујући изградњу административних капацитета, питања здравља, образовања, систем малолетничког правосуђа и запошљавање малолетника. Забрињава појава случајева у којима су малолетници третирани једнако као одрасли у оквиру закона о борби против тероризма и том приликом је било случајева када су им досуђене неадекватно строге казне.

Потребно је донети законску регулативу која би обезбедила да се *синдикална права* поштују у потпуности и ускладе са стандардима Европске уније и одговарајућим конвенцијама Међународне организације рада (МОП), и то нарочито права на организовање, на штрајк и на колективно преговарање.

Још увек нема промена везаних за *права мањина*. Известан помак је видљив у области *културних права*, нарочито у смислу оснивања националног телевизијског канала који се емитује на курдском језику. Међутим и даље постоје ограничења, посебно у могућности коришћења других језика изузев турског на приватним телевизијским и радио-станицама, у политичком животу, образовању и у контакту са јавним службама. Законодавни оквир који регулише коришћење других језика осим турског пружа могућност рестриктивног тумачења регулативе и недоследно се спроводи. Није било напретка ни што се тиче ситуације *Рома*, који су често изложени дискриминацији. И даље се наставља са рушењем ромских насеља, а да при том није обезбеђен алтернативни смештај.

Што се тиче *истока и југоистока* земље, Влада је покренула широку јавну расправу која обухвата културна, политичка и економска питања на тему Курда. Од пресудног је значаја да након ове дебате уследи доношење конкретних мера. Доношење Закона о разминурању границе са Сиријом представља још једну позитивну меру. Међутим веома слободна интерпретација закона о борби против тероризма резултирала је непотребним ограничењима основних права. Систем сеоске страже још увек није укинуг.

Курдска радничка партија (*ПКК*), једна од терористичких организација са листе Европске уније, наставља са терористичким нападима који су однели много живота.

Наставља се са компензацијом *интерно расељеним лицима*. Међутим Влада нема националну стратегију за решавање проблема интерно расељених лица и потребно је да уложи веће напоре како би одговорила на њихове потребе.

Када говоримо о *регионалним питањима и међународним обавезама*, Турска је пружила јавну подршку текућим преговорима који се воде под окриљем Уједињених нација како би се нашло трајно решење *кипарског проблема*. Међутим и даље нема напретка у нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар. Турска није у потпуности спровела Додатни протокол уз Споразум о придруживању и није уклонила све препреке за слободан проток робе, које се односе и на укинуте директне транспортне везе са Кипром.

У односима са *Грчком* воде се и даље преговори али није постигнут договор око пограничних конфликта. Предузети су даљи кораци у изградњи међусобног поверења. Грчка је уложила бројне формалне приговоре због честих повреда свог ваздушног простора од стране Турске, укључујући и летове преко грчких острва. *Односи са Бугарском* су и даље добри. Одржавање добрих међусуседских односа је од пресудне важности.

Турска наставља да игра позитивну улогу на *Западном Балкану*.

Од јуна 2009. године Турска је једна од председавајућих земаља Процеса сарадње у југоисточној Европи (*SEECP*).

Турска **економија** је претрпела штете због опадања стране и домаће потражње, нарочито инвестиција. Утицај кризе је већином био ограничен на реални сектор економије и то такође због претходно започетих структурних реформи и противцикличних економских мера. Макроекономска стабилност је очувана у великој мери. Инфлација је знатно смањена, у највећој мери зато што су попустили притисци изазвани енергетским приливима и претходним периодом веома активне привредне делатности. Знатно се повећала стопа незапослености. У тешким економским условима структурне реформе су у одређеној мери успорене, и то нарочито у првој половини 2009. године. Одсуство поузданих фискалних планова и циљева додатно је дестабилизovalo инвестициону климу.

Што се тиче **економских критеријума** Турска има функционалну тржишну економију. Предвиђања су да би Турска требало успешно да се носи са притисцима конкуренције и тржишним силама у Унији у средњорочном периоду, под условом да настави са спровођењем свеобухватног програма реформи, које би требало да отклоне структурне слабости.

Упркос тренутним веома тешким условима и даље постоји консензус о основама економске политике. Турска је изашла у сусрет захтевима за доношење експанзивне монетарне политике, како би се успешно изборила са све наглашенијим успоравањем привредних активности, и те мере је уградила у ширу развојну стратегију која подразумева веће јавне инвестиције, отварање нових радних места и ресорне реформе. Одређени напредак је приметан у унапређењу људског и физичког капитала, иако економска криза представља велики изазов овом процесу.

Страни извори финансирања су и даље доступни и званичне резерве су само незнатно умањене у односу на претходни висок ниво. Спољни дисбаланс је значајно умањен и инфлаторни притисци обуздани. Наставило се са приватизацијом кроз неколико великих приватизационих процеса и то највише у области енергетике. Упркос неколико криза изазваних глобалном финансијском нестабилношћу турски финансијски сектор се показао изузетно издржљивим. Турска је проширила своју спољну трговину на нова тржишта и тиме је делимично умањила последице кризе.

Међутим, иако су фискалне мере за борбу против економске кризе донекле ублажиле пад економије, уколико се не прекине на време са њиховом применом, то би могло да угрози све позитивне ефекте настале протеклих година као последица фискалне консолидације и средњорочних одрживих мера јавне политике. Обустављено је спровођење мера донетих у циљу успостављања фискалне транспарентности, а у неким случајевима су чак спроведене и потпуно супротне мере. Услови на тржишту рада су све тежи и незапосленост незадрживо расте. И даље је угрожено отварање нових радних места, и то нарочито због неусаглашености понуде одређених вештина расположивих на тржишту рада и потражње за истим, због релативно високих социјалних давања и ригидности у области запошљавања. Упркос бројним новим иницијативама Владе Турске, економска криза знатно отежава приступ малих и средњих предузећа изворима финансирања и успорава секторске трансформације турске привреде. И даље је нетранспарентан начин алоцирања државне помоћи. И мада је усвајање нове законске регулативе олакшало улазак на тржиште, још има препрека које се тичу изласка са тржишта.

Законодавни овир, а нарочито судски поступак, представља практични изазов и препреку за успостављање бољег пословног окружења. Турска је усвојила свобухватни акциони план како би смањила сиву економију, али она и даље представља велики изазов.

Турска наставља да **јача своје капацитете за прихватање обавеза које произилазе из чланства**. Приметан је напредак у већини области, мада он није текао равномерно. У неким областима је постигнут већи степен хармонизације, као што су слободан проток роба, права интелектуалне својине, антимонополске мере, јавне политике у области енергетике, предузетништва и индустрије, заштите потрошача, статистике, Трансевропске мреже, као и науке и истраживања. Даљи напори су неопходни у области заштите животне средине, државне помоћи, социјалне политике и запошљавања, закону о предузећима, јавним набавкама, безбедности прехранбених артикала, ветеринарских и фитосанитарних мера и слободног протока услуга. У погледу Царинске уније и међународних односа потребно је завршити процес усклађивања, нарочито у смислу координације и позиционирања у Светској трговинској организацији. Још увек нису разрешени неки од дугорочних трговинских проблема, а у међувремену су створени нови. Кључно је да Турска у потпуности испоштује преузете обавезе у оквиру Царинске уније. У већини области потребно је да Турска ојача своје административне

капацитете, како би могла да спроведе процес хармонизације са европским законодавством.

У области *слободног протока роба* постигнут је висок степен хармонизације са европским законодавством, али је напредак био ограничен у периоду на који се односи овај извештај. Трговинска размена је све спорија услед техничких баријера везаних за процену усаглашености са законом и стандардизације. Усаглашавање са европском регулативом у области *права успостављања услуга и слободе протока услуга* је још увек у повоју. Није забележен напредак у области хармонизације поштанских услуга, нити у међусобном признавању професионалних квалификација. У области *слободног кретања капитала* Турска је остварила одређене помаке и то нарочито доношењем акционих планова о протоку капитала и плаћањима, као и у области борбе против прања новца. Турска је постигла успех у либерализацији законодавства које се односи на осигурање.

Степен остварене усклађености са европским законодавством у области протока капитала и плаћања још увек је ограничен. Мало је учињено и на пољу *слободе кретања радне снаге*. У овој области процес усклађености је у почетној фази.

Одређени помак је регистрован у области *јавних набавки*, и то нарочито у смислу административних капацитета; поједине институције примењују веома добре процедуре набавке. Међутим, још увек није донета стратегија реформи неопходних да се обезбеди потпуна хармонизација законске регулативе и изградња капацитета институција. Све је више случајева одступања од општих одредби, као и коришћења преференцијалног третмана домаће понуде, што умањује конкуренцију и ефикасност у поступку јавних набавки. Није забележен видан прогрес у области *закона о предузећима* у периоду који обухвата овај извештај. Нови Трговински законик није усвојен. Хармонизација у области *закона о интелектуалној својини* је релативно унапредовала. Координација и сарадња између јавних институција задужених за заштиту права интелектуалне својине и њихова специјализација је унапређена. Међутим, примена ове регулативе још увек није на задовољавајућем нивоу. Од пресудног је значаја усвајање ревидиране и усаглашене законске регулативе, која се односи на права интелектуалне и индустријске својине, укључујући и одговарајуће санкције.

Турска показује висок ниво хармонизације прописа у области *борбе против монопола*, укључујући правила за контролу концентрације. Међутим, нема напретка у хармонизацији у области *државне помоћи* и још увек није донет дуго очекивани закон о државној помоћи.

Одређен ниво напретка остварен је у области *финансијских услуга*. Донекле је спроведена хармонизација прописа са европским законодавством у три подобласти финансијских услуга. Што се тиче *информационог друштва и медија*, одређени напредак је остварен у области електронских комуникација. Међутим, усвајање законске регулативе неопходне за њену примену је од кључне важности како би основни закон имао утицаја на тржиште. Није постигнуто много у области аудиовизуелне политике.

У области *пољопривреде и руралног развоја* још увек је веома ограничен ниво усклађености са европским законодавством. Постојеће мере и стратешко дефинисање јавних политика у области подршке пољопривреди све више се удаљавају од Заједничке пољопривредне политике (САР), док кашњење у процесу акредитације ИПАРД структуре за коришћење инструмената претприступне помоћи руралном развоју, открива тешкоће у успостављању функционалних административних и организационих структура и процедура за управљање фондовима за рурални развој у складу са стандардима Европске уније. Ургентан је проблем техничких препрека за трговину говеђим месом, које представљају кршење билатералних обавеза. Све у свему, напредак је био ограничен у овој области. Турска је донекле остварила одређени напредак у области *безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике*. И даље се улажу напори, али транспозиција и имплементација *европског законодавства* у овој области је још у *почетној фази*. Одређени напредак је остварен, у области *риболова*, управљања ресурсима и флотом и имплементације међународних споразума. Али није остварен никакав напредак у хармонизацији прописа у овој области.

Ограничен напредак Турска је остварила и у хармонизацији у *области саобраћаја*. Капацитети за примену су ограничени у сектору путева и нема напретка у сектору железничког саобраћаја. Ограничен напредак је остварен у авионском саобраћају. Непостојање комуникације између центара за контролу лета у Турској и у Републици Кипар наставља да озбиљно угрожава сигурност ваздушног простора. Турска и даље не учествује у напорима да се интегрише ваздушни простор Европе. Ограничен напредак је остварен у области поморског саобраћаја, а прелазак Турске на белу листу Париског меморандума о разумевању потврђује добре резултате које она постиже као држава чију заставу носе бродови.

Одређен али веома неуједначен напредак је остварен у сектору *енергетике*. Охрабрују помаци остварени у области обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и тржишта електричне енергије. Међутим, у случају природног гаса, нуклеарне енергије, нуклеарне безбедности и заштите од радијације, Турска мора да крене са применом својих закона и стратегија.

У области *пореске политике* остварен је напредак у хармонизацији законске регулативе нарочито у смислу смањења дискриминативних пореза на алкохолна пића. Али постоје још одређене неусаглашености које морају бити решене пре него што се постигне пуна усклађеност.

Одређени напредак регистрован је у области *економске и монетарне политике*. Хармонизација са европским законодавством у области монетарне политике још увек није потпуна. Још постоје недостаци у законском оквиру, на пример по питању пуне независности Централне банке, забране монетарног финансирања јавног сектора и забране привилегованог приступа јавног сектора финансијском тржишту.

Турска је остварила ограничен напредак у области *социјалне политике и запошљавања*. Позитиван корак у том смеру представља успостављање скупштинске комисије за једнака права мушкараца и жена. Убрзане су припреме за

учеће Турске у Европском социјалном фонду. Међутим, регулатива у области закона о раду, здрављу и безбедности на раду и антидискриминациони закони још увек нису у складу са европским стандардима. Никакав напредак није учињен у циљу остварења пуних синдикалних права сходно стандардима Европске уније и конвенцијама Међународне организације рада. Веома је низак степен учешћа жена на тржишту рада. Морају се убрзати напори за борбу против рада на црно и социјалне искључености.

У области *предузетничке и индустријске политике* Турска је остварила даљи напредак у хармонизацији, нарочито припремом нове индустријске стратегије и нових секторских стратегија које сада треба да буду завршене и објављене. Постоји и шири спектар инструмената за спровођење предузетничких и индустријских политика, а забележено је и побољшање у пословном окружењу. У области предузетничких и индустријских политика Турска је остварила довољан ниво хармонизације са европским законодавством.

Одређен напредак остварен је у области *трансевропске мреже*. У јулу 2009. године Турска је потписала Међудржавни споразум о гасоводу Набуко. Овај пројекат представља веома важан стратешки корак ка енергетској сарадњи између Европе, Турске и других држава у региону, као и у правцу диверсификације енергетских извора. Један од највиших приоритета Европске уније у области енергетске безбедности представља правовремено завршавање Јужног коридора гасовода и неометана примена међудржавног споразума Набуко. Одређени напредак регистрован је и у области *регионалне политике и координације структурних инструмената*. Законски и институционални оквир за примену треће и четврте компоненте претприступних инструмената (ИПА) је завршен, локални и регионални партнери су укључени у припрему пројеката и успостављене су нове развојне агенције. Међутим, потребна је даља изградња административних капацитета. Генерално, Турска у том погледу и даље остварује ограничен ниво хармонизације са европским законодавством у овој области.

У области *правосуђа*, веома битан корак представља Владино усвајање стратегије реформе правосуђа. Позитивне су и мере покренуте у смислу јачања одговарајућих капацитета и ресурса, и са њима се мора и даље наставити. Али остаје још да се реши питање независности, непристрасности и делотворности судства. У области *борбе против корупције* остварен је напредак у јачању законодавног и институционалног оквира за борбу против корупције. Али корупција и даље влада у многим областима. Од кључне важности је доношење и делотворна примена националне стратегије за борбу против корупције.

Известан, али неуједначен напредак је остварен у области *правде, слобода и безбедности*. Турска је остварила ограничен напредак у области граница и шенгенских правних тековина, као и у области миграција и азила. У светлу великог повећања броја захтева за добијање азила потребно је наставити са реорганизацијом система. Турска је недавно прихватила наставак формалних преговора о Споразуму о реадмисији са Европском комисијом.

У области *истраживања* Турска је уложила знатне напоре на унапређењу свог учешћа у Седмом оквирном програму Европске комисије за истраживање и развој као и на унапређењу националних истраживачких капацитета. Међутим, потребно је да уложи додатне напоре у циљу интеграције у Европску истраживачку област (ERA).

У области *заштите животне средине*, Турска је остварила напредак у области хемикалија и хоризонталне регулативе потписивањем Кјото протокола. Одређени напредак забележен је у области отпада, квалитета ваздуха, индустријског загађења, управљања ризиком и хемикалија. Међутим, генерално није достигнут довољан ниво хармонизације у овој области. Турска није остварила напредак у области контроле квалитета воде, заштите природе и генетски модификованих организама.

Одређени степен напретка постигнут је у *заштити потрошача и заштити здравља*. Међутим, у области заштите потрошача потребно је уложити додатне напоре нарочито у областима које нису везане за безбедност и у циљу генералног спровођења заштите потрошача. У области јавног здравља забележен је изванредан напредак и то нарочито у области контроле дувана и јачања административних капацитета у раду са инфективним болестима.

Турска је постигла висок степен хармонизације у области *царинског* законодавства захваљујући Царинској унији са Европском унијом. Међутим, неопходно је постићи даљу хармонизацију са европским законодавством у одређеним областима као што су слободне трговинске зоне и царинске олакшице.

Турска је остварила висок ниво хармонизације са европским законодавством у области *спољне трговине*, али је неопходно завршити процес хармонизације, поготово у вези са координацијом позиције у Светској трговинској организацији. Још увек није решен низ дуготрајних трговинских проблема који и даље ометају функционисање Царинске уније.

У Турској се наставља процес усаглашавања са *заједничком спољном и безбедносном политиком Европске уније*. Турска је оснажила свој допринос стабилизацији прилика у регионима попут јужног Кавказа и средњег истока. Турска је оснажила дипломатске односе са Ираком, укључујући контакте са курдском регионалном владом. Уложени су значајни дипломатски напори у нормализацији односа са Јерменијом.

Турска доприноси одрживости Европске безбедносне и одбрамбене политике (ESDP) и улаже напоре да повећа своје учешће у активностима ESDP. Међутим, Турска се противи саарадњи Европске уније са НАТО пактом, која би укључивала све земље чланице Европске уније. Турска се није ускладила са ставом Европске уније о чланству у Васенарском споразуму.

Ограничен напредак је забележен у области *финансијске контроле*, али је у овој области већ постигнут прилично висок ниво хармонизације. Донети су законски прописи који успостављају функције управљања и контрола јавних финансија (PFMC), али је потребно донети још амандмана везаних за интерну контролу, а

није завршена ни ревизија документа о интерној финансијској контроли у јавном сектору и одговарајућег акционог плана. Закон о екстерној ревизији, који би усагласио функцију екстерне ревизије са релевантним међународним стандардима, још увек није донет. Потребно је успоставити структуре за сарадњу у области борбе против проневере. Турска је обуставила емитовање турских кованица, како би избегла мешање због сличности са Евро-кованицама. Турска је прилично напредовала у хармонизацији са основним принципима и институцијама европског законодавства у области финансијске и буџетске регулативе.